ELISABETH KUYLENSTIERNA-WENSTER

ÄKTA MAKAR

HISTORISKA NOVELLER

Lund
C. W. K. Gleerups förlag

Lund 1925
Berlingska boktryckeriet

Till INGER Från MOR

Förord till den elektroniska utgåvan

Under arbete...

I TROLLENS VÅLD.

»Trollhögen visas ännu i dag och är en ganska vacker, skogvuxen kulle, i form af en ättehög, på hvars topp finnes ett stort bokträd, som ett par alnar från roten delas i två stammar, och i hvars klyft utur sjelfva stubben uppväller en källa med så ymnigt vatten, att herrskapet till sitt behof deraf rikligen fourneras.

Skåne den 10 januari 1788.

Barfod: Märkvärdigheter rörande Skånska Adeln.

I den grå forntiden, då sagorna togo levande gestalt bland människorna, innan de hedniska jättarna skrämda flydde för klockklangen från de kristnas tempel, när vättarna hade trygga hemvist under herrehus och bondgård, och trollen, stortroll som småtroll både till namn och gagn kändes av envar, låg i Skåneland en borg, nämnd Nääs.

På ett näs, vilket famnades av den blanka, oroliga Saxån hade de mäktiga Thottarna rest fästet av kämpesten, och från far till son sedan urminnes tid härskat här. Till granne hade Nääs de storvulna och ansedda gårdarna Kattisnave, djärvt uppodlade och bebyggda i ett kaos av oländiga och sumpiga träskmarker, där årdern sjönk djupt bland starrgräs och tuvor. Ända från Gullarps förrädiska mossar flöto Saxåns rännilar slingrande och buktande som gråfjälliga ormar, därför att det låglänta landskapet ej förmådde hålla ån inom bräddarna, så att den fick kraft att samla sig till en bred och stark flod. Men i allt det skogsglesa, färgfattiga och oöverskådligt vida utgjorde det glättigt rinnande vattnet en ljus och blid ögonfägnad, vilken herrarna till Nääs och än mera deras husfruar njöto av från tidig vår till kulen höst.

Om en husfru på Nääs, som varit sniken och hård, änskönt hon haft fyllda fateburar och rikliga skatter av gods, guld och ädla stenar, förtäljdes det, att hon råkat i osämja med borgens vättar. De hade med slika småkryps

självsvåld begärt till låns gyllendukströja och flöjelskjortel, ty bröllop skulle stånda i vättarnas krets. De fingo det begärda, och allt skulle varit gott och väl, om borgfrun blott stävjat sin otålighet att få igen klädespersedlarna. Men hon stampade i marken, slog med knutna händer mot herrehusets stenfot och skrek ner till vättefolket med vredeskälvande stämma, att hon ville ha igen det hennes var. I nio gånger nio dagar hade hon bidat på att återfå sina tillhörigheter och förmenade, att vättarna aktade behålla de granna kistekläderna.

Prompt återbördades då plaggen, men så slemt tilltygade av smält vax, att de aldrig mera kunde brukas.

»Hade du litat på oss», sade vättemor, »skulle din kjortel översållats med rubiner och din tröja spunnits om till rent guld. Tvi dig, människa, som misstror oss.»

Kjorteln bevarades i släkten och sattes upp i kyrkan, så sägs det, där ätten allt intill sena led kunde beskåda undret.

Från den dagen tycktes det mången, att hemliga makter drevo sitt spel på Nääs, och möjligt är, att vättarna ditlockade sina starkvuxna fränder, trollen, ty de flyttade in i jordhögen nedan i örtagården och trivdes övermåttan väl. Det är denna väldiga kulle, så berätta sägnerna, vilken småningom skapat gården det namn den ännu bär: *Trollenäs*.

I medio av 1400-talet bodde på Nääsborgen den bålde riddaren Anders Stigsson Thott av Axelssönernas stolta ätt; den där kuvade Herrens smorde och stäckte påvemakt. En jäv och glad herre var Anders Stigsson, rik och ansedd, varför han lätteligen vann sig viv.

Till det väna Skarholt red han för att därifrån hemföra jungfru Anna Rosensparre som husfru. Ritten hade icke varit lång, och dock hur helt annorlunda tedde sig ej Skåne här emot omkring Nääs. Gröna boklundar lyste blicken i möte, och fälten böljade av gyllene korn. Rimkrönikan hade för sann rätt i, att:

> *Der neder i Skaane paa grønneste Hed*
> *mod Gedingebro, hen i den Led,*
> *der ligger Skarholt hin skønne.*

Fagrare än skog och sjö, åker och äng, syntes dock bruden herr Anders. Hennes hår flöt tungt och rikt som rött guld över hennes skuldror, flöt vidare som en het, levande, glänsande mantel ned mot kjortelfållen. Hennes hud var vit och mjäll utan skrynklor. Ögonen djupa och svartnande blå under en lent buktande ögonfrans.

Trots den sida och vida dräkten var hon till växten som skogens unga, raka bok, och hennes fötter sjöngo en ljuvlig färdevisa, som skulle räcka livets långa dag. Sjungande fötter, händer som goda välsignelser, och en stämma leende av lycka, hade Anna Rosensparre, herr Anders Stigssons.

När hon trädde in i frustugan på Nääs, förspordes ett sällsamt prassel och buller under golvet, som om vättarna hållit rådslag, hur de nu skulle förfara, ty alltfort voro de hämndlystet gramse på Nääsfruarna. Men de funno snart, att fru Anna var som ett växande blomster, full av ljuvlig doft och vederkvickelse, och de skulle akta och vakta hennes hus.

Trollen däremot ville just draga till sig det som vänast och blidast var, och de likade fru Annas röda gullhår och skimmervita skinn, hennes lätta små fötter och glada händer hade de begär till. En fast ljuvlig leksak är människa för troll.

Men fru Anna anade intet om dolda makter. Henne var dagen en skyttel i tidens väv; skytteln flög, och väven fick mönster av rosor, av hjärtan, av svävande fåglar och dansande fjärilar. Hej, lusteligt att leva.

Fru Anna blev mor och alltjämt flög skytteln genom årens väv, som desslikes var lyckans. Tre friska barn hade

hon skänkt sin make och väntade en fjärde telning. Brinnande varm och ren var hennes älskog, och fastän Nääs ägde föga av naturens skönhet, syntes den platsen henne ett paradis, ty den rymde vad hon hade kärast. Visserligen var Anders Stigsson herre till flera gårdar, men dessa besökte han endast tillfälligt. Hemmet och härden var Nääs.

Han sade sig stundom platt förgäta riksens ärenden för fägnaden vid Annas sida, och han, riksråd som han var, borde dock ha suttit i kung Kristoffers rådskammare eller ridit i kungens förnäma följe runt landet. »Du håller mig fången, käraste hjärta», kunde han viska, och då själv fånga den väna husfrun i sina starka armar. Med en kyss genmälde hon: »Må den heliga Jungfrun tillstädja, att vi tu aldrig skiljas åt. Var timme dig förutan är ett stort mörker, som gör min själ arm och fattig. Min husbonde, mina tankars kungasäte, du gör livet till en gillesal med tända ljus.»

Vid slikt tal gnydde trollen och vände sig så häftigt i jordhögen, att marken skalv. När sedan husets folk, så väpnare som småsvenner och tärnor kommo till trollhögen, förmärkte de, att den späda, unga boken på kullens topp splittrats ett stycke från roten, så att där blivit liksom tu stammar och mellan dem sipprade vatten, vilket från denna tid aldrig uttorkade, men vågade ingen släcka sin törst i denna sällsamma källa, ty onda makter drevo här sitt spel.

När fru Anna för fjärde gången hoppades bli mor fann ödet för gott att låta hennes lyckoskyttel glida henne ur handen; en januaridag kom budet att kung Kristoffer dött och skulle ny konung koras. Man talade om den unge oldenburgaren Kristian. Så måste då danska riddare och riksråd draga över Sundet till Köpenhamn, och herr Anders sade sitt viv, att han skulle töva länge borta, för visso flera månader, törhända till dess kornet bärgats i ladorna och dimmorna svepte fram över mossarna som en marritt.

Strida och bittra föllo saknadens tårar utför fru Annas bleknade kinder, och det röda gullhårets prakt falnade, emedan hennes håg var tung av den dystra aningens smärta. Hon lyfte ofta de små upp i sitt knä och viskade med dem om far kär. Men orden voro som mull mot död mans kista, dova och sorgliga. Hon tyckte, att dagarnas olidliga tomhet var som urgröpta hålor i berg; allt hon fyllde dem med förvissnade ofruktbart eller sopades dädan av vinden.

Ensam låg hon i den stora himmelssängen. Ensam! Hon vred sig i ångest och bad fromt till himladrottningen och helgonen, men för hjärtats aggande ve äro böner alltför sköra bindlar och deras balsam hugnar endast en stackot stund.

Guldsömmat örngått och silverne täcke mäkta ej bättre än skinndyna och raggfäll söva oron. Vakna nätters grubbel bära sorg till hus. Fru Anna ville ej sörja, ty vad hade hon att beklaga sig över? De andra borgfruarna månde väl både ömka och drilla henne, ty voro deras män också hos kungen, men icke föll deras lugn sönder för det. Som vanligt styrde de och ställde med folk och fä, med arbete ute och arbete inne. Nyckelknippornas klämt ringde dagen ur och i vård än till helg, än till söcken. Och de trugade och bjödo fru Anna, när fest förestod.

»I komme och rede till barsel i stenstugan hos oss, fru Anna! Och betacka vi eder vänligen för flit och god förning, vilja vi göra eder samma tjänst igen, när eder stund varder för handen.»

»Å nej, nej, I vredgens icke, ädla fränka, men jag vill stanna på gården var dag och stund, förbidande min herres brevdragare.»

Snart frestade man ånyo; denna gång var det ett övermåttan präktigt gravöl med hundrade inbjudna från när och fjärran, och vem visste om fru Anna ej där finge tidender från Köpenhamn genom någon riddare. Slikt gästabud borde hon ej avstå ifrån.

Fru Anna skakade på huvudet, och ögonen blevo svarta av skrämsel, så fruktade hon döden. Till intet pris

gästade hon den gård, där riddaresalen dragits med likkläde.

Så var det den unga Benedikta, som skulle äkta riddare Knud till Stenstrup och därför så minneligt bad sin hjärtans morsyster reda hennes hår.

Men återigen svarar fru Anna avvärjande. Hennes händer ha blivit alltför darrande för att röra vid brudelin. De få alla ha henne det förlåtet, att hon sitter på Nääs lik en frusen och töcknig vinterdag, som längtar sol och värme.

Och en morgon lyser solen så klart, att alla moln brista. Vinden blåser frisk från havet, men flyttfåglarna draga dock i långa stråk bort mot blånaden över Sundet, ty det lider till höst. Den morgonen är fru Anna glad, och stenstugan redes, de många och goda grannkvinnorna och även de, som måste färdas långa och uppblötta vägar komma, ty skall husfrun på Nääs föda ett barn. Knappast har hon lyckligen överstått denna tilldragelse (alltid lika högtidlig och prövande, ty mycket får en förnämlig barnaföderska utstå av det, som skick och sed är), förrän herr Anders' väpnare rider över vindbryggan med det hugnesamma budet, att herr Anders är stadd på hemväg och kan förväntas så snart som till Mickelsmässan.

Högre stiger solen, den är inne i fru Annas tacksamma hjärta och sänder därifrån tusende muntra strålknippen ut mot den stackars bedrövade naturen, vilken nu varken har grön lövskrud eller fågelsång.

Fru Anna, som nyligen bävat under onda aningars tryck, fruktade nu ej ens den tid av fyrtio dagar efter barnets födelse, som hon måste förbli oren. Först på den söndag, som följde efter denna tids förlopp skulle det förunnas henne att med fränkor och väninnor draga till kyrkan, och där återbördas i dess heliga, trygga sköte. Nogsamt borde hon veta, att mycket ont och farligt kunde hända den barnaföderska, som gick i bidan på att de fyrtio dagarna skulle rinna undan med timglasets sandkorn. Men fru Anna tänkte allenast på sin käre herre, icke på fanen, icke heller på de starka, vaksamma trollen.

När jag står utanför kyrkdörren, jublade det inom henne, och mötes av den vördige patern med vigvattenskärlet, är min Anders nära. Han skall se, hur jag höjer mitt tända ljus med tack och lov till Gud och helgonen, som låtit mitt barn leva **[1]**, och han skall instämma i mina böner, förnimma samma djupa, andaktsfulla helgfröjd som jag, när den gode patern lyfter mig upp och leder mig in i kyrkan. Min husbonde, min älskade! Ditt hjärta höjer sig som mitt i tacksam åkallan, när de heliga orden mana: »Gack in i Herrens tempel på det att du med Kristus må undfå det eviga livet. Amen.» -- --

Tankehymnen klingade allt ljusare inom fru Anna under dessa väntans dygn, då varje minut var en springande gnista från hennes väsens flammor, lysande och snabbt förbrunnen eller tändande tjänarna till bråd och glad iver vid tillrustningarna till riddarens hemkomstöl.

Äntligen ha de solvarv, som fyllts av förväntan, glidit in i det förflutnas skuggor, och fru Anna beger sig med sin trogna tärna Karen till trollhögen. Stormen viner ondsint som uggletjut mot natt. Kvistar och grenar knäckas och släpas av starka vindilar över väg och fält. Luften är riven i grå flak och dess blå botten lyser skarp fram mellan molnens drivis. Fru Annas kappa fladdrar och spänner sig till ett bångstyrigt segel; hättan glider av det röda guldhåret, hur titt än liten Karen drar den på. Det är en arla morgonstund och länge få de två, borgfrun och tärnan, speja utåt den vida slättens korsande vägar, innan de upptäcka några ryttare. Men redan det, att hon kan skåda den väg, hennes herre snarligen skall rida, tillfredsställer fru Anna. Gropig, fårad, slemt medfaren av regnet, är den ingen ögonlust, och dock smekes den kärligt av två tindrande kvinnoögon.

Just i dag, allenast i dag, är den för sann den fagraste väg i världen. Visst synes den henne längre än ett år, men räckte den också till tidens slut, skulle hon hålla av den, ty hon vet, att den för hennes vän närmare och närmare med varje vindling den gör mot näset.

Mot den unga boken med stammen delad i två lutar hon sig, och vid hennes fot kvittrar och sorlar källan med sin

lekande, lockande stämma. Fru Annas blod bränner, och hon plågas svåra av törsten. Fuller vet hon, att källan betraktas med skygg fruktan av folket, och ej tvivlar hon på, att troll bo i högen, och att de läska sig av källvattnet, men varför skulle de vålla henne men, om hon drack en klunk?

Så lycklig och trosviss är fru Anna, där hon står, att hon ej ens rädes hemliga makter. Hon formar handen till en skål och dricker.

»I alla helgons namn, nådig fru», skriker Karen till och blir likblek av ångest och skräck, »vad gör I?»

Men Anna ler barnsligt och gott.

»Jag stillade törsten», nickar hon, »icke vill jag möta min herres kyssar med torra läppar.»

I detsamma är det som om ett stycke av vägen överdroges av skarlakan och snart löser sig ur det röda skenet fladdrande kappor, blanka hjälmar med högt vajande fjäderbuskar och fram spränga hästar i starkt trav. En prunkande skara, vilken förvandlar landskapet och skänker åt dess enformiga ödslighet glans, liv och färg.

Fru Anna urskiljer bland männen den bålde herr Anders. Han håller huvudet högt som sjönge han under ritten. Nu sporrar han hästen -- nu rider han främst. Hon skulle vilja ila nedför kullen, genom den lilla i muren dolda porten -- till hans möte, hans famn. Men plötsligt börja benen skälva så underligt. Hon grips av yrsel och kan endast med möda få några flämtande ord över läpparna, en uppmaning till liten Karen att skynda av alla krafter emot ryttareskaran och mäla för herr Anders, att han skall sitta av hästen och ej rida fram till slottet utan flux bege sig till trollhögen.

Karens snabba fötter tyckas omskapade till vingar, så fort hastar hon nedåt vägen. Men fru Anna böjer sig ned och lögar det heta ansiktet, då är det som gungade marken under henne. Hon famlar med händerna. Det svartnar för hennes spejande ögon. Gud sig nådeligen förbarme, är det icke trollens gäckande skratt hon hör? Guds moder Maria, skall ej hon bistå i denna nöd. Isande genomfar henne hågkomsten om, att hon är oren -- utestängd från kyrkans skyddande vårdnad! Hon glider och glider; nu är hon helt nära Saxåns svarta, stormpiskade vatten. Det är en rämna i muren, böljorna stänka högt upp mellan de nedrasande stenarna. Hur har hon kommit hit? Hon orkar inte kämpa emot. Fotfäste! Fotfäste! Allting är så slipprigt, så gyttjigt. Vinden sliter i kappan, drar den med sig, kastar sig plötsligt med rytande dån över den vacklande unga kvinnan. Och fräsande suga de ettriga vågorna sig fast vid kjortelfållar och mantelbräm, som gällde det att få triumfera över ett stordåd. Fru Anna mister sansen.

-- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- --

Men när herr Anders stormar upp för högen, märker han ej orkanens raseri. Att han snubblar över stenar, som slungats upp ur ån och halkar på lerklumpar, aktar han föga.

Med ömma namn och glad iver ropar han, och söker runt hela den vidsträckta högen sin älskade Anna. Det är nästan som om han med ens riktigt minns, att hon är hans viv, och att han en lång tid saknat hennes blida åsyn. Han minns med het trängtan hennes vita armar kring sin hals, hennes unga, fasta bröst och det röda guldhårets glimmande rikedom. Allt detta är hans egendom. I kungens Köpenhamn har han dansat med så mången en däjlig jungfru, och bland annat har han -- icke snärjts i älskog -- men lekt lusteligen med jungfru Ellen Brahe till Mygdal. Hennes skratt har förföljt honom ända till sista vägkröken. Men i denna stund är det en vissnad ros. Han vill finna Anna, vill gå hem hand i hand med sin hjärtans husfru, vill sitta vid spisen med henne och barnen, långt, långt från Ellen Brahes alltför röda och yppiga skratt, ty föllo rosor från hennes läppar, hände det ock, att de utspydde stygga grodor.

-- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- --

Alltfort är fru Anna försvunnen, och tjänarna, som uppbådas för att hjälpa med letandet, mena skrämda, att den,

som förgåtts på trollhögen, skall aldrig mera komma för människoögon. Där det onda är herre, båtar varken goda råd eller handkraft.

Så drog herr Anders allena och dyster till sinnes in i fäderneborgen besannande det ord han hört från barnsben, att döden ej blåser i lur för sig. Fyra moderlösa barn gräto bitterligen, och han hade föga tröst att bjuda dem, ty ruvade han beständigt över Annas sällsamma försvinnande. Hade hon dött i sotsäng, skulle det synts honom lättare att bära förlusten. Nu fick han icke ens hedra henne med ett härligt och stort gravöl. Och herr Anders' fåfänga sörjde i djupet av hans hjärta.

Aldrig, menade herr Anders, skulle han ånyo draga giljarekläder på och sadla sin gångare för att rida i friareärenden. Aldrig skulle han sätta husfru på knät. Ingen mjuk kvinnohand skulle hädanefter luska hans hår, och hans bädd skulle i trånadens långa nätter förgäves kalla på älskog. Men *aldrig* är dess bättre för bedrövade hjärtan en stängd port, vars nyckel man förlagt. Utanför är livet, och en dag, då bedrövelsen icke längre är så över sig, bräckes låset upp med starkt och hurtigt våld, varefter porten *Aldrig* flyger upp på vid gavel.

Dock dröjde det i sex runda år och halvsjunde därtill, innan det rustades till bröllopsfest på Nääs. Det skulle kanske dröjt än längre, om ej Ellen Torbernsdotter Brahe från Mygdal ånyo kommit i Anders Stigssons väg. Hon hade varit fast liten och ung, ett barn till åren, när de råkats i Köpenhamn. Nu var hon vorden en ung kvinna med makt i viljan.

Att bröllopet skulle firas på Nääs, icke i brudens hem, som övligt var, berodde på, att dit skulle blivit för långt att färdas för brudgummens stora släkt, och präktigare borg än Nääs, skulle man också få leta efter. Där var fatburen proppad från golv till tak med förnödenheter av alla slag; de väldiga ekkistorna fylldes av bonader, dynor och drätter. Stop, kannor och bägare funnos i mängd, och vad än bättre var, de kunde bräddas av öl och vin så länge det fanns en törstig strupe. Därtill kommo nu förningarna från de många bröllopsgästerna. De adlige junkrarna sände sina svenner till bröllopsgården med skinande oxar, feta svin, unga lamm, gäss, höns och ankor. Och högättade fruar förärade lödiga silverkannor, blanka tallrikar, silkessömmade hyenden och blommerade bänkedynor.

I den däjliga juni, själv lik en ung brud, skulle högtiden äga rum, och man hade nu kommit till lördagen, då bruden förväntades med sitt följe av ett fyrtiotal karmar. Herr Anders skulle rida henne till mötes ute på fältet; hans sinne var ljust av framtidstro, och vredgat sköt han bort hågkomsten av den syn han haft tre torsdagsnätter å rad. Synen förföljde honom envist också vid dager ljusa, men den, som håller glädjen i famnen, värnar sig lätt för villor och spöken. Det var nämligen fru Annas vålnad, som stått framför hans säng, och han hade hört henne bedja honom att taga henne upp till sig allenast en timme för hanegäll, så skulle hennes själ få frid. Herr Anders hade hårdnackat vänt sig mot väggen och ej låtsats höra, ty väl hade han saknat fru Anna en lång tid, men nu ville han ej mera veta av henne.

I gryningen hade hon försvunnit, men hennes bittra gråt, vilken dock ej förnummits som ljud, endast som stum, hjärtslitande klagan, lämnade ej med henne kammaren, förrän herr Anders fått in hundarna, ett ystert skällande koppel, som förnöjde honom storligen.

På fredagen **[2]**, då bröllopshögtidligheterna begynt med de första gästernas ankomst till gården, med dryckeslag, buller och bång i junkerstugan, hade också natten gått utan att spöket visat sig. Den blivande brudgummen hade sovit gott och vaknat vid sunda vätskor, förmenande, att till bröllopshus djärvas ej troll och vålnader närma sig, ty frukta de kärrebössornas dunder och brak liksom brudljus och brudbloss.

Präktig tog sig den väldiga skaran av ryttare ut, där den raskt ilade fram mellan spirande säd och saftigt gröna marker, mellan pilvallar och ättehögar, och slik är slätten, att man på mils avstånd har öppen sikt. Därför såg också herr Anders' strålande ögon något han oförtövat meddelade sitt klappande hjärta, att bruden hin unga

varsnades i fjärran, ity att den vita vägen på en ansenlig sträcka förgylldes av glimmande karmar, förmörkades av mindre lysande fordon och liksom försvann under den täta strömmen av åkande, ty i brudens följe voro endast fruar och jungfrur och passade det sig ej för dem att rida i de prunkande flöjels, sindals och brokadkjortlarna, i pärlbesmyckade huvor, gyllene skor och med dräkter behängda med kedjor och andra dyrbara klenoder.

Så glad är herr Anders över att föra till hus den stolts jungfrun Ellen Brahe, rik som han, viljestark som han, att han halvhögt nynnar en vers ur en folkvisa:

»De möttes allt på det grönskande fält
Krist give, det sker i ditt namn!
Den herre från häst, den jungfru från karm
De togo varandra i famn.
Där kom aldrig så rik en jungfru i brudstol.»

Han minner sig plötsligt på den dag, då han sett skön jungfrun själv tämja en falk och med vita fingrar, på vilka de vassa naglarna blänkte, draga tråden genom fågelns ögonlock och sedan med ett fast och oförfärat grepp binda upp dem, så att djuret ej kunde se. Modig och orädd var hon för visso, kunde följa honom på jakt och ryggade nog ej tillbaka för något skogens äventyr. Så gill en kvinna äktar icke var man.

Vid en stor äng, där vägar korsades, möttes de ridande och de åkande under en himmel, på vilken solen glimmade som en gyllene välkomma på blå sidenduk. Överallt sjöngo fåglar, dansade fjärilar, svingade humla och bi. Röda lyste vildrosorna som unga, kyska läppar, vilka ännu tvekande slöto sig inför de brännande solkyssarna. Blåklockorna vid vägkanten ringde, men ej var det de tungfotade människorna till ära. Det var älvornas ljusa nätter och arla mornar de ringde in.

Herr Anders sitter på sin häst, båld att skåda. Hövisk och vän är bruden, gömd i den stora brudvagnen som pärlan i musslans skal. Hon håller enligt skick och bruk ögonen nedslagna, men den morska, raka näsan och den korta, framskjutande hakan jäva all blyghet.

I en vid halvkrets trängas bröllopsgästernas vagnar och hästar, medan brudgummens talman med ett långt och sirligt ordflöde önskar bruden all tänklig lycka, och än högtidligare och siratligare ger brudens talman svar, medan de båda, för vilket allt detta sker, otåligt bida den sista blomstrande meningen.

Slutligen faller tystnaden, och brudgummen hastar att från sadeln sträcka sin kraftiga överkropp in mot brudvagnen och lutad över sin brud, kysser han henne. Hon borde ej se upp, ingen sedesam jungfru tillåter sig det, men stolts Ellens vita ögonlock flyga till väders som fågelvingar, och hennes starka, bruna ögon möta riddarens med en ärlig och lugn blick.

Så blir det liv och rörelse, det är ej längre tvenne följen utan ett, brokigt, sammanblandat. Det blickas kärligt från ungersven till tärna, det skämtas minnesgott mellan grånade riddare och ädla fruar, och raskt går det skimrande, böljande, festliga tåget fram till Nääsborgen. Tre gånger rida ryttarna runt vallen, medan inne på borggården fruar och jungfrur glida ned från karmarna, de unga som glittrande sländor, de gamla mest påminnande om jättelika stånkor, målade i bjärta färger.

I riddarsalen dignar bordet av feta, kryddade stekar, av honungssötade kakor och suden frukt. En skänkeskiva tynges ut till sin yttersta rand av bägarnas blankvita silvervall, och som en riddarborg innanför sin skans stå de höga dryckeskannorna i sluten fyrkant.

Herr Anders är skälmsk i ögonen och trygg i sinnet. I morgon skall han vigas vid den ståtliga unga kvinna, som nu rank och ändå böjlig sitter honom närmst i högsätet. Han är viss på, att trollen intet skola förmå över henne. Hon tror ej ens på dem. Hon är som en ny tid, vilken ridit in i hans hus, och som ej aktar vika för hemliga

makters våld och väld.

När skymningen sveper sitt lätta töcken över Skåneslätt och lärka som svala sökt bo, luskar räven modstulen långt in i skogen, ty är det honom för ljust. Rovet undgår hans list; även efter solfall drömmer naturen om dagen och blir aldrig riktigt svart i synen.

Herr Anders står på altanen hand i hand med stolts Ellen, då det bäres honom bud, att en bedrövad kvinna i sorgedok önskar få honom i tal. Det gäller hennes själs salighet.

»Spörj, vem hon är», uppmanar Ellen.

Men främlingen vill ej säga sitt namn. I förstugan bidar hon och sänder med bönliga ord så småsven som förbiilande tärna upp till riksrådet för att beveka honom.

»Är I feg», frågar Ellen den stränge riddaren. »Jag anar, att det är trolltyg, som prövar sitt gamla regemente, men inte baxnar jag för tocket. Drag I järnhandskar på, käre herre, och gack att möta häxan, eller vad hon är.»

Herr Anders följer rådet. Med järnhandskar på hårda händer och järnhåg möter han den svarta gestalten i förstugans dunkel. Det viskar och tassar, det väser och suckar omkring honom, och han kliver på mellan allt detta osynliga i sin väg.

Stolts Ellen har stått en stund i tankar, så kastar hon med nacken; det svarta håret ringlar likt ormar med rest huvud. Hon skyndar vindelstenen utföre och stannar på dess nedersta avsats. Men därnere i förstugan varsnar hon allenast riddaren, icke kvinnan. Likväl förnimmer hon dennas därvaro som en kall pust, en beklämmande sorg, en fiende vilken måste besegras med eld och stål.

Herr Anders däremot skådar den väna fru Anna. Hon lyfter den svarta slöjan och han ser de djupa stjärnögonen, den veka munnen, ett ansikte vitt som blekt lärft och håret, det röda gullhåret, som hänger i trötta och tunga länkar fram över bröstet.

»Min hjärtans herre», säger hennes röst, sprödare än någonsin tillförne. »Fuller är jag arma i trollens våld, men ha de förunnat mig en kort frist denna sista natt före eder vigsel. Ädle och stränge husbonde, platt intet ont vållar jag eder, men låt mig till tolvslaget rungar från tornet få dela eder bädd, ligga på eder arm som immer i min lyckas dagar. Vid midnatt hämta trollen mig åter, men står det i er makt att förkorta mina kval, ty kärlek tager bot, där den tog sot, och min själ varder förr frälsad, om I varkunnar er över min allt för heta jordiska älskog. Bergtagen blir den, som älskar sitt hjärta sjukt. Frälsad blir den, som varder älskad tillbaka och värnad i sin yttersta nöd.»

Stolts Ellen lyssnar, men hör intet. Dock säger hon med höjd stämma:

»I ser i syne, riddare, en vålnad ser I försann. Är det fru Anna, så han I letat henne länge nog i Saxåns vatten. Intet han I hädanefter med henne att skaffa.»

Herr Anders vrider sig vankelmodigt som den, vilken ej vill dräpa en sovande. Helst ville han rusa härifrån, men står som fastnaglad. Blodet dunkar i hans tinningar, och strupen är torr. Att hans brud talar gäckande och trotsigt hör han, men så svagt som vore hon långt borta. Genom ett oavbrutet sus tränga orden till honom:

»Jag är dig livet», säger hon, och det är ett slags hård ömhet i den malmklingande rösten. »Vi ruvar du över ett förflutet?»

»Det kallar på mig», mumlar herr Anders. »Det fångar mig med en underlig makt. Jag vånne, jag aldrig lytt ditt råd och gått hit ned. Mina järnhandskar båta föga.»

»I leda trollgarn låter du snärja dig, förgätandes, att jag är din trolovade brud. *En* hustru tör vara dig nog. Välj, herr Anders, mellan människa och trollpacka.»

Han studsar inför det spjutvassa talet, som stinger hans innersta. Kunde han blott röra sig ur fläcken, åter hör han den svarta kvinnan. Ångest och självånda skära sönder mörkret utan att det dock ljusnar.

»Tiden lider, käraste hjärta! Jag hör trollen gny. De passa sin stund. Länge, alltför länge har du låtit mig stå i förbidan, innan du kom. Och dina tjänare sökte mota mig bort med hugg och slag. Nu gäller det minuter, några få fattiga minuter. Hör du mig ej. Vid ditt hjärtas dörr bettlar jag.»

I detta ögonblick har Ellen fattat beckfacklan, vilken fladdrat över hennes huvud. Hon har så häftigt ryckt den från krämpan i muren, att gnistorna yra likt eldskum. Med kraftig arm slungar hon den en fotsbredd framom herr Anders, och detta löser hans bann.

Han sliter järnhandskarna av sig, kastar dem i fackelbålet och är åter karsk och utan fruktan.

»Tvi, tvi, tvi», spottar han tre gånger, »drag hädan, du kraxande korp, du trollens egendom. Jag önskar, att du aldrig sovit på min arm, aldrig luskat mitt hår, aldrig kredensat min bägare. Fanens kona är du och icke min. Jag vånne, jag aldrig sett dig.»

Så braskande modigt talar den, som förgör med eld och stål, och som har det starka livet till ryggrad. Med ett par språng är herr Anders uppe hos stolts Ellen och lyfter henne i sin famn. Som giriga ormar slingra hennes svarta lockar om hans kinder och panna.

Då hörs en gäll vissling och ett gnisslande, som när skarpa tänder mala mot varandra. Skadeglada nalkas trollen för att hämta fru Anna. De flyga genom lyckta dörrar, de klampa och stampa, så att det ekar i stensalar och valv. Men så listiga äro de, att de först göra sig osynliga och ogripbara. Som flämtande, förpestande andedräkt är deras tunga flåsande.

Ett skärande, förtvivlat ångestrop ljuder genom borgen, skallar hest utöver vallgrav och vindbrygga. Ekeporten tycks prässas sönder, så knakar den, och det är, som ryckes en hand i kramp bort från låsvredets smidda hammare.

Om en stund är freden återställd, men gästabudsglädjen är störd. Bruden går till vila. Hon förmenar sig ha rätt att drömma ljuvligt, men ack, den dröm hon får, är värre än vaken strid mot det fördolda, ty ser hon runt sitt läger små barnkistor, och i drömmen vet hon, att det är hennes späda barn, som döden lagt där. Hon snyftar i sömnen, så att fruar och tärnor ömka sig och förundras, men det är dem omöjligt att väcka henne, så hårt sover hon.

Först när det är tid att kläda sig och draga till kyrkan, vaknar stolts Ellen. Sin dröm förtror hon till ingen, men hon hugsar den titt i längtan och ve, ty aldrig får hon bära ett barn under hjärtat, aldrig får hon lyss till modersnamn. --

När den gamle väpnaren, som gått med lur och hillebard runt borgen under nattens timmar på morgonen stannar utanför slottsporten, blir hans kopparriga ansikte vitt, den stora låshammaren, som i går var utan vank, är sammanklämd och visar märken efter fingrar, vilka måst slitas ifrån den, små fingrar, som den bittraste vånda gjort starkare än järnet, arma, små fingrar, vilka sugit sig fast som snäckan vid klippan. Den gamle tänker stillsamt, att järnet lättare mjuknar än hårda sinnen. Så suckar han över allt det onda i världen, men ler fort på nytt, ty graven är honom närmare än livet.

Herr Anders förmärker också att låsvredet förändrat form. Han ser det först på tredje dagen efter bröllopet. Omtumlad av älskog och dryckenskap har han raglat omkring bland beskänkta gäster, men vid den sällsamma synen, blir hans hjärna klar. Och han stirrar i namnlös fasa på märkena efter fem i järnet inborrade fingrar.

Långsamt stryker han sig över ögonen. Hellre ville jag vara blind, tänker han skyggt, än skåda detta. Gud vare oss nådig! Visst är att trollen äro nära.

Ånyo stryker han sig över ögonen.

»Jag ser törhända i blindo», mumlar han, och till sin unga husfru mäler han ej ett ord om detta, men det är något, som skiljer dem åt, och Ellen lägger sig ej villigt i hans famn. Hon retar och plågar honom, eggar hans fåfänga, vill ha honom djärv och grym, men också säker på målet.

Herr Anders minns falken, hon tämde, och han tycker, att hans ögon äro i fara för hennes klösande, vassa naglar.

En morgon, då han som vanligt stått och stirrat länge på portens olycksaliga låshammare och beslutat att bräcka den dädan, faller dunkel över hans blick, som miste dagens sol sitt sken. Hur hans hand stryker över ögonen, blir synen matt. Han tycker, att hans ögonglober äro två slocknande ljus; snart för alltid förbrunna.

Det är gille på borgen, och inom kort skall jakten gå över fälten. Han hör sina vänners raska steg i förstugan, hör också de gnäggande hästarna, som ledas in på borggården, hör hundarnas ivriga skall, men står som lödd till portstenen. Han *är* blind. Det är ingen mardröm, men törhända ett trollskott. Blind! Blind! -- Den starke mannen skälver som ett övergivet barn, ty vet han nu varken väg eller led.

Hans huvud stödes mot det kyliga eket. Porten är hans fattiga tröst till dess någon kommer.

Han kunde ropa, men tårarna svälla i strupen, och icke må en rikets höge herre snyftande tigga om en hjälpande hand.

Där han står, spränga tankarna genom hans huvud som fiender han ej kunnat övermanna. De håna honom för hans rädsla för trollen. Och de ropa, att nu är han vorden ensammare än den dag han miste fru Anna. Han hade känt hennes närvaro, men stött själva minnet av henne undan som man kastar bakom sig en tömd pokal. Hädanefter skulle han få sitta till bords med saknaden och den skulle lära honom trofasthet mot den kärlek, vilken räckte bortom tid och rum, vilken levde, ej för vinnings eller makts skull, utan därför att den älskade evigt.

*

---

[1] Var barnet dött, räcktes vid kyrktagningen ett släckt ljus till modern.

[2] I detta som i det följande århundradet var själva vigselakten blott ett led i det långvariga bröllopsfirandet.

JUTTA KRABBE.

Baron Jörgen Krabbe måste räta upp sin lilla spensliga gossegestalt för att bli lika lång som hustrun, fru Jutta, av de förnäma, danska Thottarnas ätt. Hon var kanske ej särdeles lång, men på ett sällsamt sätt högrest. Man kunde ej se henne utan att tänka på ett ädelt konstverk, format av en kärleksfull mästarehand.

Varje drag i det fina ansiktet hade mejslats fram till harmoni med det hela, till en levande stark och ljus fägring, som hade en älskande madonna, ännu i dröm om det bebådade undret, fått bli kvinna.

Man kunde vara frestad att kalla baron Krabbe och hans vackra friherrinna ett omaka par, vad det yttre beträffar, men detta omdöme jävades av ett nytt intryck, vilket den ovillkorligen fick, som, om också blott för en kort stund, såg dem tillsammans. Deras blickar sökte och mötte varandra i kärlek, de logo ömt och lyckligt, som om de infångat all livets ljuvlighet i sin samvaro.

Ingalunda var Jörgen Krabbe den riddare båld, som den sköna, högättade Jutta borde ha skänkt hand och hjärta, icke var det henne nog att vid bältet bära de husfrunycklar den smalaxlade baronen överantvardat åt henne menade både de fäderne Thottar och de möderne Rosencrantzar. Hon skulle valt en dansk ädling och icke denne Krabbe, som sades vara svenske kungens man. Låt vara, att Krabben steg både högt och fort till väders med övermåttan stor framgång både vad gods, guld och hedersbevisningar anbelangar, han var dock en utböling. Bättre hade det likat de danskskånska adelssläkterna, om Jutta följt traditionen och trätt i brudstol med någon av herrarna vid kung Kristians hov.

På slikt tal svarade Jutta käckt, att älskogen vore en fri fågel, som icke kunde tvingas inom lands gränser, över skog och sjö och högt, högt över krönta huvuden spände den sin vingflykt.

Och till sin utvalde sade hon:

»Din är jag i liv och död, Jörgen. Hos dig vilar mitt hjärta så tryggt i sömnen och vaknar åter till jubel och tro. Du är mina drömmar och min verklighet, allt livet är du mig. Mina tankar spinna solskensgarn om dig, och endast om du blir kallsinnig, kan det gyllne garnet mista färgen.»

Detta var icke blott smekmånadsjoller, det var livsbekännelse, och hand i hand vandrade de två trofast genom helgskimrande dagar och år. Vid varandras sida sutto de i skymmande vinterkvällar eller i blid vårdager på sitt präktiga Krageholm, där Krabbe helst höll hov.

Riddarsalen kunde vara än så full av gäster, aldrig förmådde dessa tränga sitt glam och tal skiljande mellan Jutta och Jörgen. De båda förenades med osynliga, oslitliga band, och de mognade i gemensam lycka.

Om svenskt och danskt samspråkade de ofta, isynnerhet sedan elvte Karl begynt visa Danmark sin unga härskarvilja i krigiskt maktbegär.

Jutta vacklade aldrig i sin fosterlandskärlek. Danmark stod och skulle alltid stå hennes hjärta närmst. Sverige var inkräktaren, som tillvällat sig det bördiga Skåne, det trolska Blekinge och Hallands breda åsar. Hennes danska anförvanter hade fostrat henne i agg till stymparen av dansk egendom. Hon hyste dock, trots sin egen övertygelse, ingen åstundan att inverka på Jörgen. Hon ville se upp till honom som till en stark man, vilken trampar väg åt sitt eget öde, och som vet leden.

Då inträffade det för henne så beklämmande, att Jörgen visade vankelmod. Hans ridderliga väsen ville ej förräderi eller svaghet, men kärleken till Jutta var så överväldigande, att den förvirrade hans begrepp. Det fagra, lilla land hon höll så innerligt av och nämnde sitt, blev också honom kärt, blev honom lyckans susande gröna skogar och vårdrömmarnas blommande vångar. Ej heller kunde han neka att med hjärtans fröjd och skummande pokaler taga emot muntra danska gäster samt bistå Jutta i att pläga dem med allsköns fägnad. Han menade också att han bäst skyddade den älskade och Krageholm för fientligt överfall genom att visa artighet och gästfrihet mot de höga herrarna.

Jutta blev dock underligt tung till mods, nästan skamsen. Mot hennes vilja kunde det stundom viska styggt inom henne: »Han vänder kappan efter vinden», och hennes djupa, fasta blick hårdnade till stränghet.

Då skälvde han, som varken fruktade fiendekula eller svärd, i ångest och smärta inför henne.

»Håller du inte av mig som förr, Jutta?»

»Jo, Jörgen, aldrig kan mitt hjärta förneka dig, men ditt vacklande sinne är mig en styggelse. Rankt mod måste den ha, som jag älskar.»

Hans vita panna fick ett par djupa fåror och gosseglansen i blicken slocknade, som om ofattlig sorg gömt sig

fördunklande därinne.

»Nämner du mig feg», sporde han sakta.

Och så blekt som om en brännande skymf kommit det att vitglödgas blev hans smala ansikte.

Jutta hörde ej till de naturer, vilka förmå ge sanningsord len och smekande klang, ty så ont gjorde de henne att uttala, att de gingo skärande över hennes läppar. Alltför ärlig var hon kanske också, väjde ej undan med kvinnomjukhet. Trodde det vara rättast att svara utan omsvep.

»Du är svensk undersåte och hör dock helst Danmark till. Det dubbelspelet är dig ovärdigt.»

Jutta satt framför elden, som flammade i den öppna spisen. På armstödet till den tunga, snidade ekstolen satt Jörgen och höll sin arm om hustruns skuldror. Nu föll den ned som en död lem, och själv sjönk han ihop på vargskinnfällen vid hennes fötter. I den plågofyllda tystnaden steg två människors olycksöde över tröskeln, men de märkte det ej, ty bådas hjärtan längtade efter försoning och samförstånd. De fattade ej, att något kunde ställa sig emellan dem. Jörgen minst. Han hörde till de goda, vänsälla, ljussinta; hans tankar grumlades aldrig av låga instinkter, och hans kärlek hade inga mörka stunder. Den lyste beständigt sitt klara solsken över Jutta.

Det dröjde ej heller länge, förrän han tillbedjande såg upp till henne och han log varmt:

»Du är mitt land, min härskare och mitt liv, Jutta. Det är hemligheten. Främlingar till din och min kärlek ha blodat gränslinjen mellan Danmark och Sverige och sänt ut krigshärar för att kunna rycka till sig ett stycke mera än de ägde förut. Vad rör det oss, så länge vi sitter i fred här på Krageholm?»

»Men du är man», utbrast Jutta otåligt, rädd om den älskades anseende inför världen. »Du måste hålla din sköld blank och ränna din värja åt rätt led. Med mig är det en annan sak. För mig är största hedern att bära husmorsnycklarna i bältet och se till, att fatburen är i gott stånd. Mera kräver ingen av en hustru, och spörjer jag inte ens efter den utmärkelsen, allenast efter att vara *din*, att vara stolt över dig, få bistå dig med böner, när jag ej kan få det med råd, ty i fejd enas ej svensk och dansk, och aldrig förgäter jag, att min vagga stått på dansk mark. Men du käre, jag följer dig med tusen innerliga önskningar om, att du skall varda bland de främste inför världen som du immer är det inför mig.»

Han drog hennes händer ned mot sin mun och överhöljde dem med kyssar.

»Allraljuvligaste hjärta, tillgiv, om jag mindre spörjer efter dina ord, än efter klockeklangen i din stämma. Alltid kallar den mig till högtid. Dock skall du aldrig få anledning att skämma mig feg eller vankelmodig. Jag drar gärna harnesket på, när du åstundar det, men varken för Karl eller Kristian hyser jag stor veneration, knappt -- pardonnera mig den uppriktigheten -- någon pliktkänsla. Det är *dig*, Jutta, jag ger mitt ord på, att jag skall handla utan tvehågsenhet.»

Allvaret i hans röst hade med ens blivit nästan skrämmande. Det hörde ej till honom, detta mörka tonfall, vilket tycktes bekräfta en dyr ed. Jutta böjde sig ned och kysste hans ärliga panna.

»Min egen», mumlade hon, »jag vånne allt detta aldrig blivit nämnt emellan oss. Din förmenta svaghet ängslade mig. För din mannastyrkas skull tör jag måhända få bära svårare ve.»

Jörgens glada, öppna leende strålade plötsligt emot henne.

»Varför ser du framtiden som ett hotfullt spöke, mitt väna viv? Vem bär agg till oss? Låt det vara dig nog att veta, att min vilja är redlig, och att intet skall förmå mig att svika löftet till dig. Jag har ock anledning att förlita mig på kung Karls gunstiga välbehag.»

»Svenske kungen är fast ung och oprövad. Han lärer full lyssna till det tal, som flitigast ringer honom för öronen, och hans favorit, general Sperling står dig emot», sade Jutta dystert. »Allt lägger Sperling dig till last. Han är hård och blodtörstig, ser beständigt till sin egen förmån och vill andras undergång. Han står dig emot», upprepade hon ångestfullt. »Du är för god och ärlig för en tocken rå slagskämpe.»

Jörgen Krabbe lekte med Juttas vita händer och genmälde sorglöst:

»Låt du mans Sperling spy gift och snacka. Han kan varken tvinga mig att fly eller förmå bödeln att halshugga mig. Dryg och dum blir väl på ändalykten stum. Jag har *din* tillit, Jutta. Den är min samvetsfrid.»

Hennes tillit! Hon kände sitt hjärta sammandragas i vånda. Måtte hon icke krävt för mycket. Gjorde hon ej klokare i att låta honom följa sin blida lust att skämta i muntert lag, till fägnad både för dansk och svensk. Ansvaret torde vara Jörgen en mäkta tung börda, ty hans håg hade hittills lekt okuvad och utan att böjas under ok. Glad hade han varit till allas fröjd och ingens skada. Varför skulle hon göra honom till en tapper krigare? Strid var icke för Jörgen Krabbe.

Mekaniskt strök hennes hand över hans hår och mot hans kind. All stolthet och maktlystnad smulto ned och oändligen vekt talade fru Jutta:

»Mitt sinne är oroligt för din skull, Jörgen. Du är ej den, som kan trotsa svenske kungens slyngelenvishet och Sperlingens grova hätskhet.»

»Sperling är helt simpelt en lycksökare, allra käraste hjärta, uppblåst och skramlande som en tom tunna. Honom skulle jag helst undvika, det medger jag. Han kliver på i medgången, som om han ensam hade rätt till den. Kung Karl däremot ser till redbarheten, det likar mig bättre. Utan fruktan skall jag mäla, vad sant är.»

»Men skall du bli trodd?»

Hennes stolthet pinades av de ord, vilka kvidande ville över hennes läppar: jag löser dig från ditt löfte! Hon borde ha sagt, vad hennes tankar förestavade: Intet är mig dyrbarare än vår lycka och fred! Men de Thottars ättling tvingade tillbaka det, som väl månde nämnas ömklig svaghet, ty hon mindes i detsamma sina mäktiga bröders ohöljda hån över Krabbes blötsinne och Rosencrantzarnas gäckeri över, vad de kallade hennes makes »krumsprång på ömse sidor Sundet». Hon hade också en gång mött Sperlings elaka, tennblanka ögon, när han försmädligt flyttade blicken från Jörgen till henne, och så bort igen, medan han hänsynslöst mumlade till en närstående:

»En kruka är Krabben. glaserat pottegods.»

Jutta hatade den stinne generalen för hans fräcka överlägsenhet. Hon skulle velat med sin knutna hand slå honom i det stora, köttiga ansiktet och se hans leda mun förvridas av skam och smärta. Utan att förgylla begreppet kallade hon honom fanen själv; den onde var han, som drev sitt spel med hennes lycka. Häxorna, om vilka det ordades vitt och brett i dessa dagar, hade ej i hundratal åstadkommit så mycket ont som denne ende.

Och hon sade det till Jörgen.

Hans skratt klang, som när silverbägare i gamman stötas ihop.

»Den stackars generalen! Honom kan du inte fördraga, och dock är du allerliebst i hans tycke. Ingen bejlade väl angelägnare till den skönjungfrun Jutta Thott än han.»

»Efter allt mitt gods och guld fikade han», genmälde Jutta hårt. »När fru moder flyttade till Malmö och köpte Jörgen Kocks hus vid Västergatan, var Sperlingen säkert grön invärtes av avund, ty det är nog stadens förnämst bebyggda gård.»

»För mig är det jordens yppersta hus», inföll Krabbe, »emedan mitt bröllop med dig stod där. Aldrig förgäter jag mitt hjärtas jubel, när jag såg dig i bruddräkt och visste, att det var jag, som skulle hemföra dig. Men nu spörjer jag mig: vilken dag har varit sällast? Månne icke den i dag, då jag kan se tillbaka på år av lycka och tro, eller blir den i morgon ännu mera bräddad av salighet, därför att jag ägt dig ett dygn till.»

Juttas strupe sammansnördes av en snyftning. Hon kunde ej frigöra sig ifrån föreställningen om att något svårt och vanskligt förestod, men hon försökte le mot den älskade, som hon plägade, när hans kärlek svepte sin värme om henne.

--

Det var en septemberdag 1677. Glad steg solen upp över de daggfriska fälten och trädens gyllene lövmassor. Glad kysste den Krageholms torn och tinnar, vindflöjlar och rösten. Glad hälsade solen slottets herre och fru, när de vandrade den till mötes i höstbrokig park. I snart sexton år hade de gått här tillsammans, förenade med varje tanke och önskan. Världen kom dem på allt längre avstånd, deras hjärtan växte sig in i varandra. Varje stund de ägde gemensamt var en dyrbar äkta pärla, och de rader av skimrande pärlor minnet trätt upp på sin starka tråd, aktade de som sin högsta skatt.

Framåt middagen denna septemberdag skulle de följas åt till Malmö, dit Jörgen kallats i ett obehagligt ärende. Han och hans frände Kristian Bille skulle som ombud för Skånes ridderskap avge förklaring, varför den omkring Ystad bosatta adeln ej hörsammat kung Karls strängeligen utfärdade befallningar att under rådande ofredstid sända fruar och barn uppåt Sverige.

Jutta för sin del hade bestämt vägrat att draga dädan. Hon lämnade till intet pris sin käre herre. Medan Jörgen vistades i Malmö, skulle hon bo i sin mors gård, så att hon varje dag kunde träffa maken.

»Och snart är vi hemma igen», sökte hon övertyga sig. »Med denna deklaration skall väl allt varda klart och vi slippa de besvärliga underhandlingarna och inblandningarna. Varför kan man inte unna oss att vara lyckliga? Allt gott och vackert och ljust kommer ju av lycka.»

Jörgen tog henne i sina armar och betäckte hennes finhylta ansikte med kyssar, vilka ej den långa samvaron gjort svala. I hennes öra viskade han kärlekens hymnord och vaggade henne sakta som i rytm till tankarnas lätta böljegång.

»Du, mitt hjärtas rosendeblomma», sade han, »hur har du inte härdat stålet i mig och givit mig kraft. Törhända var jag i mycket en vekling under ynglingaåren och förmenade, att livet skulle vara en lustig dans, men du, Jutta har kommit min vilja att växa rak.»

»Jag vet inte», svarade Jutta vemodigt, »om det varit så gagneligt, att jag gjort dig uppmärksam på världens ondska. Aldrig kan du själv möta ont med ont, och då hade det kanske varit bättre, om du förblivit utom. Dock är det nu för sent. Låt mig tacka dig för allt stort och ädelt du visat mig med varje dags handlingar! Gud välsigne och belöne dig och avvände all sorg och olycka! Jörgen, Jörgen», tillade hon häftigt och ångestfullt, »ingen stund kan jag leva utan dig.»

-- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- --

Efter frustande fyrspann rullade ett par timmar senare den präktiga, vapenprydda karossen åt Malmö till. Baron Krabbe och hans friherrinna aktade sig för att onödigtvis titta ut genom vagnens spegelglasrutor, ty på ömse sidor om vägen dinglade i galgar av stympade träd dödsskjutna snapphanar. Kung Karl hade befallt, att de uppstudsiga skulle skjutas ned som skabbiga hundar, varhelst de anträffades och sedan hissas upp i träden för att lända det övriga »tredskande packet» till varnande exempel.

Jutta och Jörgen språkade om mångt och mycket, skämtade och logo, men bådas drag fingo ofta ett förstrött och beklämt uttryck, som visade, att tankarna vankade om med ovana bekymmer.

Jutta försökte dock tappert tränga allt vrångt tillbaka, men så vaket och lyhört var det, att hon förfärad spratt till och började skälva, när de vid tullen hejdades av en larmande folkhop, vilken med knölpåkar och stenkastning utan förbarmande förföljde en ensam man med blodigt ansikte och sönderrivna kläder.

»Satans avföda!»

»Du eländige snapphane!»

»Djävulens smådräng!»

Okvädinsord och vinande slag fyllde luften, och Jutta gömde plötsligt ansiktet i händerna.

»För Guds skull, låt oss komma härifrån», mumlade hon.

Men Jörgen hade med stigande harm iakttagit det ruskiga uppträdet, och nu utbrast han upprörd:

»Det är Jens ladufogde! Jag hade den karln i min tjänst, innan han slöt sig till uppviglarna. Det var en bra dräng.» Hastigt ryckte han upp vagnsdörren och ropade befallande ut till den rasande folkhopen: »Låt mannen vara i fred, det kommer eljest att stå er dyrt.»

En och annan stirrade underdånigt på den förnäme herrn och lät sten eller knölpåk vara, medan mössan ströks av, men de flesta skränade lika hotfullt som förut:

»Slå ihjäl honom! Slit lever och lungor ur honom!»

Jutta hade krupit längst in i vagnshörnet, men i detta ögonblick lutade hon sig fram och grep hårt om Jörgens arm:

»Varför befaller du inte kusken att köra», flämtade hon.

»Jag skall göra det, Jutta, men först måste jag befria Jens från de hundarna. Hitåt Jens!»

Han drog värjan och höll de närmast angripande undan med slag av dess flatsida, medan den blödande Jens tumlade in i vagnen och föll ihop på dess botten som ett skadskjutet djur.

Betjänten smällde igen dörren och skyndade blixtsnabbt, likblek av förfäran, upp på kuskbocken. Kusken lät piskan vina med hårda slängar. Hästarnas starka hovar skrämde orostiftarna. Tungt rullade karossen vidare.

Med sitt armkläde sökte Jutta förbinda den sårade Jens. Hon lyckades hämma det rinnande blodet, men erfor ingen tillfredsställelse därvid, ty oavbrutet tänkte hon på, att det stämplades som högförräderi att skydda en snapphane. Men hon kunde ej förebrå Jörgen hans handlingssätt. Han hade betett sig ädelt och modigt, och gjort det därför, att det var naturligt för hans sinnelag.

Emellertid blev saken bekant på högre ort, och uppträdet vid tullen såväl som annan ohörsamhet mot gällande förordningar lades Jörgen Krabbe till last. Han ställdes inför kommissorialrätten och anklagades av den svenske domaren för dubbelhet och falskhet. Då han ej tillräckligt tydligt kunde vederlägga beskyllningarna, gjordes processen kort och denna »misshagliga person» arresterades.

Kung Karl befann sig vid denna tid på Ljungby. Det sades, att ej allenast krigsärenden och snapphaneräfster uppehöllo honom där utan att han också hade egna angelägenheter att vårda, besynnerligen sin amour till den fagra Öllegård Nissenia. Dock kunde ej den hetaste älskog avvända kungens attention från plikten, och han hade

redan tillförne genom Sperling fattat misstro till Krabbe.

Nu befallde han honom kort och kärvt att erkänna sitt dubbelspel, och nåd skulle skipas, ty var baronen en duglig karl; det hade själve Johan Gyllenstierna låtit hans majestät veta. »En klipsk herre», sade Gyllenstierna, »som kan bli Sverige till gagn med sitt ingenium och sin pung.»

Men Jörgen Krabbe hade intet annat bedrägeri att tillstå än att han varit sina vänners vän, antingen de voro danska eller svenska, och att vindbryggan på Krageholm fällts ned lika villigt för Danmarks som för Sveriges gästande ädlingar.

Det föreföll som om den höge herrn ej skulle kunnat dömas skyldig, men avund och hätskhet arbetade oförtrutet på de ränker, som säkrast snärja de renhjärtade och sorglösa. Överhuvudet bland Jörgen Krabbes motståndare var generalen och guvernören Sperling, vilken kunde hata gnistrande och osläckligt. Vid Sperlings sida stod sur och trumpen, villig att misstyda och gissla, Modée, vidare den fosterlandsfanatiske Knut Liljehöök, broder Canutus kallad, vindflöjeln och pratmakaren Buschowius och Malmö båda borgmästare, Sigismund von Aschenborn, myndig och stram, samt Törnschiär, vida mindre tillkrånglad än sitt namn.

Det framgick av vittnesförhören, att baron Krabbe tillåtit sina tjänare pläga umgängelse med snapphanarna, änskönt han visste, att dessa skurkar ville Sveriges ofärd.

Krabbe genmälde stolt, att han ej aktade fritaga sig från slika ogrundade och falska beskyllningar.

Än skarpare vässades vapnen emot Krabbe. Han hade haft i sin tjänst drängar, vilka hjälpt snapphanarna att gripa och misshandla två svenska officerare.

Ånyo nekade Krabbe, bedyrande, att han aldrig vållat Sverige något men, aldrig varit förrädare. Emellertid lyckades det de nitiska fienderna att uppsnappa danskvänliga brev från baronen till fru Juttas fränder.

Dessa skrivelser erkände han och tillade oförsiktigt:

»Jag är fäst vid Danmark, om jag också nämner mig svensk. Varför skulle jag hata ett folk, som städse stått mig nära? Ej heller kan jag någonsin upphöra att hysa tacksamhet mot den släkt, vilken skänkt mig min hustru.»

Redan den femtonde oktober hade rannsakningen antagit den form man önskat, ity att sådana bevis erhållits, att man »till upprätthållande av Kongl. Maj:ts höga rätt» borde försäkra sig om Krabbes person, och den civila arresten i svärmoderns hus, där vakt kommenderats att patrullera dag och natt utbyttes mot en kammare på Malmöhus, sedan han lidit den förödmjukelsen, att inför sittande rätt avlägga sin värja.

Efter att ha skilt den misshaglige höge herren av med friheten, gick det raskt undan med arbetet att fullständigt rödja honom ur vägen. Han tycktes också på ett underligt sätt ha fallit samman, trött och missmodig, när han märkte sig ha så många vedersakare, han, som alltid varit glad och omisstänksamt öppen i kretsen av, vad han kallat, sina vänner.

Slutligen den tjuguandra november fick han sin dom, vilken lydde på förlust av liv, ära och gods. Såsom varande rikets förrädare skulle han arkebuseras.

När fru Jutta erhöll besked om Jörgens öde, var det henne först så ofattbart, att hon lyssnade till orden som till en avlägsen storm; *hennes* lycka var det den som sopades bort med dånande makt?

Så småningom förstod hon, att ödets vrede med knuten hand krossat hennes frid, hennes tillvaros fasthet. Men det var dock som om det hänt en annan än henne intill den dag hon fick besöka Jörgen. En vecka hade detta förmenats henne.

Vid åsynen av den älskades liksom sönderfallna väsen löstes all hennes dvalbundna sorg i en blödande förtvivlan. Hela tillvaron blev ett stort, gapande, oläkligt sår, och hon visste förfärad, att också hon med sin trotsiga egenvilja stuckit kniven i det. --

Svårt är att säga, hur ett människohjärta står ut, när kvalen spränga i det, så att det varje stund tyckes plågat till bristning. Efter hemkomsten från Jörgen satt fru Jutta tårlös, stilla och förkrossad i sin moders hus. Med sin make hade hon blott utbytt några ord. Han tycktes ej orka med att tala, hade endast suttit med hennes hand i sin, besynnerligt frånvarande, liksom fjärran från både dom och domare.

Med huvudet vaggat av de kalla, skälvande händerna tänkte Jutta ett, blott ett: Hur skall jag kunna hjälpa min käre? Vad kan jag göra för honom?

Sig själv hade hon platt förgätit. All den ångest hon förut erfarit vid föreställningen, att hennes lycka hotades, föreföll nu så avlägsen som en barndomens mörkrädsla.

Och fastän hon fått känna Jörgens handtryckning, fått se in i hans ögon, kunde detta minne ej värma eller trösta henne. Hans goda, kloka ögon hade mist all glädje.

Plötsligt reser hon sig upp, finner ett fast beslut i all den mörka tankeoredan, vet, vad hon vill göra, och vet också, att det sker i den fulla övertygelsen att kämpa för något rättfärdigt.

Till kung Karl! Till Ljungby!

Hon lät sadla sin häst och på leriga vägar i strömmande regn red hon till det svenska majestätets huvudkvarter. Det tövade länge, innan hon kunde få envåldshärskaren i tal, och när hon slutligen infördes i kungsgemaket, där det var skumt och dystert (ty väggarna voro svarta med små, svagt glänsande guldstjärnor), såg hon sig först om efter kungen. Upptäckte honom i en fönstersmyg. Smal och spenslig med ryggen vänd mot rummet, stod han och vände sig först om efter en lång stund. Han var icke ohövlig av högmod den unge Carolus, endast av en nästan oövervinnelig blyghet.

Till sist fick Jutta framföra sitt ärende.

Hon låg på knä, den stolta adelsdamen, nu förvandlad till en förtvivlad, ödmjuk supplikant.

»Min make är oskyldig till det, varmed man nedsvärtar hans heder. Jag svär det vid min själs salighet. Intet har han förbrutit mot Ers majestäts krona och rike. Hans vedersakare löpa med falskt vittnesbörd. Nåd, herre kung! Nåd! Eller tag också mitt liv. Ingen handling har Jörgen dolt för mig. Det är mina sympatier han delat. Ers majestäts vrede bör helst släckas med bådas vårt blod, icke allenast med hans.»

Den dagen bekom Jutta endast ett knorrande till svar och blev avvisad med en gest, men hon kom tillbaka och fick ånyo företräde och denna gång sade Karl vresigt:

»I är galen och kärlekskrank. Tiderna äro icke för slika pjunkiga manér. Krabben kan benådas till livet, om han erkänner sig skyldig och svärjer mig ny huldhetsed samt avlåter all sin egendom till kronan.»

Ett hopp! En ljusning! En strimma av gryning till en ny dag!

När Jutta följande dag besökte sin ädle herre, hade hon kämpat sig igenom sin stolthet som genom en skog, vilken hennes tankar höggo ned, rödjande väg. Och med sin kind tryckt mot Jörgens viskade hon häftigt, bevekande, medan hjärtat krympte sig i värk och vånda:

»Jörgen, säg det man begär av dig. Låt inte löftet till mig binda dig. Allt kan jag bära: min släkts hån, skam, armod, smälek, blott du är med mig. Det enda, som övergår mina krafter är att mista dig. Du är mig livet självt,

har varit det från första gången vi möttes.»

En sällsam blick, bräddad av sorg och ömhet, men också av något, vilket ej var världens, gled smekande över henne. Och Jörgen svarade:

»Min egen. Din kärlek gjorde mig till stridsman. Och jag försökte hålla min värja blank. Kasta ej *du* smuts på den. Gud är över oss, Jutta. Pastor Laurenbergs fromma tal har lett mig till förtröstan på Herren. Gud har också värdigats ge sig tillkänna inom mig, Jutta. Där är hans starkhets namn kärlek och icke vill jag besudla Hans altare med lögn. Måste jag dö, så skall det ske med den vissa övertygelsen, att vi råkas åter, Jutta.»

Juttas jämrande snyftningar skuro sönder hans ord, och då vaktknekten menade, att den nådiga frun störde fången med sin klagan, fördes hon prompt ut ur arresten.

Samma dag insjuknade hon i en våldsam feber och hela julen svävade hon mellan liv och död.

Men i början av januari, första dagen hon kunde stödja på benen, åkte hon till Ljungby för att än en gång söka kung Karl. Hans majestät kom från en ridtur, en av de dagliga han företog till prästgården, där skön Öllegård rodnande hälsade honom. Hans bleka ansikte hade ett skimmer av lycka, vilket ej ens vek vid åsynen av Krabbens maka. Han talade föga, men de korta, lågmälda meningarna hade tagit intryck av hans milda sinnesstämning.

»I bör ej låta hoppet fara, min goda fru!»

»Ers majestät, jag bönfaller om en rad, vilken tillsäger Jörgen livet.»

»Nej, jag skriver intet, men var tröst!»

»Ett löfte då, Ers majestät, ett kungligt löfte!»

»Nej, vi ge inga löften så hux flux. I hysen dock ingen fruktan!»

»Ers majestät, det är ju allenast en rättvis sak jag begär.»

Då log Karl nästan pojkaktigt:

»Kvinnfolk förmenar immer, att det är rättvist, att den de hålla kär, slipper undan för gott köp, fru Jutta.»

Han vinkar åt henne, att audiensen är slut, och hon djärves ej förlänga den. Utmattad, alldeles förbi är hon också. Febern bränner i blodet, och hon vet knappt, hur hon kommer upp i vagnen, men till alla, som hjälper henne, strör hon ut guld -- det är offerguld.

Återkommen till Malmö måste Jutta ånyo intaga sjuksängen. Dagar gingo, då Jörgen och hon icke kunde meddela sig med varandra annat än genom hälsningar, framförda av trotjänare.

Den fjortonde januari inbars ett brev till den sjuka friherrinnan. Det tillsade henne från en pålitlig person, att kung Karl aktade sända en kurir, som skulle medföra kungligt brev om Krabbes benådning. Hon kunde vara lugn för hans liv.

Jutta sporde sig ängsligt, varför kungen dröjde, varför han ej strax låtit kuriren rida till slottet. Hennes ångest, oro och undran ökades, när hon framemot aftonen erhöll en skrivelse från Jörgen, vari han med många tacksägelser för sexton års oavbruten lycka tog farväl av sitt allra käraste hjärta. Han visste, att hon ej förmådde komma till honom, och hans böner att få bli förd till henne, hade mött hårdnackat motstånd, men liksom hans tid snart vore ute, kunde det ju hända, att den Högste tillät henne att snart bryta upp.

Vad betydde detta? Jutta satte sig förvirrad upp i bädden, men sjönk strax därpå maktlös tillbaka mot kuddarna. Kuriren, hade då icke kuriren hörts av ännu? Icke tog det en dag från Ljungby. Och kung Karl hade visst ej för vana att töva så länge i avgjord sak.

Å, allt skulle bli gott! Detta var gudi lovat endast ett tungt moln, som snarligen skulle fördunsta. Hon kysste brevet, och ett lyckligt leende spred sig över hennes avmagrade ansikte. Slutligen fick hon kraft att sätta sig upp igen, befallde papper, fjäder, bläck, skrev med feberbrännande fingrar:
»Kung Karl -- nåd -- vi ses.»

Sent på kvällen bragte pastor Laurenberg ännu en biljett från Krabbe. En lång omfamning i sönderslitande ord.

Jutta frågade stönande:

»Men varför detta. Har inte kungens kurir anlänt?»

»Vilken kurir, nådigaste fru?»

»Kung Karls kurir! Han skulle medföra brev om benådning.»

Hon yrar, tänkte Laurenberg och genmälde något, en fras, men Jutta upprepade ihärdigt sitt spörsmål. Kuriren! Hade inte kuriren kommit?

Sedan, när det var för sent blev det Laurenberg såväl som andra Krabbes vänner uppenbarat, att Sperling hindrat kuriren att inkomma i staden; vilket medel han använt, så var det dock meningen, att det skulle ha utseende av nitisk plikttrogenhet. Kanske att han även kände det så. I den punkten har ej forskats, men Krabbes dödsdom upphävdes *icke*. -- --

Så gick ett dygn, och Jutta hoppades alltjämt. Varje timme, som förflöt utan det efterlängtade budet, sög upp hennes svaga krafter. Hon kunde ej fatta dröjsmålet, litade på kung Karls löfte. Svenska majestätet hade ett redbart sinne.

Den sextonde januari var hennes bröllopsdag, och hon tänkte: I dag -- i dag sker det! Gud är en förunderligt nådig Herre. I dag skall all sorg förbytas i glädje. Jörgen blir fri! Han kommer till mig!

Hon knäppte ihop händerna och låg stilla, trött, men med ett uttryck av ljust skimrande fröjd i den matta blicken.

Hur hade de ej alltid i ljuvlig åminnelse firat denna dag. Hädanefter skulle den bli dem dubbelt kär. Där hon låg, kunde hon se en blek vintersol sprida glans över en vitblå himmel. Jörgens båda sista brev gömde hon under huvudgärden. De prasslade till, när hon vände på huvudet.

På bröllopsdagen tänker hon oavbrutet. För sexton år sedan hade Jörgen med åtta adliga junkrar hämtat henne här i hennes mors hus. Hon hade burit en klänning, som pärlsytts från ovan till nedan, och det hade sagts, att vänare brud ej setts. Hennes hjärta hade flugit honom till mötes långt före hennes lätta fötter. Jubel hade fyllt salar och kamrar, jublande glädje sjöng i deras sinnen, och aldrig hade de känt söcken under årens lopp. Hela deras äktenskap var »den signade dag». Ovillkorligen bredde hon ut armarna till ett famntag.

»Mitt allt, låt mig inte vänta dig förgäves», bad hon i plötsligt vaknande fruktan.

I detsamma hörde hon utifrån gatan vagnsbuller av klumpiga, järnbandade hjul, som skramlade mot den hårdfrusna marken, högljutt skrål och plumpa röster, skränande smädevisor.

Mödosamt lyfte hon huvudet.

Kammarpigan, som med sin sömnad suttit i fönstersmygen, reste sig häftigt, och med ett dämpat rop slog hon händerna för ansiktet och sprang inåt rummet.

»Vad är det Sidsel?»

Sidsels tårar flöto ymnigt. Hon kunde inte svara, ty vad hon sett var alltför gräsligt. I den öppna vagnen, som omgavs av ridande vakt, hade den nådige baron Krabbe suttit, iförd sorgkläder och blek som ett lik. Flickan darrade som ett asplöv, ty hon förstod, att den dystra färden gällde avrättningsplatsen å Stortorget. Hon hade hört, att hennes husbonde skulle arkebuseras denna dag, men hon hade också hört sin stackars kära fru förtälja, att han benådats.

»Vad är det, Sidsel?»

»Av barmhärtighet, nådig fru, jag kan inte ...»

»Vad kan du inte? -- Sidsel, var det ...?»

Med ett skärande, förtvivlans skrik föll Jutta tillbaka i bädden. Intuitivt hade hon förstått allt, och smärtans frätande gift söndersmulade hennes tankar. Lidandet förintade allt. Hon kunde icke be, icke tro på återseende, icke hoppas på det eviga livets strålglans. Inga fjättrar äro tyngre än den allsmäktiga sorgens.

När efter avrättningen Knutsklockans högtidliga toner ljödo, var det som om kläpparna dånat i hennes huvud, brusande, sönderkrossande. I denna stund mördades det, som varit Jutta Krabbe, den starka, spänstiga kvinnan, omgiven av kärlekens lysande gloria.

Men upp från sjukbädden steg, ledd av ödets järnhand, en skugga vilken intet betydde, intet önskade.

Hennes väsens mörker skingrades aldrig, huru än årstider och år växlade. Minnena, vilka om de fått trädas upp på lyckotråd, skulle varit henne det dyrbaraste smycke, blevo nu, som de äkta pärlor, dem ingen bär, glanslösa, dunkla, fläckade.

Varje hågkomst av det fordom, som skänkt henne livets rikaste innehåll, värkte nu som svidande hunger.

Hon skydde Krageholm, det fagra slottet, där rödaste rosor blommat. Aldrig, aldrig återse det, aldrig träda in i dess ekande gemak så utfattig, så trasig som hon nu var!

Till Högesta flyttade hon och lät där igenmura hela den fönsterrad, varifrån man kunde skymta Krageholm. Men hjärtats utsikt mot ett förflutet mäktar ingen stänga för, och därinne stirrade hennes biltoga själ i ständig ångest och ständig längtan under tolv ensamma år.

Släkt och vänner visste, att hon fanns. De hyste medlidande med henne, dock fattade de ej hennes tillbakadragenhet utöver sorgtiden, och det världen ej förstår, undviker den helst att syssla med. Så blev Jutta Krabbe glömd.

*

AVDANKADE.

Hennes furstliga nåde, pfalz-grevinnan Maria Euphrosyne, den högvälborne greve Magnus Gabriel De la Gardies åldrande gemål sitter en arla morgonstund i räkenskapskammaren i palatset Makalös. Detta palats, som för några decennier sedan rest sig i bländande, överdådig prakt, ståtligare än alla andra byggnader i Stockholm, hade nu endast ett fåtal brukbara gemak.

Om den gamla vasaborgen med sitt torn Tre kronor blickar ut över strömmen och »fröken Kerstins lustgård», måste dess inre skälva av vemod över detta vackra dotterslotts sorgliga öde.

Det kan med vis erfarenhet också tänka, att högmod går före fall. Om någon prövat sanningen av de orden, är det för visso vasarnas högkvarter.

Makalös tillhör inte längre det höggrevliga herrskapet. Kronan och övriga kreditorer ha lagt embargo på all De la Gardies egendom, men det hjälper icke stort. Misslynta knorrningar höras dagligen, ty skulderna ha växt sig högt över de många prunkande slott med torn och tinnar, vilkas portaler och sinnrikt smidda vindflöjlar nyligen stoltserat med De la Gardies vapen och initialer.

Det mesta, så väl av löst som fast, har redan utbjudits på auktion, stått på banktavlan som intimation eller bryskt utkrävts, emedan herren över allt Sverige, elvte Karl, åstundat sin nådiga fasters och hennes makes dyrbara ägodelar för det honom än dyrbarare riket.

Nu befinner sig den ömkligen kuschade och avdankade lyckoriddaren, den forne riksfälttygmästaren såvälsom en gång den främste i kungens förmyndareregering, Magnus Gabriel, av hans majestäts besynnerligen stora nåd på Vängarn, ett av grevens forna gods. Av samma kungliga nåd har De la Gardies furstinna fått nyttjanderätten till några kamrar i Makalös. För icke längesedan hade hon, överhöljd av sammet, siden och ädla smycken bjudit högättade gäster välkomna till palatsets festvåning, där otaliga, obetalda vaxljus skimrade med stilla, leende glans i de facettyngda kristallkronorna. I den väldiga riddarsaleri hade drottning Kerstin trått dansen, och Pimentellis svarta ögon hade lystet blixtrat vid åsynen av Magnus Gabriels fagra systrar. Fest, beständigt fest, så hade hon betraktat livet, efter det att hennes högt salige käre broder Karl Gustav upphöjt svågern till de mest lysande ämbeten.

Lugubert hade det varit för henne och än mer för hennes hjärtans herre de år, då drottning Kerstin omilt och hårdnackat stötte honom ifrån sig. Ingen av hans familj skulle få visa sig för hennes ögon. En sådan etterblåsa! Nå, nå, hon hade bekommit sitt straff på ändalykten, och Karl Gustav visste, Gudi tackat, vad en så illustre person som! Magnus Gabriel var värd.

Ingen kunde ana, att *hans* son, just *hans* son skulle bete sig så brutalt mot närskylda, mot dem, som allenast haft hans hälsa och övriga bästa för ögonen! Låt vara, att det var gagneligt med reduktion och räfst i många pösande ätter, men Karl skulle ha skonat sin ädle uppfostrare och sin åldriga faster.

Furstinnans vistelse i Stockholm är lika nödtvungen som obehaglig. Till tröst och lisa, skrivbiträde och rådgivare har hon tagit med sig den redbare Jonas Lorin, vilken trofast tjänat hennes make genom åren. Ingen vacker karl, ingen ögonfägnad, Gud bättre, men fast skinnet var grovt och fysionomien slätt tillyxad, var han ovärderlig, särskilt nu i den slemma utförsbacken.

Lorins kläder se jämmerligen slitna ut, men det tar han med jämnmod. För egen del skulle det aldrig falla honom in att klaga, men hans beskedliga, höstkulna anlete, bekommer djupa bekymmersfåror, varhelst fåror kunna bildas, när han måste återvända med oförrättat ärende efter att hos de nya välborenheterna »skrivareadeln» eller hos de av borgarfolket, som klättrat till väders i dessa fast oroliga tider, ha utbjudit ett eller annat för sin utarmade husbondes räkning.

Ur hus i hus har han sprungit med det kostbara brädspelet, men ingen hade råd eller lust att köpa tocket. Men harcelera styggt, det passar, det! »Jag tror kungen gjort herr greven till spräng-Jan», säger man. Eller: »Sir man på, en annan får flytta herr grevens brickor! Men aj, aj, aj för de tärningarna. De ha väl slagit sitt sista lyckokast.»

Hit och dit springer Lorin, snäses, skrattas åt, prutas med och tåler allt för sitt grevliga herrskaps skull. Händer

det så vid något enstaka tillfälle, att han får ett passabelt anbud på en silverpjäs eller annan dyrbarhet, skiner hans gråa ansikte av den renaste fröjd.

Men när för grevens stora, excellenta glober, vilka en gång admirerats av själva »Nordens Pallas» bjöds en spottstyver, då suckade Lorin beklagande över människors ringa åstundan efter det vett, som pryder själen och förädlar tankens villande lopp.

Han är icke alltid ute i avyttringsaffärer, den förträfflige Lorin. Icke alltid få stockholmarna mätta sin glupska skrattlust med hans luggslitna åsyn.

Denna julimorgon till exempel har annat upptagit den gode trotjänaren. Han har trotsat den nästan outhärdliga värmen, så stark, att den flämtande tycks plåga sig själv med sina heta utdunstningar, där den vältrar fram på gatorna och trycker sig in mot husen. Själva den lilla vänliga Näckströmmen, som rinner förbi Makalös ut i sumptrakterna nedanför Ladugårdslandet, torkar ihop, oförmögen att läska sig med det halvruttna vattenflödet. Som sagt, Lorin har inte låtit rötmånaden avhålla sig från att vara i farten. Klockan fem på morgonen har han stått i herr excellensen Lindskölds förmak, där dock en hoper folk redan hunnit samlas med underdåniga suppliker, ty ingen har kungens öra så som den där smedssonen, vilken bevars är både en artig poeticus och en fin kavaljer.

För alla de gånger Lorin sett honom hos sin husbonde, krumbuktande för den allsmäktige rikskanslären. Nu, när lyckan vänt sig om för »Sveriges roder», som grev' Magnus då kallades, satte Lindschöld fräckt sin plumpa näsa i skyn.

Lorin hade länge fått bida sin tur, vilken, när han äntligen släpptes in, måste kallas otur, ty hans excellens var i högsta måtto ohörsam och -- *otacksam*. Att Lorin ej djärvts säga den sanningen, grämde honom. *Otacksam, som endast en uppkomling är det*, tänkte Lorin högdraget.

Icke alltför ordagrant har stackars oförskylt hundsade Lorin inberättat sitt nederlag för hennes furstliga nåde, men där de nu sitta på ömse sidor om det stora bordet, nästan till hela sin yta överhöljt av papper, märks det granneligen på grevinnans uppsyn, att den misslyckade beskickningen gått henne djupt till sinnes.

Maria Euphrosynes något breda ansikte med den höga platta pannan och den långsträckta, spetsiga näsan samt den dominerande munnen med den pfalziska underläppen som en pösande fotdyna för starka, gula tänder, är echaufferat och uttrycker ängslan.

Som alltid numera trakasseras hon av penningförlägenhet och vid hennes fötter, nej, rent av helt fräckt stående upprätt knotande kreditorer, som ej låta sig vinkas bort av en onådig handrörelse.

Det gör henne så bitterligen ont om Magnus Gabriel, hennes konungsligt ståtlige och vackre make. Drottning Kerstin hade en gång trolovat dem och sedan med lysande festivitas firat deras bröllop. I trettiosex år har pfalzgrevinnan stolt kallat sig hans gemål och följt honom -- utan att svindla! -- till den högsta utmärkelses tinnar, vandrat med honom i det dystra mörker, vilket beskäres den, som utestänges från hovets gyllene prakt, så åter stigit i makt och härlighet, när greve Magnus nämndes ypperst, näst riksänkedrottningen och Sveriges lille barnkung.

Och nu! -- Vad vederfares icke nu gemålen och henne själv, vasaättlingen? Ett upprörande elände på gamla dagar!

Hon pustar tungt och flyttar sig oroligt i den knakande karmstolen. Det är något, som oavbrutet arbetar i hennes tankar, något, som måste göras, innan hon återvänder till Vängarn och sin käre herre. Hon skall icke skjuta upp det längre, varken till i övermorgon eller till i morgon eller en annan dag utan just i dag skall hon gå till Golgata,

vilket vill säga detsamma som att hon skall låta segla sig till Drottningholm och pröva att komma till tals med unge kungen, hennes kärälsklige broders son. Vinden är ypperlig. Om hon beger sig av vid niotiden, kan hon vara framme vid pass elva och hinna åter till Stockholm mot aftonen.

Än har ej uret på Jakobs kyrka slagit sju. Tiden medger, att hon går igenom ett par räkningar med Lorin. Hennes vita, men åldersskrynklade hand lägges på en hög papper, som Lorin försynt skjuter till henne.

»Betalda, Lorin?»

»Nej, eders furstliga nåde.»

»Låt oss då lägga undan dem. Gott gebe bald Mittel es zu bezahlen.»

»Ack ja», suckar Lorin, »om så skedde. Men det ser mörkt ut». Och han mumlar sin beständiga bekymmersrefräng: »In Summa es ist fatal».

Grevinnan putar otåligt ut med underläppen och frågar:

»Nå, hur gick det med pokalen? Den är dock en praktpjäs!»

Modstulet svarar Lorin:

»Kommissionär Herzog bjöd 900 daler för den. Juden Israel, den skabbige lorten ville ge 1,400 riksdaler, men då fick mäklare Cornelisson så svåra anfäktelser, att han flux lovade 1,600 ...»

»Eh bien, då tar vi naturligtvis det.»

»Jaa, men -- -- -- hans majestät lärer dessvärre vara betänkt på att inlösa pokalen för kronans räkning.»

»Inlösa!»

Bitterheten jäser som surt öl inom grevinnan-furstinnan. Hon vet vad det vill säga, när

brorsonen behagar *inlösa*. Han tar i mät, det är ackurat vad han gör.

Lorins undersåtligt vördsamma stämma ljuder ånyo, denna gång med en viss klang:

»Men eders furstliga nådes arvstycke, det makalösa guldstopet, har jag lyckats belåna och efter bästa förmåga använt de penningar det inbragte, som det blivit mig befallt. 900 daler flydde procentaren mig. Det räckte att betäcka Roquettes fordran från i förfjol.»

Guldstopet hade Maria Euphrosyne fått efter sin morfar, kung Karl IX, som druckit ur det på sin kröning. Hon grämer sig vid föreställningen om, hur ockrarehänder plumpt tumma på dess utsirningar. Men å andra sidan ... Roquetten hade begynt bli oförskämd och svansade inte längre så underdånigt som han plägat göra för svärmor Ebba -- Ebba Brahe --, vilken opåtalt kunde hålla likviden inne både sju och åtta år. Nu för tiden hade det gemena folket fått mål i mun och skinn på näsan. Det var reduktionens, den *sakramenskade* reduktionens fel alltihop!

Medan fru grevinnan försjunkit i méchanta penséer, har Lorin icke suttit sysslolös. Med bläckiga, belåtet sprättande fingrar har han i en tjock bok skrivit in de anspråkslösa tal, vilka beteckna betalda skulder. Droppar i det brusande ödeshavet äro de. Och dock plitar han omsorgsfullt och med tillfredsställelse ned det betryggande *»bet.»*.

400 citroner: 24 daler. *Bet.*

50 äpplen de Sina: 18:26. *Bet.*
100 stycken ostron: 12 daler. *Bet.*
1/3 tunna färska valnötter. *Bet.*

Den ena posten efter den andra av likviderade »förnödenheter» skrives upp, rad efter rad. Men plötsligt utbrister den gamle trotjänaren helt förtretad:

»Ja, men si *det* var då riktiga syndapengar!»

»Vad säger han, Lorin?»

»Bitte tausend Mal Entschuldigung, eders furstliga nåde, men jag förargar mig över de 16 tolfter bräder à 6 daler och 96, som herr greven anskaffade för att laga den sönderfallna väggen åt Näckströmmen med. När mitt nådiga herrskap ej bliver vid palatset, kunde väggen gärna fått störta samman till Null und Nichts. Det grämer mig förbålt, att vi -- det vill säga jag menar husbond -- betalt de bräderna.»

»Ja», svarar Maria Euphrosyne och ler med ens, i det hon slår Lorin på axeln: »In Summe es ist fatal, Alte!» Efter en kort paus tillägger hon nästan barskt: »Jag ärnar mig flux till Drottningholm, Lorin. Det här går kapitalt åt fanders. Min käre, älskade herre skall fällan icke varda platt fördärvad av ondskefulla skickelser.»

»Eders furstliga nåde var ju förnyligen på Drottningholm, den fjortonde hujus ...

»Det är riktigt, men då var min brorson vid böst humör, och jag måste strax vända. Ingen av drottningarna var tillstädes. Nu skall jag på nytt pröva min lycka. Han får prompt säga till om kareten. Båten ligger väl till reds sedan sist?»

»Ja, båten fallerar det ingenting, ers furstliga nåde. Men kareten ... det vill säga -- egentligen hästarna och förridaren -- det -- det -- -- --»

»Ja, ja», utbrister Maria Euphrosyne, »hästarna äro sålda, och karlen är förlupen, det är sant. Vi får låna greve Oxenstiernas kaross. Sir han, Lorin, jag aktar göra mig ärende med att betacka hans majestät för salvationen av Vängarn och så skall jag förära honom den gudfruktiga och lärda Spegels *Guds verk och Hwila* med gyllenläderspärmar. Jag lägger inuti den en skön psalm, som herr greven sammansatt. Här är den. Han må gärna uppbygga sig med den, Alte.»

Lorin bugar så underdånigt, att den testiga peruken nästan snuddar vid golvet. Och med av vördnad skälvande händer tar han emot det papper pfalz-grevinnan räcker honom. Snyftande läser han rad efter rad och är vid tredje versen så djupt gripen, att han knappt ser orden.

Också Maria Euphrosyne överväldigas av rörelse, och hennes massiva huvud sjunker, inbäddat i isterhakorna, ned mot bröstet. Inom sig upprepar hon psalmen, som hon lärt *par coeur* i denna expressions bokstavliga betydelse. Med de knäppta händerna stödda mot bordskivan och blicken förgråten irrande kring det skövlade rummet, en naken och slät kammare efter kongl, kommissionens brutala framfart, jämrar hennes hågkomst fram orden. Likt stritt, kallt höstregn risslar deras vemodiga innehåll igenom henne.

> »Jag kommer av ett brusand' hav
> På rätta glädjestranden;
> Min kropp, han lägges ned i grav,
> Men Gud upptager Anden.
> Ur mörker kommer jag till ljus,
> från armod till Guds rika hus,

Från oro till god vila **[1]**.

»Ja, ja, Lorin, fuller må vi gråta, änskönt tårar är en bedräglig lisa», säger furstinnan slutligen. »Ställ nu raskt om vagnen. Tiden lider. Jag tar ingen med mig. Båtkarlarna får hjälpa mig i och ur. Min brorson likar övermåttan slik tarvlighet.»

Lorin drar en lättnadens suck, ty det är honom okärt att blottställa sina paltor -- det nådiga herrskapet till skam --, och han vet, att hennes furstliga nådes kammarpiga tänker sammaledes. Gott att slippa vara med och visa fattigdomens trasiga, nedkippade skor och annan bristfällighet.

* * *

Över vida, blånande fjärdar, genom smala, täckt lövskogsbrämade sund, in i lustigt glittrande, solblanka vikar, utmed leende, sommarfagra stränder går den snabba färden över villiga mälarevågor.

Förvånande snart skönjes det magnifika Drottningholm mot skrovliga, grå klippor och frisk ungskog. Lovöns pärla är det visst och sant.

Furstinnan Maria Euphrosyne, som sitter eldgaffelsrak på den med rött kläde dragna toften, låter minnena glida förbi. Redan som liten flicka hade hon varit här, på den tiden, då fru moder skulle fostra fröken Kerstin och med tre små döttrar vistades vid hovet. Å, vad det skrikits och skrattats och väsnats på galèren, som från det ensliga, fattiga Stegeborg förde furstinnorna till slottsgemaken. Den gången residerade änkedrottning Maria Eleonora tidtals på Drottningholm, och henne gästade de. Då hade en tätvuxen ekskog gått ända fram till borggården. Fröken Kerstin, syskonen och hon hade plägat leka trädhök mellan stammarna. Det hände ej sällan, att de små junkrarna Erik Oxenstierna och Magnus Gabriel De la Gardie befallts med, och då klättrade och rasade, jublade och ängslades den ystra flocken, ibland längst ute på klippornas branter.

Marichen, som hon då alltid kallats, var sin höga fru morsysters förklarade favorit, och hur det var, hände det sig vid ett besök, att hon fick löfte om Drottningholm, så snart hon trätt i brudstol.

Dock hade hon ej erhållit donationsbrevet, förrän hon i fyra år varit Magnus Gabriels hustru. Genast hade de börjat rödja och planera samt bygga om den så kallade »gamble borgen», men den härjades av en eldsvåda samma år som de själva härjades av reduktionskollegiets mordbrand.

Hon spritter förskräckt till, och det är som eldgaffeln knäckes. Gud frälse och bevare henne. Hon måtte väl ej tänkt högt? Nej, åh nej, det har ingen fara. Hon har blivit mäkta försiktig. Och hon fortsätter att låta skytteln löpa genom minnesväven. Kronan hade helt plötsligt återfordrat Drottningholm, och efter åtskilliga finter, juridiska krumbukter och sluga figuréer, vilka nämndes Justitia välbehagliga, tvangs Magnus Gabriel att å hennes vägnar avyttra godset och huset till riksänkedrottningen, som fått sådan lust på det, att hon prompt ville rå om det, och vid denna tid kunde hennes herre utan saknad göra sig av med en egendom. Han ägde minst ett tjugotal.

Men hon hade beständigt saknat sitt Drottningholm. Av naturen var det utrustat med en sällsynt fägring, de sista åren har också gjort det till ett konstens mästerverk, tack vare de illustra byggherrarna Tessin och hela hopen av tyska murare, snickare och målare, som göra all sin flit där.

Hennes barndoms kära skog har fått draga sig tillbaka fot för fot och lämna plats för palissader, planterade terrasser, pompösa arkader, dammar och rikligt utsmyckade fontäner. Det artar sig mest lika imponerande som hennes hjärtas allra käraste herres anläggningar på Magnusberg. Åh, hon glömmer sig, *Karlberg* skulle det ju heta nu, sedan hans majestät fördrivit dem därifrån för att själv bebo det.

Den kavate Lindsköld hade vräkt ut Magnus Gabriels lärde hovpredikant, herr Samuel, som skulle han varit ett livlöst ting, ty vägrade den gode mannen att lämna sin kammare. Stackars Samuel, nu irrade han omkring, virrig

av skräck.

Åh, så mycket ont, så mycket ont, som övergått rikets främste! Hur hade ej kongl, majestäts drängar med den fräcke Gyldenstolpe i spetsen, hånlett, när de pekat på den latinska sentensen över portalen: *Virtus dum patitur vincit*. Med ett försmädligt grin hade de uppmanat Samuel att bege sig till sin mäktige husbonde och anbefalla honom praktisera den kunskapen, att dygden segrar genom lidandet.

Furstinnans kinder kännas torra av harmens hetta. Solen bränner, hjärtat ävenså. Hon måste bemöda sig om att svalka sitt inre, innan hon går i land. Båten glider just nu varsamt fram mellan de bägge molerna och fastgöres vid bryggan. Uppför den breda trappan, endast fyra steg, skrider hennes furstliga nåde, och hon lyfter den veckrika kjorteln för att skydda den mot dammet.

Runt omkring henne är arbetet i full gång. Det gräves, hugges, planeras, stensattes. Det röda slottet står som en kraftig flamma mot den starkblå luften. En hög byggnadställning reser sitt oformliga skelett mot en av flyglarna.

Furstinnan har redan sport en förbiilande lakej, om hans majestät befinner sig på slottet hos änkedrottningen. Och hon har fått det beskedet, att han hitväntas från Kungsör vilken minut som helst, samt att hans höga fru moder är här.

Maria Euphrosyne låter anmäla sig hos svägerskan. Hon går genom de s. k. »altanerna», de förbindande övertäckta gångarna inne i byggnadskomplexet och kommer slutligen alldeles uttröttad och andfådd till audienssalen utanför hennes majestäts alkov.

Vad hon längtat efter att i fred få sjunka ned på en stol några ögonblick, innan dagens kampanj begynner. Men här står allt huller om buller, ty den skicklige Cornelius van der Meulen och hans hantlangare ornera med all flit fönstersmygarna.

Furstinnan stannar tveksamt mitt på golvet, förödmjukad trots de djupa bugningar, som hälsa henne. Hon minnes strax, nu sedan omständigheterna flängt revor i hennes förnäma överlägsenhet, att Magnus Gabriel är skyldig van Meulen en större penningsumma. Hon har en obehaglig förnimmelse av att den trinde, klipske holländaren med de pepparbruna ögonen och den sneda näsan, ser rakt igenom henne och tummar på den dolda, skamset ihopkrupna ångesten.

Kommer då aldrig lakejen tillbaka? Den drummeln!

Jo nu! -- Nej, det är Ehrenstrahl. Det syns på hela karlen, att han på stunden bekommit ampla eloger för sitt stora skilderi, vilket framställer hela den kungliga familjen. Tavlan är ju nyss fullbordad och lärer vara värd admiration. Om också hon skulle gratulera? Å nej, hans hälsning är inte underdånig nog. För all del, hans bud har fått springa förgäves efter de usla dalrar han alltfort djärves kräva hennes herre på. Än se'n? Har han platt förgätit alla de välgärningar De la Gardie slösat på honom, alla de beställningar herr greven förskaffat honom? Han skyndar förbi. -- Uppkomling! --

Men lakejen, lurken!

Dörren, den välsignade dörren, öppnas ånyo.

Det är Nicolaes Millich, nederländaren. Han hade ganska förtjänstfullt utfört dekorationsarbetet på Höjentorp. Nå, nå, inte så impertinent i minen, min gunstig herre! *Hedern -- utmärkelsen* är också ett honorar!

Knapphändigt böjer hon huvudet till tecken, att hon sett Millich's hälsning. Men trots allt mod hon söker intala sig, skälver hon i hela kroppen och känner sig i sitt förnekade, men sannaste inre som om hon stode vid skampålen, bespottad av packet för de lumpna daler, det har att fordra.

Sannerligen -- det är över hövan oförsynt av hennes svägerska, hennes salige käre broders efterleverska att bevisa henne slik vanvördnad med denna outhärdliga väntan. *Guds Werk och Hvila*, som hon håller fastklämd under ena armen, blir förbålt tung. Hon flyttar den ...

Äntligen!

Hon införes i Hedvig Eleonoras alkov, ett glatt rum, där den röda sidentapetens blomsterrankor sno sig i vida festoner. Riksänkedrottningen är icke därinne. Maria Euphrosyne får emellertid sätta sig och blir en smula förargat uppiggad vid åsynen av alla de hundar och papegojor, vilka in Lebensgrösse och infattade i förgyllda ramar hänga runt väggarna. De flesta av dessa feta mopsar och illskrikande papegojor liar hon sett i deras livstid, gåterade och självsvåldiga.

Nej, hon gitter inte irritera sig längre på de leda hundrackorna. Trött sluter hon ögonen. Å, vad hon är trött! Hennes tankar sjunka ihop som falnade glöder. Hon orkar inte ens ängslas. Boken ligger i hennes knä, lamt fasthållen av de stora, kraftiga händerna. Och på något oförklarligt sätt, som framkallat av fingrarnas lätta tryck mot pärmen, stiga i vaggande rytm upp mot henes ödesgnagda hjärta de lenande orden: »Jag kommer från ett brusand' hav» -- »Jag kommer från ett brusand' hav ...»

»Du käre», tänker De la Gardies maka tacksamt, »du är hos mig!» -- Och åter glimmar det rött hopp i det nyss sorgmodiga sinnet. Hon säger sig, att hon vill vara tålig och uthållig. -- För din skull, hjärtans man, är all min handel och vandel!

Det smäller i dörrar, rasslar av siden, slår av klackar, pratas högt på bruten tysksvenska. Riksänkedrottningen!

Som om ett stort, kärnfriskt vinteräpple hastigt kom inrullande, ter hon sig. Nådig är hon dock ingalunda, tvärtom. Hon är knarrigheten personifierad och utan att välkomna svägerskan utbrister hon genast i ett ordrikt beskärmande över alla obehag hon är utsatt för, och beklagar importuniteten av folks besök just när huset är fullt av hantverkare.

Efter denna svada rullar den frodiga kungligheten ut igen, och det tövar, innan hon återvänder.

Det går visst illa, oroar pfalz-grevinnan sig. Hur skall hon kunna invänta kungen? Och hon, som har så mycket att i all vänskap och förtrolighet säga honom! Det vore allt för bedrövligt att nödgas draga härifrån med oförrättat ärende för att ånyo i dagar och veckor bida ett tillfälle att träffa envåldshärskaren, hela tiden bävande som nu för hans humör, högst deplorabelt, när hans dåliga mage eller försumliga ämbetsmän regerade det, eljest riktigt agreabelt, men ack! Magen och ämbetsmännen blevo allt slemmare, tycktes det!

Hård som sten och svart som järn kan han vara. Hans hand kan dängas i bordet med en släggas kraft, och hans käpp och ord rappa på lika tappert, när han blir uppretad.

Men han kan vara god som guld! Hon känner väl honom. Otaliga gånger har han ridit ranka på hennes knä och hon har berättat för honom om hans fars barndom och pojkstreck. Hon har skämtat med honom över hans blyghet och tafatthet, och han har tålt det. Ack, de ha haft många glada stunder tillsammans. Och i dag hade hon hoppats, att han skulle vara mild i hågen för den lille käcke tronarvingens skull. Likvisst är det dåliga tecken, att hans fru mor skall vara vid ett så horribelt elakt lynne.

Nu rullar vinteräpplet in igen. Och -- nu -- -- -- *kungen!* Raskt marscherar han fram mot fastern, ser helt ljus ut i ögonen och tar med vänlig attention emot hennes lyckönskningar till den vackre, hurtige prinsen, som hon nyligen sett.

Karl kysser hennes hand och betraktar henne med en blå och fägnesam blick. Hennes hjärtliga ord behaga honom. Jakten vid Kungsör har varit särdeles amusant, ämbetsmännen i räknekammaren ha perfejttionerat sig,

och hans hälsa är, Gudi tackat, rätt till pass.

Pfalz-grevinnan märker belåtet, brorsonens angenäma sinnesförfattning och andas lättare. Det artar sig, tänker hon, och hastigt faller allt det konstlat ödmjuka av henne. Hon besinnar sig på, att hon är denne unge mans köttsliga faster och att hennes make hyfsat till honom under pojkåren, fastän det, Gud bättre't, ej givit stort resultat.

Med hela sin furstliga air presenterar Maria Euphrosyne sin nevö den tunga boken, vars läderpärm har många sinnrika, i guld prässade emblem. Hon tackar värdigt för salvationen av Vängarn och ber honom mottaga den gudliga lektyren som en gärd av huld åminnelse från den, som varit honom i faders ställe.

»Mycket vänligt», mumlar kungen brydd, och fastern får en plötslig lust att klappa honom på håret och hålla av honom, som när han var en liten bortskämd pys. Din stackare, vad du alltfort är tölpig, säga hennes tankar beklagande.

Karl slår upp boken, bläddrar hit och dit och finner papperet med De la Gardies psalm. Långsamt läser han den och begrundar dess ordalydelse. All åkallan av den Högste och all förtröstan på Försynen tilltalar Sveriges allvarlige monark. Det är något i den liksom tårade vers, vilken Maria Euphrosyne hört inom sig hela dagen, som också rör kungens sinne. Särskilt fäster han sig vid uttrycket: »Från oro till god vila.» Det frammanar hågkomsten av hans egen trötthet, när kroppen icke vill understödja själens beständiga verksamhetslust. Han minns sina bekymmer för statens räkning, sina långa, sömnlösa nätter, och -- ännu något annat, som pinar honom: hans mors trätgirighet, när det gäller svärdottern, hustruns blötsinne och gråt. Det oroar honom, det kommer honom att längta bort från split och kiv till -- god vila. Det är också den kuvade högadelns agg och bitterhet, som sargar tankarna och gör honom nedstämd. Ja, sannerligen, den psalmen talar märkligt och förnuftigt. Han skall läsa den igen. Men icke nu -- icke nu. Den faller som en tyngd för bröstet och jagar bort glädjen. Slikt är stor skada, ty att vara lustig är för visso också en Guds nåd -- en Guds sällsynta nåd.

Omsorgsfullt lägges papperet tillbaka in mellan bokbladen, medan hans magra ansikte återtar den fläkt av friskhet, som den hurtiga jakten efterlämnat. Hans forne förmyndares -- törhända också väns -- klagliga lägenhet är självförvållad. Justitian måste ha sin gång, men Karl vet med sig, att han icke farit omildare fram med De la Gardie än med de andra. Han var blott den självsvåldigaste och drygaste.

Därom dock intet till faster Marie, ty fägnar det honom att se henne. Hon är ett agreabelt fruntimmer, som förträffligt förstår sig på både hästar och hundar.

Han vill, att hon skall stanna till middagen. En dylik invitation skulle förnöja henne. Försiktigt sneglar han bort mot fru moder, vars klotansikte uttänjts till en sur oval. Men tack vare jakten och sunda vätskor glittrar det tjuvpojkskäckt till i majestätets ögonvrår.

Mutter muss doch gehorsam sein! Han är regenten! Och han trugar först höviskt, sedan enkelt och hjärtligt faster Marie att stanna.

Här är mycket att beskåda både inom- och utomhus. Hon måste se den väldiga matsalens superba Disatapet, och hon skall lustvandra i den övermåttan fägnesamma trädgården, där utländska plantor villigt slagit rot och glatt ögat med de däjligaste blomster hela sommaren lång.

Under middagen begagnar pfalz-grevinnan tillfället att nämna det hennes dotter Hedvig snart skall träda i brudstol. Det är unge Oxenstierna, som skall bli hennes käre herre och man.

»På det bröllopet vill jag dansa», säger Karl glättigt. »Oxenstierna är en bra karl. Och kusin Hedda är ju min leksyster.»

Riksänkedrottningen sörplar soppa, smackar och tiger för det mesta, men det är en stickande, missbelåten, retlig och förargligt sörplande tystnad, som deltar i varje detalj och om möjligt solkar ned den.

När Karl tafatt spörjer efter sin herr farbroders divertissement, fnyser hon så föraktligt, att Marie Euphrosyne blir blodröd ända upp i tinningarna, men hon behärskar sig och bemäler värdigt:

»Min käre herre äger intet divertissement längre» Den, som misst allt, förmår ej distrahera sinnet, endast förbida -- god vila.»

Karl förmenar dock, att Vängarn är en lustig ort, och han tillägger, att Höjentorp också har ett täckt behag.

Maria Euphrosyne svarar undvikande. Där hon nu sitter bekvämt placerad vid det kungliga bordet, och lakejerna höviskt bjuda henne av de starkt kryddade, på tyskt manér tillagade rätterna, finner hon tillvaron fast dräglig och undrar, om ej hennes käre herre och gårdvaren Lorin se för svart på allting. Herre Gud, Vängarn och Höjentorp, det är dock två gårdar, en mängd kamrar och gemak. Visserligen ha de intet att fylla rummen med, varken bohag eller muntra gäster, och fatburen kunde gärna stå på vid gavel, ty den tjuv, som hoppades på byte där, fick en klagligen lång näsa, men -- -- ja, kunde det ej ljusna? Pfalz-grevinnan nickar nästan uppmuntrande mot brorsonen. »Ille faciet», tänker hon, som hennes höge morfar en gång. Hon är icke i harnesk längre. Det kännes sällsamt trösterikt att möta Karls vänliga, öppna blick. Hon har ett sangviniskt temperament, där förhoppningar blomma upp, också av tårar, och hon föreställer sig, att Karls samvete vaknat. Han känner, att han är skyldig Magnus Gabriel hänsyn. Visst gör han det, den redlige gossen!

Hon blir skämtsam och språkar minnesgott om forna tider. Även efter måltiden sällskapar kungen henne och visar med barnslig förtjusning de stora bronsstatyerna, som hans salig far hemförde från Wallensteins palats i Prag, och vilka helt nyligen uppställts på Drottningholm. Han berättar också, var fru moder aktar förlägga Herkulesfontänen eller törhända det blir en jättestor damm.

»Här är utsökt», nickar faster Marie, »kungligt och imponerande. Men jag rår inte för, att jag saknar skogen, min ungdoms gröna skog, där jag sprang så sorglöst lycklig.»

Kungen låtsas ej höra det melankoliska tonfallet. Han trivs med faster, när hon är fryntlig, eljest icke. Och pfalz-grevinnan, som lekt och skrattat bort så många livsdagar, råkar lätt in i den gamla vanan. Så blir intet allvarsord växlat under den tid, som återstår.

När grevinnan De la Gardie bryter upp, betackandes brorsonen för en angenäm dag, är ban lika förnöjd som hon och följer henne chevalereskt till bryggan, är henne till och med behjälplig att stiga i båten.

Sedan står han kvar och vinkar ett par gånger med en mager, rödfnasig hand, och han har skjutit upp hatten från pannan, visslar svagt och tänker på intet, ty han begynner bli trött och skall tidigt i säng. Klockan åtta i morgon bittida skall han sitta vid räknebordet i kammarkollegiet, och ritten till Stockholm tar en timme. --

Det är en underbart vacker kväll med blå luft, varöver rosenröda skyar strö sitt skimmer. Träden spegla vällustigt sina mogna, yppiga former i det blanka vattnet, och båten glider fram med jämna årtag, då seglen måst tagas ned. Kvällens sömniga fred har också gripit vinden.

Pfalz-grevinnan har svept kappan om sig och sitter, småleende åt dagens ytliga hågkomster, alldeles som om hon vände åter från ett samkväm. Hon har haft det riktigt gott. Karl är ibland så lik hennes käre bror -- ett drag vid näsan och rörelserna med händerna, men så hjärtans glad som hans far i sina unga år -- en riktig flickjägare! -- har aldrig Karl varit. Han kan visst aldrig förgäta regeringstömmarna, är parat att flux strama till dem, om han förmärker den minsta smula uppstudsighet.

Hennes herres amabilitet begriper Karl ingenting av. För kungen är tillvaron grovt bröd och en hård bädd samt

ett vimmel av hästar och hundar som det enda pardonabla tidsfördrivet. Tyglar och piska över både folk och fä.

Leendet tynar bort. Solen sjunker. Sjön blir så blek efter den sista glödande solkyssen och strändernas lövdungar mörkna mot natt. Då står det omutligt tydligt för kungens faster, att hennes dag så väl som naturens var oåterkalleligt förbi. Hon hade brukat den till att leka sommar istället för att tala svidande kärvt allvar. Herre Gud, det var så sällan himlen var blå och solen lyste för henne numera. Hon hade varit feg. Gewiss! Feg! Intet hade hon vunnit utöver en stunds vänlighet, vilken känts så värmande och levande, att hon pliktförglömsk smugit sig in i den.

»Jag är en veritabel stackare», mumlar hon, »ein armes Ding!» Den till synes så morska furstinnan sänker skamsen det momentala huvudet. Blytungt falla dubbelhakorna mot bröstet. Inga agreabla, hugnande nouveller skall hon kunna meddela gemålen. Dock -- till dess hon får den fägnaden att återse honom, kan kanske något av det försumliga repareras. Värre är det med den ängsligt spörjande Lorin. En gemen dräng hos sitt höga herrskap, sant nog, men, men, men ... hart när utsliten i deras tjänst och hundtrogen. Nej, han är inte en dräng, som det andra betjäntpacket. Det kan inte hjälpas. Hon bävar smått för att möta hans blick, på en gång tillitsfull och ängslig.

Usch, vad det drar kallt. Hon kryper ihop och känner, att aftonluften börjar bli rå. Nu erinrar hon sig också, hur hon stått skälvande av förödmjukelse i audienssalen.

Hon suckar pustande, stönande, ångestfullt.

Ingenting hade hon uträttat till gagn för Magnus Gabriel, allenast ömkligen låtit sig fångas av lille nevöns hjärtlighet.

»Donnerwetter», utbrister hon plötsligt bestraffande.

De raska roddarna vila en sekund förbluffade på årorna. Då vinkar hon befallande åt dem att taga fatt igen, och hon sluter munnen så hårt, att den utstående pfalziska underläppen snörpes ihop.

Lorin bidar henne vid landgångsbron i Stockholm. Vördnadsfullt hjälper han henne upp i kareten, och när den vaggat och vickat på de gropiga gatorna till dess trespannet stannar utanför Makalös, är Lorin redo att räcka hennes furstliga nåde handen och ledsaga henne uppför den höga trappan, förr mattbelagd; nu ha höstens gula löv förirrat sig till dess balustrad.

De två, härskarinnan, salig kungens käraste syster, och trotjänaren, träda in i den kammare, där de suttit på morgonen.

Stum, men häftigt flämtande av spänning och förväntan har Lorin stannat strax innanför dörren.

Pfalz-grevinnan har icke heller satt sig. Hon gäspar -- alltför överljutt, men gestalten på tröskeln förefaller oberörd.

Hon skrapar otåligt med en stol, harklar sig, trummar på bordet.

Trotjänaren förmenar, att detta månde vara den högtidliga inledningen. Då säger hon med ens vasst och snävt:

»Godnatt Lorin!»

Sakramenskade karl, varför ser han ut som om hon givit honom en örfil? Hon harklar sig igen och tillägger med överflödig grandezza:

»Hans majestät behagade själv ledsaga mig ner till bryggan och därifrån länge nådigt vinka efter båten.»

Lorins slokörade uppsyn förvandlas. Han ler saligt. Nu kommer det! Nu skall hon relatera händelserna, meddela *resultatet*, det förunderligen lyckosamma resultatet, till vars ernående hon använt hela dagen -- en dag är lång för den, som är ute i tiggareärenden, men månne ej än längre för den, som bidar, bidar *så*, att varje utrunnet timglas synes en evighet.

I detsamma slår klockan i Jakobs kyrktorn elva. Månskenet flödar blåvitt in i kammaren, och det tycks som om dess silverstrimmor dallrade till vid kläpparnas dån. Maria Euphrosyne står mitt i månglansen, men hon vrider på huvudet, så att ansiktet kommer i skugga.

Lorin, som ända från i morse följt tidens gång, räknar också nu mekaniskt slagen, dock tänker han uteslutande på kungens ynnestfulla fjät ned till båtbron, och på det, att han vinkat bevåget, för visso prospererande pro futuro.

Han spritter till, när Marie Euphrosyne kort och underligt hest mumlar.

»Hans majestät sporde efter herr grevens divertissement och hälsa. Han var särdeles huld och -- och ... Godnatt Lorin», utbrister hon skärande, som om hon med knuten hand måst slå igenom skört glas. Och den pompösa gestalten skrider mot sovrummets dörr, vilken hon famlande öppnar och sedan skyndsamt stänger efter sig.

Lorin är ensam med månskenet i den lilla hörnkammaren. Han har blivit grå i synen och skakar bekymrad på huvudet. Hur skulle han tyda hennes furstliga nådes besynnerliga uppträdande?

Var det -- var det icke heller denna gången det allra minsta vunnet med Drottningholmsbesöket. Gud bevare hans syndiga själ, men sannerligen trodde han inte, att hon for dit till kungligheten för *släktskapens* skull, för att *känna* sig furstlig och få konstaterat, att majestätet mindes sin faster, om han också ej unnade henne livets nödtorft.

Ack, ack, ack, tänker Lorin. Vad det nådiga herrskapet hänger fast vid de stora i världen bara för deras storhets skull. Hur skall detta sluta? --

Vid den stora paradsängen, vars guldfransade brokadhimmel och draperier kungliga kommissionen anammat, ligger den åldrade pfalz-grevinnan på värkande knän, och under strömmande tårar anklagar hon sig för att så slätt ha lämnat sin makes sak ur räkningen. Hade hon ej hela tiden haft böneorden på tungan, fastän de liksom smulats sönder. Ekot av Magnus Gabriels dödströtta psalm jämrar inom henne, och hon tänker förtvivlad på sin ädle herre som på en, vilken en osläcklig törst bränner. Icke ens några läskande droppar hade hon åt honom.

Han skall ingalunda döma henne strängt, det vet hon, men nöden och bekymren döma henne. Själv är Magnus henne lik i det, att han gripes av ögonblicket och aldrig kan motstå de kungligas godhet. Att bli välsedda i synen är ett livsbehov för dem båda. Då förgätas immer bakdantarna, men sedan -- sedan blygas de över sin undfallenhet, sitt hjärtas lättsinne, ty sjunka de djupare efter den flyktiga upphöjelsen.

Det bultar i tinningarna. Ögonlocken bränna. Skamfebern hettar sjukt i blodet, och hon trycker den kallsvettiga pannan mot det purpurröda sidentäckets pfalziska vapen utsytt i silke och guld.

Snyftningarna skaka hennes tunga kropp. Så bittert gråter man aldrig som över det sista hopp, vilket dött i ens inre.

*

---

[1] Psalm 421. Sv. psalmboken.

RIKE RAMEL.

Det var ingen fånge inne i kammaren, men genom den tjocka, snidade ekedörren hördes underliga, klagande ljud, som om någon varit fängslad därinne och jämrat fram en stillsam, men omutlig längtan efter friheten.

Där hölls visst ingen fängslad, men det var i alla fall en människa i nöd, som vankade omkring därinne. En rik man med ett nödställt inre bad och svettades i ensamhetens stora ångest.

Det var Malte Ramel, vilken hade för plägsed att ropa högt, när han befann sig i trångmål. Gång på gång ljöd det:

»Herre Jesus, hjälp Malte Ramel! Jag, jag Malte Ramel, fattig, syndig, syndig människa!»

Han lyfte av den bruna, ej överflödigt omsorgsfullt friserade peruken, lyfte av den och satte den på, som om den varit ett lock på en karott, vars innehåll måste aktas och efterses.

Bekymrad travade han fram och åter på det nötta golvet mellan de djupa fönsternischerna och det väldiga skåpet mitt emot fönsterväggen. Det fanns många sådana skåp, dyrbart arvegods, på hans möderneborg Maltesholm, där han nu befann sig som husbonde. Dessutom var han herre till det präktiga Västerstad, det fagra Löderup, Viderup med skogsmark och Sireköpinge med bördiga fält.

Fastän anletsdragen ägde ett otvetydigt rasmärke, och intelligensen lyste ur de små, goda ögonen, kunde han möjligen blivit tagen för en av sina egna arrendatorer, ty klädedräkten var sliten och tarvlig. Da höga stövlarna buro betänkliga spår av Skånes feta lera, och rocken var fläckad både av tobakssås och talg.

Trots all denna yttre vårdslöshet verkade mannen ridderlig. Man kunde knappt förklara, vari hans kultur bestod. Det enda påtagligt förnäma var hans handrörelser, de hade den älskvärde och andligen förfinade bördsaristokratens smidiga behag.

I snart två år hade Malte Ramel varit änkling med en liten son, och ensamheten tryckte hans sinne. Någon ungdom kunde han just inte heller kallas. De pojkaktiga jaktäventyrens och de uppsluppna ungkarlsförlustelsernas tid lågo bakom honom. Han var en fyrtio års karl, därtill sävlig skåning och trivdes bäst vid hemmets trevna brasor eller ute på de väldiga ägorna, där jorden alltid lika villigt hängav sig åt hans omsorger.

Under denna kammargolvsvandring blir emellertid Malte Ramel allt ivrigare, ty hans hjärta har råkat i brand. Det har skett tämligen plötsligt, och han känner en viss häpnad för de röda eldstungorna, vilka slicka både tankar och vilja. Friat har han redan. Föremålet är den fagra fröken Gertrud Elisabeth von Liewen, dotter till riksrådet.

Vid det här laget borde allt ha varit klappat och klart. Rike Ramel hade fått ja, men -- så kom denna fördömda historia, denna rent förbaskade och orimliga historia.

Malte klev fram till det stora, fyrkantiga bordet mitt i rummet som om han bestämt sig för att gå bröstgänges mot en fruktad fiende. Med grym uppsyn och hotfullt rynkade ögonbryn stirrade han på ett styvt papper med kungligt sigill. Han slog näven i bordskivan bredvid suveränens brev. Åttan tusan! Att utnämna honom -- *honom*, Malte Ramel! -- till kammarherre!

Han lät peruken glappa upp och ner med ursinnig fart och skrek:

»Malte Ramel I, Malte Ramel II, Malte Ramel III, Malte Ramel IV.»

Åtskilliga gånger upprepade han denna besvärjelseform, som om den kunnat hjälpa honom ur hans vånda. Slutligen blev han verkligen också lugnare, så lugn, att han kunde breda ut de flaxande rockskörten och placera sig i den högryggade karmstolen med det orostiftande papperet i handen.

»En kammarherrefullmakt! Kung Fredrik menar väl med dig», mumlade han. »Kungen inbillar sig fällan, att det är lika krångligt för mig att få fru, som det för vissa överhetspersoner är vanskligt att bekomma land och krona. Men Gud ske lov säger jag och Malte Ramel med, att vi slipper krumbukta för en långnäst Ulrika Eleonora och ett grälsjukt rike. Min själ, om jag ville vara i kungens kläder! -- -- -- -- Kammarherre! Jag blåser det ett stycke! Sannerligen för Gud vill inte den nådiga fröken bli ve voss utan den där granna krimskramstiteln, må hon träda i brudstol med någon annan.»

Det lättade att uttala detta kraftiga ultimatum. Han suckade befriat och fattade strax fjädern, vilken hans smala, vackra hand sirligt förde över ett stort pappersark.

I kruserliga, latinspäckade och smickersötade fraser framförde Malte Ramel till kunglig majestät sin ödmjukliga tacksägelse för den utmärkelse, som tillärnats honom, men enligt hans ringa och underdåniga mening dugde det med *namnet* Ramel åt honom, som det dugt åt hans förfäder. Eljest djärvdes han berömma sig av notarietitulatur vid Göta hovrätt, änskönt han lagt denna funktion ad acta.

Sedan denna skrivelse avslutats och genomlästs, reste Malte sig. Oron ville icke ge sig ut på flykten, ty hans älskog brann het, och han ängslades för, att den sköna Trude skulle försmå en Ramel, som avsade sig titel och hovskrammel.

Om hennes hjärtas benägenhet visste han intet. Visserligen hade hon gunstigt mottagit både den bemålade solfjädern av skinande elfenben, det lackerade tetyget och den förgyllda snusdosan med en kråmande påfågel och en sinnrik devis -- *ne quid nimis* **[1]** -- på locket, men hennes air var så sedesam, hennes apparition så glättig, att man ej lätt från den exteriöra förblandningen nådde djupet hos denna hulda flicka.

Han finge kalmera sig med en ridtur. Det vore tyvärr högst possibelt, att hans misstämning då erhölle liksom en ny kanal att rinna uti, ty hans arrendatorer och de satans bondgloparna drogo honom ej sällan vid näsan, men ett slags diversion bleve det i alla fall.

Jupiter leddes fram, och herren till Maltesholm satte sig upp, en sadelfast ryttare på en ädel häst, vilken förtjust vrenskande hälsat husbonden och vännen. Ritten gick över fält och vägar, där nyfallen decembersnö skimrade vit och oberörd. Slutligen kom han in i sin stora bokskog, vars tjocka brunglänsande matta av fjolårslöv var rikligt insprängd med snöfläckar. Bland träden hade han en kamrat, som växt upp med honom, en junker i silvergrå barksyrtut och väldig allongeperuk. Till honom skulle Malte Ramel.

Redan som treårspåg, när han gått med mor ut i skogen, hade han förälskat sig i den unga boktelningen, vilken sedan blev hans pojkdagars och ynglingaårs förtrogne. Intet träd var honom kärare än detta, dess krona hade susat vår in i hans sinne och på hösten hade den haft ett stormbrus, som eggade Maltes dådkraft. Storvulna bragder åstadkommo dock varken Malte eller boken. Det blev trygg vinterro inom hemmets rå och rör.

»Malteboken» kallade Ramel sin vän och tänkte sig den alltid som släktens vårdträd.

Nu hade dess bark blivit så kraftig, att han kunde skära in i den alla stora bemärkelsedagar. Han hade tänkt sig att börja med den dag, då den allra som täckaste lilla grevinnan Trude kom som husfru till Maltesholm.

Måtte hon inte ändra håg! Hur var det ordspråksboken sade om kvinnorna: Långt hår och kort sinne!»

Het i huvudet och blank i ögonen hoppade han av Jupiter och vandrade genom det rasslande hägnet av småskog in bland högstammiga bokar.

Vad i alla djävlars och helgons namn ...!»

Han tvärstannade.

Framför hans fötter låg boken, Malteboken, smärt, rak och ännu finlemmad, mördad i sina bästa år. Som levrat blod tycktes de bruna löven klibba sig fast på grenarna.

För en gångs skull stod Malte stum.

Barndomsvännens bråddöd gick honom djupt till sinnes. Han böjde sig ned och klappade den fallne, medan plötsligt stora tårar gledo ned för hans kinder. Gråten var bitter och oskrymtad så som en man gråter, när ensamheten skyddar hans svaghet.

Någon eländig skogstjuv och niding hade varit framme igen, men antagligen blivit skrämd så att han ej vågat bortföra sitt rov. Sysslolösa folkhopar drevo runt omkring i bygden, uthungrade och vilda. Krigets ruttna skarn, som ingen ville hysa.

Och den, som gett boken dödshugget var väl en arm stackare.

»Men han måtte skämma sig», fortsatte Malte tankarna, nu högt uttalade. »Hellre skulle han fått hugga ner det högsta trädet i hela skogen än min barndomsvän. Han måtte skämma sig, den skälmen!»

Bedrövad red Malte bort till närmaste arrendegård för att höra efter om Per Bengts hade någon vetskap om saken. Inte för att han brydde sig om att straffa missdådaren, ty skett var skett, men han ville nödvändigt ha boken forslad till gården. Det var sannerligen inte utan, att den gode Ramel unnade fosterbrodern i skogen en hederlig sista färd, så att säga motsvarande en kristlig begravning.

Vid arrendegården återkom hans goda humör. Han visste, att mor Per Bengts var en redig kvinga, och att det skulle vankas bjudning och trugning på fläskpannkaka och starköl.

Per själv gick inte av för hackor. Han skröt och skrävlade gärna över alla de blanka dalrar, han hade på kistbottnen, och Malte hade en gång svarat honom rätt i synen:

»Ja, förvalta då väl det, som ditt och -- *mitt* är. Du tör fällan ha summerat det tillhopa, och inte grämer det mig, att du är stinn som en prostavåm, för vi vet full väl, min beskedlige Per, att den svultna musen gnager än värre än den mätta.»

Per begrep meningen, men höll god min, och när husbonden kom till hans gård, trakterade han honom som förr med det bästa huset förmådde.

I dag snackade dock Malte hellre med mor Elna än med Per. På stora omvägar och med munnen fullproppad av fläskpannkaka, hittade han fram till målet. Trodde mor Elna att fåfänglighet vore svår att övervinna tör den, som var ung och däjlig?

»Ja, det kommer an på», menade Elna, »fåfänglighet är av många slag, och mannarna har det på ett vis ...»

»Här är det frågan om ett fruntimmer», avbröt Ramel.

Det hade den sluga mor Elna förstått, men hon låtsades enfaldig och talade fromt och saktmodigt, när herren till Maltesholm med en otålig gest manade på:

»Ja, si är det ett kvinnfolk med vett och kristliga dygder, låter hon fåfängligheten fara och blir en god och trogen maka, om hon är utsedd och begärd av en -- en --»

Elna tystnade förlägen.

Malte hjälpte henne inte på traven. Han hade slutat äta och satt med armbågarna på bordet och fingrarna ingrävda

i peruken. Slutligen utbrast han:

»Nej, ta mig dalern, om Elna ska få något sladder att ränna med. Nu rider jag hem till mitt.»

Sagt och gjort. Jupiter var snart på stall och Malte åter i sin kammare. Han försåg omedelbart brevet, vari kammarherretiteln refuserades, med väldiga, vapenprydda sigill. Det finge i Guds namn gå som det kunde med Trude.

Och det gick bra. Intet återbud från den vackra fröken avhördes, tvärtom gjorde hon sig noggrant och intresserat underrättad om allt löst och fast, som fanns på fästmannens många gods och dolde ingalunda sin fröjd över de hopade rikedomarna,

»Denna världens goda tilltalar mig ofantligt», skämtade hon, »det är som en örtagård, där man frossar av ljuvliga blomster.»

Med pomp och ståt firades bröllopet den 24 februari 1726, sedan kom den unga, högättade frun till Maltesholm, just som våren spratt upp ur sömnen och skänkte människorna sitt första leende.

Och som Zefyr själv, spelande tusen melodier, flög Trude in i de präktiga gemaken. Ack, den vindpusten, hur balsamiskt omfläktade den ej Maltes hjärta! Intet kunde han neka sin »vana duva», fastän han fann henne ha flera påhitt än året dagar. Beständigt och outtröttligt lät hon flytta om kistor och skåp, soffor, speglar och bord. Si, ackurat så, skulle det vara, försäkrade hon på måndagen, men allaredan på torsdagen såg det arrangemanget horribelt ledsamt och klumpigt ut.

Så kom hon muntert trippande på skor med röda klackar och lade smekande de smidiga, silkeslena vita armarna om »lille gubbens» hals.

»Jag har en överraskning åt dig», brukade hon säga, och Malte brummade, att det antagligen vore, att hon begynt möblera i taket, men den immer glada Gertrud Elisabeth försäkrade, att så befängt bar hon sig då inte åt.

Dyrt, övermåttan dyrt blev unga hennes nåds regemente med allt nytt, som skulle anskaffas av yppersta slag, samt med det stora huset fyllt av gäster både helg och socken.

Det oupphörliga främmandet var vad som kostade på Malte mest, ty han älskade lugn och ro, ville hålla husandakten klockan åtta och ha »sängfösaren» senast klockan nio.

»Hur kan jag finna mig i detta upp- och nedvända tillstånd utan att varda platt fördärvad», sporde han en dag i högsta förvåning den »väna duvan».

Hon log sitt varma, lyckoljusa leende och flyttade sig från stolen upp i hans knä. Som alltid lindade hon armarna om hans hals, knöt de små starka händerna mot hans nacke och såg på honom som på en stor, rar gårdvar.

»Du håller av mig», sade hon, »så enkelt är det. Käre, käre Malte, du håller av mig, och om trollen i denna dag hämtade mig till straff för att -- att jag är så lik dem, och du istället finge världens förträffligaste, sparsammaste och hemdygdigaste hustru, så skulle du för sann intet annat beställa än långledas efter din flaxande duva.»

»Det har du pina död rätt i», försäkrade Malte med full övertygelse, och sedan han kramat och kysst all den däjlighet han fått i famnen, tillade han betänksamt: »Du är nock inte så fåfänglig som det synes. Då hade du fuller försmått mig syndig, syndig människa, som inte ville bli kammarherre utan tyckte, att jag hade nycklar tillfyllest förutan den som dinglade på baken **[2]**.»

Trudes klingande barnsliga skratt sjöng genom kammaren, så fick Malte en smällkyss på vardera kinden.

»Du är så älskeligt enfaldig», sade den unga, friska rösten. »Liksom du skulle behövt än mera att bjuda mig, du, som har både guld och gröna skogar. Jag ska ärligt bekänna för dig, Malte, att när du begärde min hand, frestades jag törhända mest av dina ägodelar, men nu vet jag något annat; och du ska få besked om det, lille gubben! Du, du, du är mitt allra käraste -- i lust och nöd.»

Rike Ramel blev fuktig i ögonvrårna och tryckte sin hustru hårt intill sig. De hade knappast haft tillfälle förut att spraka så här hjärtans förtroligt med varandra. Nu skulle han, tänkte han något osäker, sätta henne på prov och förskaffa sig kännedom om huruvida hon mäktade dela hans »nöd». Och efter några omsvep började han trohjärtat berätta henne om barndoms- och ungdomsvännen, som han funnit lönnmördad därute i skogen. Han talade om allt den unga boken varit honom, och hur han den där ödesdigra decemberdagen gått för att anförtro Malteboken sina bekymmer och sin fruktan att varda en avdankad friare.

Trude lyssnade med blicken djup av intresse och hennes kinder glödde. Var det ej som att höra på en saga, lätt av lycka och tung av vemod.

Aldrig hade Maltes stämma ljudit ömmare och vekare än nu. Hennes huvud lades mot makens breda bröst, inom vilket ett gossehjärta klappade. När han slutat, föll tystnaden över dem, en ekande, skälvande tystnad, ett knippe av upprörda känslor.

Den sorglösa Trude snyftade till, förundrad å egna vägnar, nästan en smula skrämd. Inte ville hon ge glädjen på båten, och hon log plötsligt bort de glittrande tårarna, log och blinkade, tills de långa ögonhårens lena frans mist alla de klara pärlorna.

Malte hade blivit helt förfärad över att hon tagit så vid sig och mumlat:

»Inte får hon vara bedrövad, hjärtebarnet, inte får hon det.»

Med leende och gråt ännu kämpande i stämklangen sade Gertrud Elisabeth:

»Det är så synd om dig, Malte!»

»Inte nu -- inte sedan du kommit, käraste. Det har varit stor synd om mig, för jag var ensam.»

Det blev tyst igen, men denna tystnad förde unga hennes nåd åter till livets sydsida, där hon en gång för alla hörde hemma, och som om hon låtit ett solsken lysa och värma, utbrast hon:

»Jag aktar bereda dig en stor glädje, Malteman.»

»Du gläder mig var dag och stund, dyraste hjärta.»

»Men nu skall du med attention höra på mig.» Hon drog djupt efter andan, så lyfte hon upp huvudet med de mjuka, svartglänsande hängande lockarna. De skiftande, klara ögonen strålade, och de fylliga, röda läpparna rördes ivrigt: »Jag vill tillreda ett präktigt gravöl just på den plats i skogen, där Malteboken stod. Vi ska avhålla en parentation med musik, kanonsalut och touchanta tablåer. Och vi ska bjuda till gäster alla våra vänner och bekanta på sju mils omkrets.

Malte betraktade häpen och förbryllad sin vackra hustru. Hon såg förinnerligt god ut. Således hade hon icke en aning om, att en dylik fete vore honom en faslig plåga, rent av det värsta hon kunde göra honom. Han finge fuller ge henne det till känna! Nej, nej, nej, törhända tårades då åter de sköna ögonen, och den synen skulle man vara en ändå större grobian än han för att uthärda.

Och dessutom, så tänkte den enfaldige och dock kloke Malte Ramel, uppträder kärleken i varjehanda former, men är den allenast av rätta slaget, bör den omhuldas och vördas. Den vana duvan hade sitt kärleksmanér och

trivdes i en grann volière bland andra flygfän, men *hans* var hon. Punktum.

Och han kysste livsnjuterskans frestande purpurmun, betackande henne rätt ödmjukligen för den heder hon ville bevisa hans döde vän, vilken -- för länge sedan brunnit ned till aska i riddarsalens vapenprydda spis.

*

---

[1] Allt med måtta.

[2] Kammarherrenyckeln fästes upptill på högra frackskörtet.

POTPOURRI.

Herrn i den vida slängkappan och den gammalmodiga hatten förefaller trött, där han kliver i den knarrande snön. Det är en januarikväll utan månsken, och Stockholms backiga gator äro mörka, trots snötäcket. Det har nämligen legat på så länge, att det hunnit bli smutsigt och grått. Vargögonen, de eländiga små tranlyktorna, nå med sitt sken jämt och nätt från den trästolpe där de uppsatts, fram till husväggen, ungefär en aln från deras plats.

Och för resten ha de flesta släckts, ty klockan är nio slagen, och det borgerliga Stockholm har bakom stängda fönsterluckor fått sängfösaren och tagit nattmössan på.

Huvudstaden hade ännu ej riktigt hämtat sig från skräcken den bekom vid tredje Gustavs död; för första gången hade julen firats utan att ett lysande, glittrande hov stått i spetsen för alla dess nöjen, och den allmänna depressionen inverkar både på familjefester och affärsliv.

Herrn i slängkappan, som för en stund sedan sneddat över Norrmalmstorg **[1]**, hade då vemodigt blickat upp på den mörka, stumma operabyggnaden, oavlåtligt tillbommad sedan den olycksdigra maskeraden sistlidne mars, och han tänker alltjämt, medan han går Fredsgatan fram, på de förändrade tiderna.

För egen del tycker han, att tomheten efter tjusarlöjet och snilleljuset är olidlig. Det glada Stockholm är vordet en förstämd trumma, som endast åstadkommer dovt klagomummel. Han är färdig att skatta den lyckligast, som får sjungas i graven. Plötsligt ler han. Så befängt! Det är just i det ärendet han är ute. Bokstavligt för den skull att en skaldebroder, som rimmat slut, är så lusfattig, att han icke kan sänkas tre alnar ner i jorden, om inte någon skaffar de erforderliga plåtarna till kista, likbärare och saffranskringlor.

> »Se opp, kunglig sekter och hovpoeticus,
> fast en inte har skjuss,
> begär en jus.
> Snödrivans kalla puss
> för kärleken är minus och rakt inte plus»,

så skrockar en sträv röst, vilken varje stockholmare vid denna tid kände igen likasom den feta lekamen, ej olik en pumpa, varur den galna versen hasplas upp. Det är kollegan i Vadstena skola, magister Jakob Seseman, mera bekant i huvudstaden än i den östgötska småstaden, där det finns så många överkloka galningar förut, och dit räknas tjocke Seseman för sina dårhusrim, som han låter trycka på egen bekostnad och sedan går omkring och bjuder ut.

»Pang», där stöta de båda herrarna i alla fall ihop, förlora balansen och kravla på alla fyra i en innehållsrik snödriva, vilken icke har utsikt att försvinna, förrän den töar bort av sig själv.

Seseman kommer först på benen och utbrister:

»Hur går det, herr Bellman? Archimedes har klarat problemet om kroppars tyngd. Det blir visst kinkigare för Anakreon att få strängaspelet att klinga -- fritt.»

Carl Michael Bellman, som troget hållit sin luta under armen och därför ytterst försiktigt arbetat sig upp från snömodden, skrattar hjärtligt, när han ånyo känner fast mark under fötterna, och räcker Seseman handen.

»God fortsättning», säger han muntert, »på året förstås, om begynnelsen varit gunstig. Varthän i detta mefistofeliska mörker. Fan och hans mormor, som ha gratis belysning av helsikesfyrverkeriet, skulle kunna reda sig här, men vi arma dödliga satar stöper pladask, redan innan Bacchus beskänkt oss. Nå, varthän?»

»Tja, säj det», flåsar magistern. »Efter slaget nio lämnar man katheterna per fas et nefas. Med andra ord jag beger mig dit skalkar locka mig.»

»Gott, då gör vi sällskap till Kejsarkronan först och till Mummens sedan. Jag är för resten ute i ett allt utom skalkaktigt ärende. Jag har lovat Lidners änka att sjunga ihop till mannens begravning. Änkan, den stackars människan, har knappt kläder på kroppen och hennes lilla flicka är det eländigaste kräk jag sett. Sängkläder och husgeråd är pantsatt. De ligger på halm, och gudarna vet, vad de ha att breda över sig. Går vi in här då?»

Bellman stannar utanför det ståtliga Eckleffska huset på Drottninggatan. Han känner sig andfådd och hostar. Hans bröst är ganska skralt denna vinter. Och humöret lider av dimma och snötjocka, ty fattigdomen bultar mest lika efterhängset på hans som på hans sångarbröders dörr, och hans raska Lova får stickande sylar i sina granna bruna ögon och ett rivjärn i rösten, när hon grälar och förmanar och föreställer utan att ta den bittersta hänsyn till glädjens gudagåva, numera allenast till buds i den fyllda pokalen, bräddad och tömd i vännernas lag.

»Vänta litet», ber Seseman, »jag har en tredaler. Ge den åt Lidners käring. En mugg öl lärer jag nog få på krita härinne. Och när vi kommit till Mummens, minns ingen i morgon, vem, som bestått kalaset i natt.»

Herrarna stampa de envisa snöklumparna från skorna och stiga in i den stora källarsalen, där tobaksröken besk och flottig bolmar över bruna bord och röda ansikten, innan den uppe i taket samlar sig till kompakta grå skikt.

»Si, Fröja i molnen», nickar Bellman åt den rödblommiga, yppiga nymfen bakom disken, härskarinnan över buteljer, glas och stop, över drucken älskog och ödmjuka bakrus, trösterskan i utförsbacken, förslagen och klok, med eder och örfilar, kyssar och ohållna löften.

Kejsarkronan hör ej till Bellmans kära ungdomskrogar, men det är en lokal, där förmöget folk och fint folk stämmer möte, och kunglig sekterns anseende är så stort, att alla stånd och klasser hedras av hans celebra närvaro. Väl har han sjungit på Gröna lund och på Södra malmen, men han har också varit en ärad gäst hos grevar och baroner. Bellman är som stjärnan, tindrande över slott och koja.

Från flera bord ropas han an. Vid andra bugas det. Pipskaft smälla och glas dunka vänskapligt varskoende. Genom dimman av rykande talgljus, ångande groggar och vältrande tobaksskyar vandrar Bellman, sedan han avkastat slängkappan. Dionysosleendet börjar leka kring hans fylliga läppar. De klara ögonen lysa småningom av stundens yra, vilken dock för honom endast är det svaga ekot av förklungna dithyramber. Han får ett glas, bräddat av den ny modiga gyllene punschen, ett fördärv för rösten, påstår unge döddoktorn på Ladugårdslandet -- Carlander --, men den, som kvintilerat ett halvt århundrade, låter inte skrämma sig av da eskulapers pillervisdom.

»Törsten är stor! Skål! -- Gutår bror!»

Ett par höga herrar, som till sitt schackspel dricka svagt kaffe, skaka ogillande på huvudet och rynka kala pannor, varefter de ånyo fördjupa sig i den invecklade uppgiften att gardera drottningen, göra kungen matt och intet offra

utom den simple bonden.

Seseman sjunker ned på en stol, vilken sorglustigt knakande behåller sin trinda börda. Bellman däremot tömmer ännu ett glas, rövar så en passant en puss av lilla jungfru Lisa, som skriker »fy», men står stilla, väntande på mer; men Bellman har kysst friskare läppar, han svänger sig om på klacken och råkar stöta till ett stop med fradgande öl vilket rinner ned över ett svartknollrigt, fett hår och en semitisk snabelfysionomi.

»Så blev du döpt, Abraham», ropar han i stället för ursäkt, och den lille tyske juden, som varit nog djärv att våga sig hit, törs inte opponera sig. Det finns minst ett trettiotal smidiga spanskrör i salen, och en jude ... Föraktet är uppenbart, ty fast Gustav III gav »det packet» hemortsrätt och skydd, behöver man ej låtsas om det i realiteten numera.

Ett ögonblick står Bellman och ser sig omkring. Därefter befaller han fram ett stadigt bord och på det en stol med nyktra ben.

Vad nu, vad är detta för arrangemang? Skall Bellman låta höra sig? Det är inte vardagsmat nu för tiden. Annat var det i salig kungens dagar!

»Illfänas inte så förbannat; vi ha Anakreon ibland oss», dundrar en myndig stämma till ett sällskap skrålande ungdomar, samlade kring en bål. »Håll käft, och sörpla och dia utan larm Hebes svällande barm.»

»Hör», ropar en röst från ett hörn, »där är en ny Bager **[2]**. Den ska vi först tysta ner; himlen bevare oss för mera poetisk surkart.»

Rungande skrattsalvor, klingklang av glas, hurrarop och så med ens tystnad, ty mitt under oväsendet har Bellman änträt upp på bordet, placerat sig på stolen, lagt lutan mot armen och börjat stämma strängarna.

Han undrar själv, om rösten skall lyda honom, den har aldrig dresserats och ansats, utan sprudlat som ett ystert källsprång, men det förefaller skalden, att det glittrande tonstänket förlorat sin friskhet. Han sitter och ser tankfullt ned på ett auditorium, där många ögon rundats av dagens dumhet, och där många sträckta halsar borde knäckas på det att hala tungor aldrig mera skulle kunna läspa fram lögnen om tredje Gustavs fjärilshov.

Förströdd knäpper han på strängarna. Det är till den döde sångarbroderns hustru han skall sjunga ihop slantar. Men först vill han pröva sig själv med ett kväde, ett av de gamla, dock intet om Ulla Vinblad. Hon hade på äldre dagar dykt upp igen i hans farvatten som en ettrig ragata, så henne skulle han inte ge någon serenad mera **[3]**. Nej, nu hade han det. Om Stockholm i vintertid vill han sjunga. Det är en epistel, som diktats på hans krigarstråt till Gythere, där Afrodite lockade.

> »Mån' försilvrar gatan,
> bjällrorna klinga, slädtravaren stor
> blixtrar med glimmande skor.
> Duns uppå duns uti gropar!
> Hör du, hur brandvakten ropar?
> Nu tyska posten for.»

Nej, humöret tryter! Geisten är sprucken! Hans fingrar glida stillsamt över strängarna, som om de ärnat sig till gille och sedan ej släppts in.

Någon hissar upp ett fullt glas till »Anakreon», som begärligt dricker det i botten. Så slår han på lutans trä för att äska ljud, vilket sannerligen erfordras, ty så snart sången slutat stiger larmet; svordomar och backanaliskt jubel tumlar om vartannat.

Ännu ett par trumvirvlar på lutans ryggbast, och Bellman vinner gehör.

»Lidner dog häromdagen», säger han, »de, som läser avisan, har väl sett dödsannonsen. Men tro inte, att döden är frid och ro. Kära vänner, döden avhämtar oss ju på denna planeten, hur skulle han då kunna fara varligt? Han stoppar oss inte heller beskedligt i jorden. Det får de efterlevande besörja som sten på börda. Lidners arma fru är svårt beträngd och gråter både av saknad efter den käre maken och av brist på det nödvändigaste. Egna fyrkar har jag Gudi klagat inga. Sannerligen, om jag då sutte här. Hör nu på, rörens och betänk!

»Skalderna ha sällan råd
att en bror i graven sänka,
knappt till svepningen en våd,
mindre facklorna, som blänka:
Visen ömhet, visen nåd
mot poeten Lidners änka.» **[4]**

Efter detta impromptu smattra kopparslantar och hagla småmynt, men också »böxknappar» blandas i insamlingen, avlevererad i Anakreons hatt.

»Inte nog», mumlar Bellman, då han hasar sig ned från tribunen, och han slår Seseman på axeln: »Följer magistern med till Mummens? Här fick jag bara till svepningen?»

»Visst fanken följer jag med. Mig är det egalt, om Orpheus dväljs på jorden eller under den -- som i det här lilla gloröda helvetet -- bara *han* finns, och jag får höra'n, drar jag åstad natten i ända.»

* * *

Så fick då Lidner en hederlig begravning enligt skick och bruk, och hans änka tackade på sin sjungande svenskfinska för all vänskapsfull hjälp. Hennes sorg var så djup och tröstlös, att den rappa fru Bellman sade till sin väninna, fru Miller, vilken nyligen skilts från sin man, en känd stockholmsk kramhandlare, att hon inte kunde begripa Eva Jaquette Lidners affekter. En ovålig snusk och brännvinstratt hade salig Lidner varit så långt man kunde minnas tillbaka, och den, som imaginerat, att han skulle förbättras efter giftermålet, geck åv med skammen.

De bägge fruarna besökte varandra oftare än vanligt för att dryfta den stackars översiggivna fru Lidners angelägenheter, vilka hon själv till att börja med icke tycktes ägna någon uppmärksamhet, kanske på grund av att alla tankar domnat, utpinade av gråt.

Hon kunde sitta timme efter timme och vagga den lilla kinkiga, utsvultna Adelaide på sitt knä. Flickan var över två år nu, fast späd och tunn och föga försigkommen. Sin fars långa hängnäsa hade hon ärvt och hans ögon till form och färg, men snilleblixten skulle aldrig tändas i barnets uttryckslöst stirrande ögonglober, uppspärrade under rödkantade, variga ögonlock. Det gula, vissna ansiktet med neddragna mungipor såg ut som en bitter förebråelse mot den tillvaro hon iråkat, och de enda ljud hon framstammade var ett klagande: »Mamma, mamma».

Fru Bellman, som hade friska, duktiga pojkar, plågades med senstark otålighet av att se kräket. Blöjor och lindor, örngått, lakan och täcke hade hon nitiskt tiggt ihop åt barnet, »men» sade hon förtrytsamt; »det hann knappt till Lidners, förrän det bars bort igen till stampen **[5]**. Man kunde bli etterbefängt rasande på ett tocket ovettigt och gudlöst förfaringssätt.»

Några månader efter Lidners begravning besluta de bägge hedervärda matronorna Bellman och Miller att sans façon läsa lagen för den tårdränkta Jaquette, och till den ändan proppa de ett par torgkorgar fulla med matvaror,

leta fram ur egna förråd och tigga ur andras ihop några klädespersedlar, vilka stuvas samman till ett knyte. Så bege de sig av i fru Millers schäs -- denna dam äger och bebor ett lantställe utanför Stockholm -- till det ruckel, vilket hyser skaldens änka och dotter.

Lovisa Bellmans kraftiga och ståtliga gestalt fyller bra i åkdonet. Hennes förr så beundrade, sköna drag ha skärpts av många prövningar. Hennes raska, kraftiga väsen har blivit knuffande och påträngande, när det gäller att vinna någon fördel. Bellman är ju oförbätterligt sorglös inför morgondagen, och det händer, att hon tackar sin Skapare, för att hon orkar gräla och varken spar munläder eller armbågar i trängseln för det snålt tillmätta dagliga brödet.

Med en fast blick ur de stora, bruna ögonen ser hon sig omkring och rynkar lätt ogillande den höga pannan, när kusken ej observerar en djup grop i den vårblöta gatan utan orsakar en hel kaskad av smuts, som yr upp på fotgängarna.

Fru Miller har också varit ett vackert fruntimmer. Nu börjar hon, tack vare beständig vällevnad, bli klotrund. Hon är ingen skvallersyster, men ett mycket vetandes fruntimmer, som hör allt, ser allt, och intresserar sig för allt. Malisen påstår, att anledningen till hennes skilsmässa var, att herr Miller icke kunde tillfredsställa hennes nyfikenhet angående sina kunders privata angelägenheter.

Jaquette Lidners historia har hon till punkt och pricka reda på. Och väl för hundrade gången säger hon till den söta Lovisa:

»Det grämer mig i alla fall att en riktig adelsfröken ska ha råkat i ett så fasligt elände, och att hon är en så'n kärlekskrank stackare. Men det är dom där finskorna. Di tål inte att en karl pussar dom på kindbenet, förrän di tar eld. Och hon, Jaquette, var ju fyllda di trettisex, så hon var vallan rädd, att det var slut med pussarnas ljuvlighet. Men tvi! Att fria te ett sånt gelé som Lidner, och hon friade, det *gjorde* hon! Vet söta syster, vad jag hörde här om da'n åv en trovärdig person. Jo, Lidner hade kommit i *lånta* permissioner och lånt peruk, när han skulle göra sin uppvaktning, och när hon efter förlovningen berättade honom, att hon hade en liten förmögenhet, var han fräck nog att deklarera, att den skulle han kvickt göra slut på. Ja, si karlar! Har syster tänkt sig värre? Gu' bevars, mina tårar har skvalat lika ömnigt som andras, när jag läste hans gudomliga Spastara, och jag säjer då det, att Yttersta domen inte har sin like i magnifikt domderande, men dom ska väl bära sig åt som folk imellan det dom vistas i högre regioner. Och en välboren fröken Hastfer med förnäm släkt borde då i Herrans namn ha kunnat nöja sig med att admirera poeten utan att gifta sig med -- med -- Gud förlåte mig expressionen -- en brännvinsputell. -- Jaså, nu är vi framme. Ptro Lasse! Här ska han hålla. Lyft ner korgarna och byltet.»

Inne i den kalla, torftiga kammaren mottagas de båda fruarna av Jaquette. Adelaide sover i en obeskrivlig bädd vid den grönlackerade kakelugnen, vars rostiga järnluckor hänga på halva gångjärn. Lång och knotig är fru Lidner, oklädd i det ordets bokstavligaste mening, ity, att hon ifört sig ett hoptråcklat plagg och över det okammade håret kastat en grå slöja med stora malhål.

Om hennes utseende kan endast sägas, att det uttrycker sorg, en förvittrande sorg och tidlös saknad. Hennes eget jag tyckes vara fullständigt utplånat.

När hon tacksamt hälsar på de inträdande, glider inte ens skymten av ett leende över det tärda ansiktet. Hon ber dem sätta sig, märker inte, att det bara finns en stol.

Men när fru Miller tänker slå sig ner på sängkanten utbrister Jaquette:

Nej, nej, där får ingen sitta. I den sängen drog min Lidner sin sista suck.»

»Jaså», muttrar fru Miller, »ska en stå till på köpet eller törhända klänga opp på birån?»

»Jag skall låna en stol hos grannen», säger Jaquette entonigt.

Så snart hon gått, se de båda fruarna på varandra med en blick av skriande fasa. De ärbara husmödrarna med rena, propra hem tycka, att denna kammare är ett sannskyldigt Augiastall.

Och det sovande barnet ser ut som en död, blå om läpparna och med små skrumpna händer, vilka sticka upp bland trasorna.

Resolut plocka de fram ett lakan och ett lapptäcke ur de medhavda grejorna, beslutna att bädda om, men i detsamma kommer Jaquette tillbaka med den lånade stolen.

»Nej, var snälla och låt na vara», ber hon slött, »hon sover aldrig om nätterna, och det är synd att väcka na, när hon just somnat. Var så goa och sitt nu! Ska jag bjuda på kaffe? Det gör jag gärna efter ni haft det med er.»

»Nej tack», avvärjer Lovisa Bellman, ty det kväljer henne att se, hur dammigt och smutsigt allting är. »Vi ville bara prata med dig, Jaquette, och föreslå dig att ta dig något för. Du är ju lärd och kunnig på många vis. Du kunde ägna dig åt edukation av unga flickor.»

»Ja, det skall jag göra då.»

Fru Miller slår belåtet ihop händerna.

»Det låter höra sig. Och kan jag hjälpa dig med något, så gör jag det hjärtans gärna. Har du nå'ra kläder att lösa ut?»

»Ja, det har jag visst.» Jaquettes ansikte skiftar uttryck och stelnar så i ett förbränt leende. »För två riksdaler pantsatte jag första maj i fjol min rosenröda taftskjol, som Lidner såg mig i första gången. Om Albertina skulle vilja lösa ut den, gjorde hon mig mycket obligerad.»

Första maj tänker Lovisa Bellman med ett stänk av vemod, då hade de nog åkt en tur på Djurgården för de två riksdalerna. Lidner hade varit så förälskad i åkning, och kanske kom han inte ut mera sedan. Han låg mest ett helt år till sängs. Men vad i all världens dar skall människan nu med en rosenröd sidentrasa? Hon är sannerligen förryckt!

Fru Miller har redan hunnit spörja, varför »den grannlåten» ska lösas ut, då måtte väl ett rejält lintyg och ett vagglakan, ja, till och med näsduken (som hon sett pantsedel på), vara viktigare.

»Inte för mig», svarar Jaquette, »finge jag den ljusröda kjorteln, skulle jag bre ut den på knäna och försätta mig tillbaka till den sälla aftonen hos von Torckens. Bengt och jag älskade varandra vid första ögnakastet. Hans mor hade utsett mig åt honom.»

»Men Jaquette, är hon rent befängd?» Fru Miller förefaller allvarligt uppskakad. »Lidner var ju föräldralös redan som fjortonårig pojke. Och han hade då hunnit över de tretti, när ni råkades.»

»Visst, kära Albertina, men hans *döda* mor hade visat sig för honom, ledande mig vid handen och hon hade sagt: »Här är den, du skall hava.» -- Gud give, det blev mig beskärt, att få se min Lidner och erfara hans vilja med mig. Han *såg* sin mor. Aldrig, aldrig ser jag honom, hur jag än trängtar.»

Bägge fruarna harkla sig ostentativt. Lidners vilja! Den hade dränkts i överspänd känslosamhet och finkel, och hans änka borde sannerligen känt till detta bättre än någon. Under de få år hon varit hans hustru, hade hon nödgats uppoffra, umbära, förnedra sig. Ingenting hade besparats henne av lidande, och så kunde hon ändå önska, att det långrangliga åbäket skulle spöka.

»Om jag finge erfara hans vilja», upprepar Jaquette längtansfullt, »så skulle jag prompt handla därefter. Men det vore också en plåga, om han uppenbarade sig -- --»

»Ja, det må jag säga», avbryter fru Miller med eftertryck.

-- »Och han inte kunde meddela mig, att han nu hade det så fridfullt och ljuvligt som han förtjänar. Det är alldeles detsamma med mig, bara Bengt fått så rikligt av den Högstes nåd, att hans av världen sargade själ helats. Herre Gud, när jag tänker på, hur föga människorna förstod hans ädla, upphöjda sinne, hans gudaborna geni, tycker jag, att jag skulle kunna gråta blod. Och jag vill leva -- leva allenast för att avtvätta varje fläck från hans minne.»

»Det blir en byk, som förslår», viskar fru Miller till sin söta syster Lovisa. Högt och tydligt säger hon därefter:

»Jag förmenar, att Jaquette bör leva för sitt barn. Det är fällan ens högsta plikt att vara mor.»

»Som Albertina behagar», svarar fru Lidner med sin uttorkade stämma. »Jag skall vara så god mor det står till och lära Adelaide älska och ära sin hulde och dyre far i vart andedrag.»

»Hur ska ni ställa det med uppehället», infaller Lovisa Bellman. »Jag tror nog, att Bellman kan skaffa några av hovfolkets barn åt Jaquette att informera, om sota syster reflekterar på det?»

»Låt mig ge besked om ett par dar, goda bästa Lovisa. Jag har mycket för just nu -- jag menar i tankarna. Jag förstår så väl, att ni ömkar er över min fattigdom, men ack, den har jag delat med *honom*, mitt allt, och därför tynger den mig ej så svårt. Jag har svultit och jag har frusit, men hade jag en matbit åt Bengt och något att värma honom med, var jag lycklig. Säg, vad ni vill om mig, men kom ihåg, att så länge min Lidners hjärta klappade, hade jag hem och härd och lycka. Hör ni det: *lycka!*»

»Bevars!» Fru Millers tonfall är både rört och snäsigt. »Då kan vi just ingenting uträtta för dig då.»

»Jo! -- Albertina var ju så ämabel och lovade lösa ut -- -- --»

»*Inte* sidentrasan! En vet väl, hur taft brister. Det håller inte till kuddvar ens eller till bahytt åt barnet. Nej, si det talar vi inte om, men det andra ska jag besörja i denna dag. Och om söndag skickar jag efter dig och Adelaide, så kan ni vara hos mig. Jag skall ha en skön kalvstek och gräddkaka till midda'n.»

Fruarna taga adjö och sätta sig upp i schäsen igen med en förnimmelse av att ha varit på en synnerligen misslyckad expedition, vilken ej alls fått det förväntade resultatet. Ingen av dem förmådde sätta sig in i Jaquette Lidners svärmiska drömtillstånd, men det är dock som om de alldagliga verklighetsorden förefalla besynnerligt robusta, och den dunderkritik de tycka sig ha *rätt* till, faller spakt sönder i korta och osäkra meningar.

Särskilt gäller detta Lovisa Bellman. Hon har liksom sett in i något okänt och ändå fruktat, varsnat en smärta, som kanske ej är henne så avlägsen, som hon ibland vill inbilla sig. Hennes käre Calle är ingen ungdom, och det muntra sångarmodet börjar svika. Han har tacklat av betänkligt på sista tiden, fastän han försöker rycka upp sig. Hur kändes det, månn' tro, att sitta ensam i den kammare, där man ofta väntat att -- om också först på morgonsidan -- ens såte gubbe skulle infinna sig? Hur var det att bli lämnad kvar utan någon att dela ljuvt och lett med, utan den, som man skämtat med, när livet var ungdomsgrönt och som ömt plockade fram samma souvenirer som man själv bevarat kära? -- Barnen? Ja, Gud vare tack och lov för dem, men de *gamla* vägarna hittade de inte. Och det är vid gamla vägar minnesblomstren växa frodigast -- och i tysta skogar vid blått vatten, där ens ungdom hållit bröllop.

Fru Miller säger slutligen, och rösten är tjock: »Ja, inte för att jag vill mista min frihet igen. Jag passar bäst att gå i enbet, men nog är kärlek ett förunderligt ting, det är ett som är säkert, och fattiglapp är den, som aldrig dignat av

sorg eller lyfts av fröjd för en enda människas skull.»

* * *

Åren gingo; också för de två, som levde meningslöst -- Jaquette Lidner och hennes dotter -- rann timglasets sand, allt under det de flackade omkring, oroliga och skrämda, fattiga och betryckta.

Adelaide hade en enda själsegenskap fullt utvecklad, och det var minnet, av platser, av ord och utseende, eljest låg det över hennes förstånd ett töcken, som endast undantagsvis vek. Hon hade farit för illa som liten och sedan allt framgent, menade man. De mera upplysta förklarade att hennes svagsinthet antagligen berodde på ärftlig belastning. Fadern hade ju fört ett så vilt och oregelbundet liv, att han »fallit ifrån» redan vid trettiofem års ålder. Visst hade han varit ett snille, men på gränsen till dåre.

Ett fulare barn än Adelaide kunde man ej se, men under den korta, lugna tid -- 1807--1808 -- då modern och hon vistades på Näntela gård i Finland hos gamla mormor, blommade hon upp och fick färg på de bleka kinderna. Näsan var ohjälpligt lidnersk, men det vackra svartbruna håret, rikt och vågigt, påminde om ett av den sköna fröken Jaquette Hastfehrs behag.

»Å», brukade mormor-prostinnan säga, »aldrig har du nu sett en så skön kvinna som din kära mamma var i sin ungdom. Och nog var hon nu firad, så det förslog.»

Här drog den gamla en dubbelsuck på dotters och dotterdotters vägnar, ty Jaquette hade ju lekt och dansat yster och självsvåldig, till dess hösten kom med sin melankoli, och hon begynte läsa sentimentala verser. Ack, hon skulle gärna fått läsa dem än i dag, bara hon inte fäst sig vid deras horrible auctor, -- -- -- -- Och Adelaide! Ja, till henne skulle ingen fria. Hon var inte riktig i huvudet, grät och skrattade om vartannat och hade ingen styrsel på känslorna. Hon kunde också vara moltyst flera dagar å rad, ackurat som om hon varit en kropp utan ande. Än såg hon då alldeles stengrå och stel ut i ansiktet, än log hon fjolligt och kråmade sig.

Jaquette hade med möda fått dottern att erkänna, att hon under det tillståndet hade ett slags syner och förnimmelser, men hon bad på sitt pjollrigt barnsliga sätt att få vara i fred, antingen hon var glad eller ledsen, för annars gjorde mamma henne illa **[6]**.

Mormor-prostinnan dog, när Adelaide var aderton år, och så måste modern och hon flytta ifrån Näntela. Något arv att leva av fingo de ej, endast en obetydlig summa, för vilken de bosatte sig i Nystad. Fru Lidner undervisade i språk och musik, men slarvade med lektionerna och skickade ibland hem eleverna, därför att minnen och saknad överväldigade henne så, att hon måste vara ensam.

Då läste hon snyftande den ena efter den andra av Lidners skapelser och när hon inte orkade mer utan utmattad lade sig på en säng eller soffa, kunde hon be Adelaide läsa.

Den unga flickan kunde de flesta av sin fars dikter utantill. Ingen visste riktigt, när hon lärt sig dem, så mycket mer, som hon annars bestämt vägrade att ta emot undervisning. Fullkomligt uttryckslöst rabblade hon upp rad efter rad; frågade modern då:

»Tycker du inte det är himmelskt?» svarade hon vanligen: »Jo, det är väl det.»

Slutligen blev längtan efter den älskades land, efter staden, där de levat samman och efter hans

grav, Lidners änka övermäktig, och hon drog ånyo över havet med dottern och några få ägodelar.

Men hur olikt sig hade ej Stockholm blivit! Till det yttre så mycket större och präktigare med nya hus och nya gator, nya människor och nya moder.

Att få tak över huvudet var icke lätt, när hyran måste vara den lägsta möjliga. Jaquette Lidner fann endast ett fåtal av de forna vännerna i livet. De skulle ju annars hjälpt henne till rätta. I många gästfria hem hade hennes Bengt varit »middagssnyltning», som han skämtsamt plägade kalla det, och deras dörr skulle nog öppnats för hans arma änka och dotter. Men Bellman var död, och hans Lovisa hade själv många bekymmer. Av sönerna, som hon varit så stolt över, fanns endast den yngste, Adolf, kvar i livet. Han var årsbarn med Adelaide, men Herre Gud, en sådan skillnad på de båda unga. Adolf: vacker och begåvad -- Adelaide: en själslytt stackare.

Kexél var också död. Thorild avflyttad från staden, Hallman död, den välvilliga Albertina Miller död. Jaquette irrade omkring och sökte ett bekant ansikte, och en röst, som med ett minnesgott tonfall skulle uttala Lidners namn. Bland andra hon letade efter var den alltför beskedlige exekutionsbetjänten Nils Sjöborg, som flera gånger hulpit Bengt och henne ur knipan, när lösöret måste förpantas. Han hade lånat dem pengar och köpt igen den enda silverskeden, som han skänkt Adelaide. Ett par veckor senare var den borta, ty Bengt behövde nödvändigt stärka sig för att kunna skriva, och skeden såldes. Gud vare tack och lov, att han fick den lilla vederkvickelsen! En sked är ju bara ett dött ting, men ett snilles själ ett levande lidande, vilket kräver ömt och outtröttligt deltagande.

Sjöborg existerade verkligen, gråhårig, lomhörd och pundig av de summor, vilka rikligen sopats samman efter utmätningarna. Han skaffade Lidners efterlevande ett snyggt logi vid Malmtorgsgatan mitt emellan de smånätta borgarekrogarna *Lusasken* och *Vita låret*, men det låg intet nedsättande i denna närhet med bacchitemplen, ty de voro svåra att undvika, om man ej hade råd att installera sig vid särdeles förnämliga gator.

Ingen trädgård eller ens täppa fanns till det gamla huset, vilket om några år skulle rivas och vars väggar, puckelryggiga och trötta, motståndslöst beklättrades av kackerlackor och råttor, men en gård, där det växte både groblad, trampgräs och maskros, låg inklämd mellan sten och trä, och en svartstammig, knotig fläder skuggade över den rankiga bänken i omedelbar närhet av en överflödande soptunna och en om somrarna sinande brunn.

Det var på våren 1812 Jaquette tog sin bostad i besittning och hon gladde sig dagligen åt, att hon ej hade så långt att gå till Adolf Fredriks kyrkogård, där Bengts stoft nedmyllats. Egentligen var denna promenad det enda fullt målmedvetna i hennes liv. Och hon hade skaffat en anspråkslös bänk, som ställts vid den med högt gräs bevuxna kullen, vilken hon nu vårdade med samma hängivet kärleksfulla omsorg, som hon ägnat sin make **[7]**.

Hon planterade och vattnade. Att undvara smör och sovel på brödet för att kunna överkomma en törnrosbuske (vilken hennes fantasi strax tänkte sig översållad med vita rosor) var ingen uppoffring. Hon glömde sig också timme efter timme kvar hos den döde.

För det mesta var Adelaide med, men deltog aldrig i arbetet på graven. Hon satt stilla hopsjunken på bänken med ett tomt uttryck i ögonen, vilkas färg och form alltjämt voro faderns. Ibland erfor Jaquette en olidligt pinande ångest vid åsynen av den olyckliga flickan. Det föreföll henne i sådana stunder, som om denna levande död vore ett hån mot hennes minnen. Allt, vad hon ägde att älska och vara till för var en själlös varelse, som ömsom kröp för henne och kelade, när hon i sin förvirring trodde sig ha begått något orätt, ömsom stel och otillgänglig gömde sitt brustna förnuft inom ett hårt, ogenomskådligt skal.

Och talade Jaquette om fadern, blev Adelaide oftast ängslig eller hon började meningslöst och sömngångaraktigt läsa upp inlärda poem. Och här vid graven ville inte Jaquette höra den torra, träiga rösten. Här upplevde hon det förflutna, och när verklighetens ökenvind sedan genomisade henne, önskade hon av hela sitt snyftande inre, att flickan ägt ett hjärta, som förmått tala, en hand som smekt och hugsvalat, en blick, där djupa och varma tankar röjt sig.

Jaquette tänkte också bittert på andra åldrande mödrar, vilkas döttrar gift sig med hederliga och burgna män, som försörjde dem och sin svärmor med. En sådan trygghet skulle aldrig förunnas henne. Och plötsligt såg hon hårt

på Adelaide, vilken denna vår föreföll slöare än någonsin. För att sysselsätta henne, föreslog Jaquette, att hon skulle binda maskroskedjor, som de sedan kunde linda likt guldtränsar omkring gravkullen.

»Det skulle glädja söta far, Adelaide.»

»Var är söta far?»

»I himmelen, barn. Det vet du.»

»Ja -- ja, jag minns nog» -- Adelaide tog sig förbryllad om huvudet med de kloliknande fingrarna -- »men vilken väg ska jag gå, och vad ska jag säga? Var är himmelen?»

Jaquette strök sin dotters låga, bakåtsluttande panna och det silkeslena, vågiga håret, samt svarade sakta, skygg inför sin egen ovisfshet:

»Himmelen är högt, högt över oss. Men Gud ser från sin himmelstron ner till oss, och alla hans saliga ser oss också. När du lägger maskrosorna på söta fars grav, tackar hans ande dig.»

Adelaide borrade ned den kantiga hakan mot bröstet och satt inbitet stum, men Jaquette fortfor att tänka: Var det så, att hennes Bengt blickade ned till henne från sin salighet, och visste han, hur trofast hon vårdade den kärlek, som de en gång haft gemensam? -- Men om så vore, om så vore, att han följde hennes levernesväg, då vore ju icke hans lidande slut! Hon upprepade de rader ur *Spastaras död*, vilka så ofta rört henne till tårar:

> *»Jag kan ej säll i himlen vara,*
> *om där jag jordens klagan hör.»*

Det var ej en enstaka gång dessa tankar och spörsmål kommo för Jaquette Lidner. De marterade hennes ensamhet med sina gisselslag, ty hon sade sig orubbligt, att allt kunde hon uthärda, blott hon förtröstansfullt finge lita på, att hennes käre sluppit undan varje medvetande om jordens jämmerdal. Vore hans ångest och de kval hans sökande ande utstått förvandlade till klarhet och salig ro, skulle hennes fjät bli lättare och livsdagen kortare.

Att tala om detta med Adelaide tjänade till intet. Nu hade söta mor sagt, att far var i himmelen, och att det var längre dit än till högsta spetsen på något kyrktorn i världen, och då kunde inte Adelaide gå dit, för hennes huvud värkte, när hon kom upp på en backe eller ett berg.

Och var det så en dag, när hon hade den stora krukan, full med vatten på huvudet, skulle detta förstås skvimpa ut och väta ned änglarna. Det var underligt, att aldrig någon erbjöd sig att lyfta av den tunga krukan, utan hon fick bära den både på gatorna och inomhus. För mor talade hon inte om, att hon hade den, då skulle mor säkert sagt åt henne att tömma ut vattnet på graven, och det ville inte Adelaide, för det vore löjligt att gå med en tom kruka på huvudet.

Andra dagar hade hon levande brokiga fjärilar över hela sig. Hon hade inte behövt någon klänning, så tätt sutto de ihop, lena som sammet, och de rörde sig inte ur fläcken, men Adelaide *visste*, att de levde, och var gruvligt rädd att de skulle flyga sin kos.

»Akta mina vackra fjärilar», kunde hon förtroligt viska åt gårdskarlen, en vitskägg, som hon tyckte om.

Första gången hade han stirrat på henne i full förundran och frågat: »Hockna fjär'lar?» Sedan nickade han bara och undrade, om inte mamsella skulle haft det bäst på Danviken **[8]**.

Men så hände det, att Adelaide redan dagen därpå talade och svarade riktigt förnuftigt och såg så hjärtans ledsenbeskedlig ut, att gubben blev riktigt hjärtnupen bara av att se flickan sitta där under den svarta flädern med de vita blommorna, alldeles som om hon krupit fram ur den murkna stammen.

-- --

Denna vår fick många efterföljare, och alltjämt levde de båda ensamma kvinnorna vidare i sin fattigdom och försakelse. Det kan ej sägas, att de voro fullständigt övergivna, ty hjälpsamheten offrade dem ibland en skärv, och rådsnarheten prövade många förslag på den opraktiska, för livskravet alldeles odugliga Jaquette.

Att hon var finska, född i det land, som förblött i det olycksaliga kriget mot Ryssland och för alltid (så trodde man) uppslukats av denne jätte, gjorde henne en tid rätt intressant, så mycket mera som stockholmarna betraktade äldre finska fruntimmer som pytissor, d. v. s. spåkvinnor. I slutet av 1700-talet hade de stinkande gränderna omkring Västerlånggatan haft åtskilliga »kaffepytissor» av finsk härstamning, och det bevarade allmänheten i betydligt livligare hågkomst, än att den ägt en skald, som hette Lidner.

När Jaquette alls icke kunde spå, vare sig i händer, kort eller kaffe, var det ingenting märkvärdigt med henne, inte ens så mycket som med den »slurvige John Hall» och andra gatans ryktbarheter, ty hon var tämligen snyggt klädd. Adelaide lyckades också, trots sin något besynnerliga gång med alldeles stelt nedhängande armar och än klampande, än tassande steg, undgå de pigga gatpojkarnas myggsvärm. År efter år, dag efter dag vandrade modern och hon till Adolf Fredriks kyrkogård, än med av hunger skriande inälvor, än tillfälligt mättade och med någorlunda välförsedd penningpung, om allmän eller enskild barmhärtighet ömkat sig över deras nöd.

Varje gång Jaquette Lidner ägde några dalrar, ställde hon till små kafferep för de få återstående väninnorna, och hon, som eljest varken kunde förvara eller spara något, tog ytterst väl reda på det överblivna bakverket, som omsorgsfullt lades i en burk och icke rördes förrän vid nästa kafferep -- dröjde det också månader till dess --, då det skulle »bullas upp» för de kära gästerna, som gjorde henne den äran.

Det fejades och putsades och upplånades så stolar som duktyg och koppar, till dessa av mor och dotter lika längtansfullt emotsedda samkväm, då alltid värdinnorna uppläste Lidners dikter. De poesier, vilka tillhörde Jaquettes oförgätliga fästmödagar i de tusen sjöarnas land, föredrog hon själv med en röst, vilken skalv av tjusning och rörelse, så fullständigt gick hon upp i det förflutna, och orden smektes fram, medan ett lycksaligt leende gav den infallna munnen en sorgligt matt reflex av flydda tiders ljuva grace.

Väninnorna knaprade snällt på gamla kakor, drucko dåligt sumpkaffe och ömkade sig över kammarens pauvra tristesse. Ingen av de goda fruarnas fantasi tog luftsprånget upp till de rymder, där Jaquette dvaldes, medan hon eldigt deklamerade och berättade om hemliga möten, om hennes landsmäns admiration för den oförliknelige skalden och om hans ömhet, hans givmildhet, hans blixtrande esprit.

»Ack, min Lidner, mitt livs korta sällhet», suckade hon, när hon från drömmarna återbördades till verkligheten av plikten att servera påtår eller genom att Adelaides stygga hosta skrällde för sönderslitande.

Alltför snabbt förflyktigade dessa få feststunder, och slutligen kom en höst och en vinter, då den enda gästen hos damerna Lidner blev nöden, och den var för brutal, för hård för att ens tillfälligtvis uppmjukas av smäktande lyrik.

Adelaide sjuknade i bröstkatarr och måste ligga till sängs under hela julhelgen. Jaquette satt dag ut och dag in i det kalla kyffet, där de sparsamma brasorna föga förslogo. Hon svalt och frös, och borde känt sig gränslöst olycklig, men hennes svärmiska natur uppdiktade för henne Lidners ansikte mot Adelaides örngott. Det var honom, sin idol, hon vårdade i dottern. När denna slog upp de feberglänsande ögonen mot modern, tycktes det Jaquette, att hon ånyo mötte en för alltid slocknad blick, och hennes tanke svindlade inför evighetens mysterium: själens oförgänglighet. Fanns det, undrade hon, en samhörighet mellan den stackars omtöcknade flickan och den ande, vilken svävade frigjord på etervågor? Hon tänkte med klingande, för längesedan hörda ord och frossade (medan hon skakades av köldrysningar och gnagande hunger) på föreställningen om en ofattligt stor makt vilken vakade över henne och Adelaide.

När dottern, trots brist på läkemedel och stärkande föda, tillfrisknade och därtill hade en tid av redig tankeförmåga, bekräftade detta för Jaquette Lidner, att hon i all sin fattigdom omhägnades av en kärlek över tid och rum.

De få, trofasta vännerna hyste emellertid den övertygelsen att Lidners hustru och dotter helt enkelt höllo på att svälta och frysa ihjäl, medan man ännu någon gång tårögd och gripen läste den hädangångne skalden, och de menade, att det vore en skam för Sverige, om ingenting gjordes för de två värnlösa. Låt så vara, sade de snusförnuftigaste, att den gode kunglig sektern aldrig kunde försörja dem, och att han var utskriven och platt fördärvad, när han dog, men man bör dock hellre minnas, att han gjort sitt land evärdelig heder med sin lyra, och ej lämna hans närmaste åt det tyngsta armod. Det överlades, och man funderade hit och dit om lämpligaste sättet för en insamling, och ett och annat om den tillärnade välgörenheten nådde också till föremålen för densamma.

De hade fått tillfälligt arbete med fällning av handdukar, men Jaquette kunde endast anförtro vikningen åt Adelaide, ty hon var ytterst fumlig och oskicklig i handarbete, då hon aldrig i sitt sjukliga tillstånd ville företaga sig något.

Hon var också så svag, att hon endast korta stunder orkade prässa de tjocka handduksfållarna mellan tummen och pekfingret, som Jaquette lärt henne. Händerna föllo genomskinliga och darrande ned i knät, och hon log ett löje så vemodigt, att tårar skulle gjort Jaquette mindre ont.

»Stackars min lilla mamma», kunde hon säga, »stackars min lilla mamma!» Och Jaquette måste bita ihop de skrumpna läpparna för att inte brista i gråt, ty den förtröstan, som höll henne uppe, gav dock varken bröd eller rumsvärme.

En dag i början av april sutto mor och dotter vid fönstret på ömse sidor om det grönmålade bord, vilket troget följt Jaquette genom åren. Det hade en gång varit hennes makes skrivbord, det hade stått vid hans säng under hans sista sjukdom, och när det övriga bohaget härjats av eldsvåda, hade Jaquette själv burit ut det för henne så dyrbara bordet.

I fönsterkarmen, där solen strödde ut omyntat guld, frodades fattigmansblommorna, både Kristi blodsdroppar, balsamin och lackviol, och Adelaide såg trött mellan blomkrukorna ut på gården, där kattor och barn lekte vår. Så bultade det på dörren, och Anderssonskan, som hade lägenheten mitt över farstun, och kallades »bakelse-Jeanna», därför att hon hade ett kakstånd vid Skvalbänken **[9]**, kom inrusande med ett färskt exemplar av Stockholmsposten.

»Här ska frun läsa», ropade hon, »det rör både henne och hennesas doter! Det ska bli luft i luckan så det står härligan till. Si, här står det! Här! Läs, kära hjärtanes!»

Och Jaquette läste:

> "Att wår stora Skald Lidners Enka och enda Dotter lefwa i nöd, kan ej hafwa skett af någon annan orsak, än att den eljest så wälgörande Allmänheten hitills warit i okunnighet derom. Ett tillfälle att gälda dessa twänne hittills förgätna, hwad Nationen är den stora Skalden skyldig, öppnas härmed, då Prenumeration emottages å ett litet häfte af Lidners hittills otryckta arbeten med Författarens portrait, hwars grawerande efter en förträfflig ritning Hr. Professor Forsell benäget åtagit sig. Inga exemplar af detta häfte komma att i Bokhandeln försäljas. Prenumerationspriset, eller, som man hellre önskade, att det wördade Publikum ansåge det, gåfworna titt den älsklige Skaldens efterlämnade Familj bestämmas af Prenumerantens råd och hjärta. Dessa gåfvor, hwilkas belopp med respective Prenumeranters namn i Stockholmsposten komma att införas, emottagas i Hr. Magister Wiborgs boklåda i Stockholm **[10]**.

-- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- --

»Ja, det där, som står om landsorten, är ingenting te läsa nu, mens jag väntar på att frun ska få dåndimpen av glädje», avbröt bakelse-Jeanna, när Jaquette, som mumlat fram notisen halvhögt hunnit till, var i landsorten prenumeration mottogs. »Hon är väl sprickfärdig, och mamsella! Har hon begripit schäsen?»

»Snälla madam, får jag låna tidningen, ska jag läsa det för Adelaide om igen», båd Jaquette, »det var bra beskedligt av madam att komma in med den.»

»Jag feck en åv skomakarns Pelle, som är på tryckeriet, så det är färska nyheter. Ja, frun kan behålla bladet, mens jag klår opp Evelina, för hon har snattat struvor, den lea ungen.»

Madam Andersson försvann till sitt krävande kall, och Jaquette läste långsamt och med många rörda kommentarer upp notisen för Adelaide, vilken lyssnade ansträngt, med gapande mun. Allt som kroppskrafterna ökades, återföll hennes psyke i ett tillstånd av dröm eller dvala, och verkligheten gled småningom bort.

Hör du, hör du, barn», flämtade Jaquette, »är det inte en underbar Guds skickelse? Är det inte -- känner du det inte, som om vår älskade döde båd om himmelens nåd för oss?»

»Det gör så ont i huvudet, mamma! Tala inte så mycket.»

Jaquette mötte en uttryckslöst stirrande blick i ett håligt, grått ansikte, och hennes inre kved av smärta inför den tröstlösa ödsligheten i dotterns drag. Sakta lade hon bort tidningen, som icke förmådde väcka en glädjeförnimmelse hos den sinnessjuka, endast plåga henne, och hon frågade ömt:

Är du hungrig, min docka?»

»Nej!»

»Vill du följa med mig till kyrkogården, barn?» Plötsligt kände Jaquette, att hon måste till graven, till dess tysta djup skulle hon förtro sig. Hon ville tacka och lova. »Det är så skönt väder», fortsatte hon ivrigt, »jag ska hjälpa dig på med hatten och kappan.»

»Nej», sade Adelaide trumpet. Hon hade blyklumpar i fötterna. Det borde väl mamma veta, fastän hon inte talade om det. Hon *kunde* inte röra sig ur fläcken. Bly är så tungt, så tungt.

* * *

Följande år utgavs det häfte, å vilket »prenumeration» upptagits och samtidigt föranstaltades det om intagning av änkan Lidner jämte dotter på Drottninghuset **[11]**. Men tills vidare hade de en liten summa att röra sig med, och vännernas trägna omsorger förskaffade dem några välbehövliga plagg och dito förnödenheter. Några rikedomar förfogade icke vänkretsen över; den hade ju också krympt samman, och den glada, vittra gustavianska tiden med dess skaldeyra och dess famnande intresse för sångarbröder låg så långt tillbaka, att dess minnen endast vidmakthöllos av ett par gamla änkor och deras barn.

Lovisa Bellman och Jaquette Lidner funno sig år från år allt ensammare. Deras umgänge flyttade ut till kyrkogårdarna; mellan gravar vandrade de och talade flitigare med döden än med livet. Ack, ingendera svarade dem som förr.

Lovisa Bellman hade dock sin hygglige Adolf att glädjas åt. Han var mycket firad, den unge sidenkramhandlaren, vilkens bod vid Västerlånggatan alltid var full av fina kunder, som helst ville bli betjänade av den elegante Bellman själv.

Mor Lovisa ängslades och njöt ömsom över Adolfs triumfer i sällskapslivet. Han var ju en tusenkonstnär, det medgav hon, men sannerligen, om han fick vara i fred varken natt eller dag. Än skulle han sjunga och agera i Par

Bricole, än skulle han skriva bröllopsverser eller hålla tal på ett gravöl. Och till middagar och supéer inviterades han ideligen, först och sist till kryddkrämare Lavins, för se, deras Marie hade länge spekulerat på Adolf för sin framtid.

Till sist hade det nu blivit bröllop av. Unga frun är ingen duvunge. Trettio år i rappet, ackurat så gammal som sin äkta hälft, men ett glatt och förnöjeligt par må de kallas, och Adolf är god som gull.

Fastän han nyss stått brudgum, har han redan tankarna på att glädja andra, och eftersom moster Jaquette och Adelaide inte -- för kläders skull -- kunde komma på hans pompösa bröllop, har han nu bjudit dem på en åktur ut till Djurgården.

Den skall gå av stapeln första maj, då hela Stockholm styr kosan ut till sin vackraste förlustelseplats, och då alla fönstren utmed Storgatan äro fulla av fruntimmer i modern vårpynt, vilka vilja begapa folkmassorna och först och sist hänföras av den magnifika kungliga cortegen, då så gott som alla ridande regementen i lysande paraduniform och med smattrande trumpeter ha befallts eskortera kungligheten. Se, det är ståt, som heter duga, och de kungliga personerna ha så många utländska gäster, att man får admirera de mest lysande toaletter och uniformer.

Adelaide förstår, att hon skall få åka långt, och detta är det roligaste hon vet. Hennes magra ansikte med den fasliga, blåaktiga näsan skiner av förväntan, och för henne får det gärna vara så grått och vinterligt som det tyvärr är detta år. Hon skall njuta lika mycket.

Det är en sen, en ohyggligt sen vår, varför Stockholmsposten kväder misströstande och ironiskt:

> »I en mantel, grå som Swenska bergen,
> Kommer Maj, en gammal gubbe lik;
> Han af ungdomen ej lånat färgen,
> Och af grönt han icke har en flik.
> -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- --
> -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- --
> -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- --
> -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- --
> Må Poeter fläta honom kransar;
> Källans krans för dagen bättre är.
> Uti bålens skygd man sig förskansar
> Och i fyllda glas sitt offer bär.»

Men för stockholmarna har aldrig än en första maj upprunnit utan ett sinnenas allt genomskimrande solsken. En himlarymd i fullt molnstök med skyarna likt våta skurtrasor slängda hit och dit på det gråsmutsiga planet och de kalaste, mest trilsket knopptillmummade träd, förvandlas för en äktfödd stockholmares förstamajögon till glans och fägring i blått och grönt, och han, hon, de bege sig ut till Djurgården såsom huvudstadsbon för sed haft i århundraden.

Trots Stockholmspostens nedslående väderleksprofetior, blir det emellertid denna första maj tämligen klar och hög luft, och solen tänder glada brännoffer för den unga våren, änskönt hon ter sig erbarmligt osmyckad och arm.

Det vimlar av åkdon och fotgängare, och de nya vårhabiterna äro på för första gången. Man »nyper nytt» till höger och vänster, än är det en kofta av de korta, ultramoderna, som fladdrar öppna över ett brus av tyll och spetsar, än är det en storrutig kappa med väldig, sidenfodrad kapuschong, en råttgrå slöja över en gungande schäferhatt eller en allra som näpnaste parasollett med utskuret benskaft och långa fransar, lena som kvinnohår.

Den svartlackerade kaleschen, vilken Adolf Bellman fått låna tillika med två präktiga apelkastade hästar och en smällfet kusk, ter sig magnifikt herrskapligt. Hyrkuskvagnarna äro så miserabla, att Adolf visst inte skulle vilja bjuda någon på en lusttur i dem.

Nej, tacka vet jag denna landå med präktiga tagelstoppade dynor, vilka de fyra damerna välbehagligt och njutningsfullt bemärka.

Jaquette och Lovisa sitta på framsätet, gammalmodigt tillpyntade med huvudbonader och kappor, brukliga för ett tjugutal år sedan. De äro båda eldgaffelsraka och ha på ålderdomen fått det tycke av varandra som en förgången tidsperiod förlänar de utseenden, vilka en gång varit skönhetstyp. Deras bruna ögons glans och skärpa ha en solnedgångs samlade, men utbrunna glöd, de mysande läpparna bevara ehuru skrumpet det löje, som lekt bland muscher och bakom solfjädrar. Hårets blanka vågor på ömse sidor om benan inramar en hög och något kal pannas frusna majestät.

På baksätet kryper Adelaide upp i sitt hörn, obeskrivligt lycklig, men ändå något skygg och skrämd av den främmande frun, vilken sitter henne ganska nära. Hon vet, att hon själv är nätt klädd, och hon känner ingen tyngd på hjässan; närmast är hon slö, och den sinnesstämningen plågar henne minst. Det är endast, när de ej låta henne vara i fred utan vill tvinga henne att se sig omkring, som hon med ett vredgat gnällande tillkännager, att de göra henne illa. Hon kan ju inte förklara det, men tycker, att om hon stores, krasar det i huvudet som av glasskärvor.

Unga fru Bellman i loppbrun grenadin och med sin näpna fruhatt, (en graciös, mycket hög blomsteruppsats) har redan dubbelhaka och det allra som täckaste mustaschfjun på den friska överläppen. Hon är ett förmöget stockholmsbarn, som känner sin stad i helg och socken, och som aldrig försummat förstamajfirandet. Men det är ändå något alldeles särskilt agreabelt med dagen i dag, då hon har sin söte Adolf på kuskbocken, så högt upp, att han måste vrida sig på sned och böja sig djupt ner för att uppfånga en skymt av hennes glada solskensansikte.

Adolf, den fine, vackre, kvicke och eftersökte unge handlanden, som alla prisar för hans munterhet, kan i ensamma stunder försjunka i ångestfullt grubbel. Marie vet det; de ha känt varandra rätt länge, och hon äger hans fulla förtroende. Hädanefter skall han slippa ensamhetens vånda.

Det superba spännet med de glänsande seldonen och den komfortabla vagnen väcker en viss uppmärksamhet i raden av de åkdon, vilka hålla vid Fredrikshov för att betala broavgiften. Det är dock endast ett ringa fåtal av detta nya århundrades barn, som känna igen de båda gamla damerna från den gustavianska tiden. Det är ju också ett sällsynt högtidligt tillfälle att se dem i gala och feststämning, färdiga att sammanträffa med alla sina Djurgårdsminnen från ungdomen och förnimma närvaron av kända, kära gestalter.

Sorlet, stimmet, det brokiga vimlet omkring dem uppfatta de blott otydligt eller märka åtminstone ej, att det blivit sig olikt mot förr, ty Djurgården är trofast densamma.

Bron gungar visserligen skröpligare och livsfarligare än någonsin, men där lyser Torpet vitt och vänligt, alldeles som i salig Gjörwells tid, och att det numera kallas Kaptensudden, bry gummorna sig inte om.

Vagnen rullar allt längre bort från vardag och verklighet. Genom Blå porten och fram mot Slätten med Fågelsångens värdshus på höjden mellan snåren av hasslar med sparsamma gyllene hängen och risiga hagtornsbuskar. Och där ligger Dunderhyttans våffelbruk. Det är den röda stugan, där *deras* kung druckit färsköl och ätit våfflor, medan Bellman studerade folklivet och besjöng det. Där under eken brukade han stämma sin luta.

Lovisa ser honom så tydligt, att hon kunde nicka åt honom, men hon nöjer sig med ett fryntligt leende.

»Ja, ja sej, han spelevinker», tänker hon skälmaktigt, »nu blir det en natt med rummel igen, och har han den rö'a västen och böxerna att skyla kroppen med, när de bär hem 'en i mårn, så är det stort. -- Men beskedlig är du,

gubben min. Och Herre min styver, som du sjunger och agerar!»

Hon säger plötsligt högt och med värme i rösten:

»Ja, si maken till Bellman, det får dom aldrig mer.»

Jaquette Lidner spritter häftigt till. Hon har suttit och längtat sig tillbaka till förgångna vårar, då marken hade gräs och blommor, och då hon hoppades på ännu ljusare tider, ty till sist skulle ju den dag upprinna, som med guld och ära höljde Lidner.

Hon svarar stolt:

»Nej, de största andarna har inga värdiga efterföljare. Säg mig, kära syster, var finns Lidners like? Hade han bara haft sitt säkra uppehälle, skulle hans sol inte så fort gått ned. Ack, varför lever han inte än?»

»Nå ja, dö ska vi alla utom de odödliga», genmäler Lovisa Bellman, och nu nickar hon -- inte mot eken, ty den äro de redan förbi, utan mot hela den människoböljande Slätten, där i detsamma tonerna av en Fredmans epistel klingar till nyckelharpa och fiol. Lidner, salig själen, har för visso fullbordat sitt lopp, men Bellman och Djurgården, Bellman och Haga, Bellman och allt det sjungande, kvintilerande Stockholm, det lever det! Hon har känt det mångfaldiga gånger, och Adolf har sagt det, han, som vet, vad hela stan tänker.

Lidner däremot, ja, ska man tro, vad det pratas, var han ett svin både i ord och åthävor och hans poesier ... Fru Lovisa suckar förtrytsamt, som om hon fått fatt i dammig lump, vilken inte ens dugde att klippa trasmattor av.

Men Jaquettes tunna, fina läppar krusas av ett maliciöst leende. Minsann föreföll det inte som om kära syster ställde improvisatören Bellman lika högt som *skalden* Lidner! Det kunde endast ursäktas som en personlig partiskhet, en vardaglig själs inklination för vad, som utgjort dess fåfänga. Det gnistrar till i Jaquettes bruna ögon, och med förnäm air gör hon sin tunna gestalt brett skrymmande.

Ett par minuter snegla de gamla fruarna från sidan surt på varandra, men när vagnen svänger om den väldiga eken med bänkar omkring och kusken gör herrskapsklatsch med piskan, innan han låter de apelkastade stanna, glömma de sin förargelse, ty präktigare än att hålla i filen av landåer utanför Mäster Nilses värdshus vid Långa gatan, kan inte tänkas.

Det är alltför artigt av Adolf, den söte gossen! Jaquette ser upp mot den höga gula träbyggningen och får tårar i ögonen, alldeles som hon sett i solen.

Lovisa Bellman har varit här förr, och hon hade häpnat, när hon hört, att den långa, inbyggda balkongen med utsikt åt Slätten, rymde tvåhundra människor, men ännu häpnare blev den sparsamma husmodern, när hennes svärdotter just som de gingo upp för trappan till det enskilda sällskapsrum Adolf beställt, talade om, att det mest var dag under sommaren gick åt fyrahundra kannor mjölk för gästernas räkning och för att sälja åt folk, som hade matsäck med sig, men drack kaffe hos Mäster Nilses.

Jaquette drar Adelaide med sig upp, steg för steg och trätrappan knarrar under deras stabbande fötter. Adelaide klampar ovigt och börjar oombedd ramsa upp ett poem.

»Tyst då, inte än», viskar modern. »Nu ska vi först dricka äggtoddy och äta varma våfflor. Sedan kan du låta höra dig. Nu skall du vara mycket beskedlig, lilla dockan», jollrar hon en smula ängslig för att Adelaide skall ställa till något spektakel.

Men allt avlöper lyckligt.

Kring det runda bordet sitter det lilla sälskapet och vispar under glatt samspråk sin äggtoddy.

Unga frun talar förtjust om den lustresa som hon och hennes lille man ämna företaga med den nya ångbåten, som skulle gå pingstafton till Mariefred.

»Att ni törs vara med på tockna galenskaper», invänder svärmor. »Jag har haft nog av att läsa om eländet. En båt med ånga. Vad är ånga, om jag får fråga?»

Adolf försöker sig med en förklaring, men den faller på hälleberget, och så övergår samtalet till den gamla, goda tiden. Det unga äkta parets vänliga hjärtan unna gummorna minnets fröjd, och snart fylles rummet av lustiga historier från III Gustavs dagar och från det Stockholm, som hade både amourer och idyller.

»Och Haga, det gudomliga Haga», utbrister fru Lovisa plötsligt. Då vet sonen strax, vart hon vill hän, och han blinkar förstulet åt sin täcka Marie, som ivrigt förstående blinkar igen, varefter Adolf säger:

»Ja, hur var det, skulle inte min allra bästa mamma bli oldfru på Haga slott?»

»Din spjuver, det har du då hört», invänder fru Lovisa.

»Men jag har inte hört något om det», infaller fru Marie oskyldigt som en nyfödd, »hur var det, vördade svärmor?»

»Ja, hur var det. skrev inte Bellman en supplik på vers till Armfelten», undrar Jaquette.

Fru Lovisa ler hjärteljust.

»Ja, ja», nickar hon, »antingen ni nu lismar och krusedullar med mig eller ej, så ska jag gärna tala om'et för -- hundrade gången, för det är min stolthet, att det på sätt och vis är jag, gamla galanta, som varit upphovet till *Fjäriln vingad syns på Haga*, så litet fjäril jag annars är. Om mig skrev gubben min så här:

> »Skilj, min nådig herre, gärna
> skilj oss åt i Gustavs namn;
> slit vid första morgonstjärna,
> slit Lovisa ur min famn.
> Gack, min ögnalust att taga
> hälften av mitt glada liv.
> Men mig henne återgiv
> som en oldfru -- var? På Haga!»

Bellmans hustru har läst de lätta, graciösa raderna halvsjungande och skalkaktigt, som gungades hon av deras rytm bort från nuet till drömd lycka i kungligt nådesolsken. Hennes blick glittrar och kinderna ha fått röda rosor.

»Så här långt efteråt», säger hon efter en paus, »tycker jag, att det gärna fick gå som det gick med oldfruhedern. Den gick i putten, ser ni. Men Bellman hade fått den idén att han skulle utrita Haga i några drag, och så kom »Fjäriln» till. Nu skall du sjunga den, son min!»

Adolf sjunger så känsligt och smakfullt, att hans Maries hjärta flyger upp till sjunde himmelen, fru Lovisa följer, med fingrarna mot bordskivan, den lekande takten, men så småningom upphör den varsamma trumningen, och hon knäpper andaktsfullt ihop händerna.

Jaquette är alltjämt orolig för Adelaide. Hon sitter och hänger och slänger med huvudet, som om hon skulle till att somna. Det vore nog så lugnt och bra annars, men nu skall hon ju strax visa, vad hon duger till, och läsa upp något av sin store far.

I detsamma hörs en svag snarkning. Jaså, hon sov verkligen. Det var då väl, att hon satt i soffhörnet, så att hon

inte kunde falla!

Försiktigt skjuter Jaquette en av de hårt stoppade soffdynorna bakom dotterns nacke.

Man skålar med varandra och tackar för sången, varefter den oförliknelige värden erinrar sig, att han också måste alldeles särskilt glädja moster Jaquette, eljest skulle festen förlora sin fägnad för henne. Han har förberett Marie på denna punkt i programmet och trampar nätt sin hulda maka på foten för att varsko henne.

Marie är situationen vuxen. Med ett behagligt leende vänder hon sig till Jaquette och utbrister bedjande:

»Vi får väl också höra något, som kunglig sekter Lidner diktat, söta fru Lidner? Min man har talat om en så förtjusande poesi, som -- som -- -- --»

Aj, aj, lilla vän, kommer hon av sig, tänker Adolf och skyndar ridderligt sin rodnande och förvirrade äkta hälft till hjälp:

»Menar du inte det skaldestycke, som heter *Till sin fru?*» frågar han.

»Jo, jo visst!» Hon hade ingenting menat, ty hennes hågkomst var totalt bortflugen, och gud skulle veta, att hon inte frågade efter den gudsnådlige, tilltrasslade skalden, men hjärtans gärna ville hon fröjda den glåmiga, arma människan, som haft den olyckan att vara gift med honom.

»Ja, deklamera det poemet, söta syster», uppmuntrar också fru Lovisa med spekulation på att kunna följa Adelaides exempel och få sig en liten lur, för både luften och äggtoddyn sökte, minsann.

Jaquette förändras med ens. Hon blir inte rödblommig och pigg i ögonen som fru Lovisa nyss, det är snarare som om hon förvandlas och förandligas inför ett osynligt altare. Det brinner en helig eld i de djupa, vanligen så trötta ögonen, och redan, när hon säger: »De verserna skrev han till mig i Finland», klingar stämman, som om dess spruckna och hesa ljud ersatts av en tillfällig tonstyrkas kraft.

Marie stirrar förundrad. Det förefaller henne oförklarligt, men hon blir varm av intresse, och när Jaquette, glömsk av allt omkring sig, lever med de ord hennes skrynkliga läppar uttala, börja stora, klara tårar rinna ned för unga fruns kinder, och hon smyger sin hand i Adolfs. Det fanns således människor, som älskat varandra lika högt som de nu. Och visst var Lidner en härlig skald. Hon hade blott icke lärt känna honom förr.

Adolf trycker ömt den lilla heta handen. Också han lyssnar och tänker en god människas blida, veka tankar om lyckans beständiga växling och om dödens djupa skuggor. Han har hört sin mor berätta, om de arma Lidners, och skaldens tårdränkta ode frammanar för hans fantasi bilder, som dystert illustrera dikten:

> "Åt dig min sång jag helga bör,
> Jag, som ej drar en suck, den icke dig tillhör. --
> Det är uti dit trogna sköte
> Mig dina blickar mana opp
> At göra den förtryckta möte
> Och lifwa den nedslagnes hopp.
>
> Hwem war det, om ej du, när wåren marken prydde
> Som spridde känslor, då jag skrek?
> Du kom så öm och rörd; din blick mit hjärta lydde,
> Och älskare och skald jag blef. --
> Mins ömma Wän, när jag, gömd under höga lindar,
> Med lyran i min hand sjönk i naturens sköt;

Det war ej fältens pragt, det war ej wästans windar,
Nej, det war endast du, som fröjd i hjärtat gjöt. --

En gång -- -- -- när Lidner är ej mer -- -- --
Den Lidner, som du nu din ömhet wärdig finner,
När uppå detta blad du ser,
At du dig med en tår förflutna dar påminner,
Och at du glömmer ej det hjärta jag dig gaf!
Din wålnad öfwer dig i månans blick skall strimma,
När til min lagerkrönta graf
Du stum och tårögd går en helig midnatts-timma."

När Jaquette slutat, gömde hon ansiktet i händerna och grät sakta. De två unga sutto orörliga, men Adelaides snarkningar och fru Lovisas snusande fyllde tystnaden med omedvetet ironiserande kritik över lyriska expansioner. Därmed revs den svärmiska stämningen sönder. Utan att ana det, fällde de slumrande två domen över en förgången tids smakriktning -- domen över död man.

Adolf reser sig. Han går fram till fru Lovisa och klappar henne på axeln:

»Kanske vi skulle tänka på hemfärden nu, mamma lilla!»

Fru Lovisa är fort vaken, fast hon klipper litet med ögonen. Svårare är det att väcka Adelaide, men till sist ha de alla kommit på sina platser igen i vagnen, vilken rullar tillbaka till staden, mjukt och tyst i den ljusa kvällsdagern, som om det varit en dröm.

Jaquette Lidner tycker, att denna dag varit underbar, och när hon lagt sig, tänker hon oavbrutet på färden. Det känns som om hon fortfore att glida genom ofantliga folkmassor, men till sist försvinna de tydliga konturerna, endast det ljuvliga glidandet fortsätter. Hon vaggas och gungas, spörjer icke varthän, tycker, att hon har det så gott, och tankarna upplösas som lätta dunster. Kvar i hennes hjärna alltintill sömnen dröjer dock en rad av Lidners verser:

»Nej, det var endast du, som fröjd i hjärtat göt.»

*

---

[1] Nuvarande Gustav Adolfs torg.

[2] Misslyckad poet på 1700-talet.

[3] Den verkliga förebilden till U. V. hade lämnat Stockholm för att gifta sig. På äldre dagar återvände hon till huvudstaden, gifte om sig, blev dygdig och brann av sedlig förbittring mot Bellman.

[4] Enligt Warburg m. fl. sjöng Bellman ihop 50 riksd. till Lidners begravning.

[5] Gängse namn på Allmänna pantlånekontoret på Riddarholmen.

[6] Adelaide Lidner kallas av Lidnerbiografierna »olycklig och svagsint», mera har forskningen ej att säga; hennes bild här är således fantasi.

[7] Svenska Akademien reste först 1860 minnesvården över Lidner.

[8] Dåvarande dårhuset.

[9] I hörnet av Drottninggatan och Barnhusgatan.

[10] Införd 3 april 1819.

[11] Crusenstolpe o. fl. kalla Jaquette Lidner »fattighushjonet» och meddela, att hon intagits på Drottninghuset.

I LUST OCH NÖD.

År 1797 var Sankt Petersburg livligare, brokigare och mera folkuppfyllt än det varit till och med under de sistförflutna vintrarna, ty den nye kejsaren skulle ödmjukt hyllas av Rysslands adel, prästerskap och ämbetsmän. Huvudgatorna vimlade dygnet om av trojkorna, de frustande trespannen, kareter på medar, små insektsnabba kappslädar samt av de väldiga karosserna, förspända med tolv, fjorton hästar.

På kvällarna liknade den isbundna Nevan ett jättebål av rök och flammor, så många facklor rörde sig där i olika riktningar, än fästa på fordonen, än burna av lakejer, som sprungo framför de förnäma herrskapernas vapenprydda lichatji, under det att flämtande hejdukar kavade efter i spåren. Oavbrutet tillställdes lysande baler, prunkande banketter, galaföreställningar på kejserliga operan, samt för de allra högst uppsatta fester i Vinterpalatset, där Rysslands lille far, dyster och misstänksam, dödade all glädje.

Lyxen, flärden, ett slags yrsel, som skulle döva oron för det nya väldets despotism, gjorde den stora staden till en häxkittel, vari klokhet och arbetskraft kokades sönder.

Den mäktiga Katarinas gunstlingar voro nu betydelselösa skuggor med undantag av Besborodko, vilkens utrikespolitik kejsaren gillade. Eljest hade Paul sin krets, förbunden med honom genom hat till Katarinas minne. Och nu gällde det för en och var att stämma in i den nya hovtonen och att vinna kejsarens bevågenhet, då det ringaste brott mot hans tusentals förordningar utan misskund ledde till förvisning. Den livsälskande Semiramis', Rysslands kära matuschka, borde helst icke nämnas. Om sonens kallsinnighet vid hennes dödsläger berättades rysande, men i djupaste hemlighet.

På morgondagen skulle man icke grubbla. Vem visste, om man upplevde den. Ingen, eller åtminstone ett ringa fåtal, kände tillvaron trygg, men alla visade en solig tillfredsställelse och blevo ryskare än någonsin eftersom deras »lille far» icke tålde något utländskt, inte ens i form av böcker och musikalier.

De främlingar från andra länder, som nödgades uppehålla sig i Petersburg eller Moskva, bävade för att råka ådraga sig Pauls hänsynslösa vrede, dock kunde svenskar, danskar och preussare räkna på imperatorns sympatier. Vad Sverige beträffar hade det till och med talats om en förbindelse mellan dess unge konung och kejsarens dotter, och det påstods, att baron Armfelt, den celebre gustavianen, i all tysthet bjudit till att arbeta för detta giftermål; nu hade dock denna plan gått om intet.

Vingarna voro också så klippta på den svenske ädlingen, att han ingenting förmådde varken för sig själv eller andra. Förmyndareregeringen i Sverige hade landsförvisat den en gång så allsmäktige kungagunstlingen på grund av hans revolutionsplaner. Han hade sedan flackat omkring och upplevat märkliga äventyr. I sitt fosterland var han fågelfri och hade dömts förlustig adelsskap, liv, ära och gods, men i Ryssland, dit han slutligen flytt med hustru och barn, fick han en fristad i den avlägsna staden Kaluga, där han nu långleddes, trots en del spelpartier och andra förlustelser på de omkringliggande godsen.

Kejsaren visade sig ganska nådig mot den landsflyktige baronen, ehuru han tyranniskt anvisat honom ett mycket begränsat område att färdas fritt omkring på, sträckande sig till Petersburg eller Moskva. Han hade likväl befallt, att all attention skulle visas svensken av Kalugas myndigheter, och Armfelts fiender menade, att han behandlades vida över förtjänst. Skadeglädje väckte det dock att veta honom vara titulus *Brandt* rätt och slätt. Sitt

eget namn fick han ej bära. Armfelt själv kände sig slagen i bojor, orättvist skymfad och förnedrad, han, den främste vid tredje Gustavs lysande hov. Som en ung gud hade han svärmat och njutit. Sorglöst älskat och brunnit. Allvaret hade nu blivit spöket i huset. Han ville inte tro på det, önskade helst med uddig satir skratta ut det, men förnam dess närhet som en ogripbar motståndare.

Hans hustru, den vackra, förnäma Hedvig De la Gardie, som han bedragit och försummat för andra kvinnor, men vilken lika trofast följde honom i nöd som hon gjort det i lust, sökte hålla hans mod uppe. Hon ägde de manligt storsinta och fasta karaktärsdrag som Gustav Mauritz Armfelt saknade. Hos henne fanns också den rediga, förutseende tankegången och den självuppoffrande viljestyrkan. Hon älskade icke med ordens glöd men med ett spänstigt sinnes kraft att för kärlekens skull bestå eldprov.

Outtröttligt arbetade hon på mannens upprättelse, och när Gustav IV Adolf blivit myndigförklarad och bestigit tronen, beslöt hon att resa till Sverige. Hon kände ju den unge monarken ända från hans spädaste år, och hennes man hade varit lille prinsens över all beskrivning älskade kavaljer. Säkert skulle monarken upphäva förvisningsdomen och nådigt taga sig an sin fars förtrogne.

Endast en månad hade Gustav Adolf burit kungakronan, när grevinnan Armfelt lämnade Kaluga för att över Petersburg, där hon hoppades få träffa kejsaren, företaga den besvärliga färden till det avlägsna fäderneslandet, varifrån även hon, ehuru fullt oskyldig, utvisats, en order, som man dock nödgats återtaga. Augusta, den enda dottern skulle följa med sin mor. Hon behövde henne och ville dessutom, att den elvaåriga flickan skulle introduceras hos släktingar och gamla vänner i Sverige, övergivna och ekonomiskt beroende som de nu voro, måste hon -- om allt annat misslyckades -- sörja för att barnen togos om hand av inflytelserika personer.

Hur ofta Hedvig måste vara skild från Gustav Mauritz, led hon alltid lika fruktansvärt veckor i förväg vid tanken på avskedet, och hur många kvinnor han än tillbett i berusad älskog, hade det varit en lek för honom att säga dem farväl, jämfört med vad det kostade hans sinnesro att se hustrun bryta upp.

En decembermorgon hade hon och lilla Augusta stuvats in i släden. Med sin älskling, den ljuslockige Konstantin på armen, vinkade Armfelt länge åt de bortilande.

»Nu blir här öde och tomt», sade han till trotjänarinnan Susanna, en släkting till kammartjänaren Mineur.

Susanna torkade ögonen med förklädessnibben.

»Vi får anbefalla oss i Guds mäktiga hand», sade hon stilla, »och så har ju baron den lille ängelen där att trösta sig med.»

Konstantin log, som om han förstått hur han uppskattades, och såg så stolt ut, att både fadern och sköterskan måste skratta. Susanna yttrade tillitsfullt: »Han blir en karlakarl en gång!»

-- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- --
-- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- --

Färden till den ryska huvudstaden tog hårt på Hedvigs krafter. Hon väntade på våren ett barn, och havandeskapets första månader hade fyllts av trötthet och illamående. Men, också för den ofödda, sade hon sig, måste hon vara tapper. En kvinnas stridsfält är tillvaron själv, där hon kämpar mot ödet, till dess hon segrar eller stupar.

Framkommen till Petersburg underrättades Armfelts hustru om, att ishinder avstängde vägen för henne. Hon tvangs vänta och under tiden söka få audiens hos kejsaren.

Hela det brusande sällskapslivet, som fördes omkring henne, skulle hon draga sig undan. Hennes juveler voro

sålda eller pantsatta, hennes klänningar gammalmodiga. Hon hade ej råd att hålla sig med ekipage, eller att enligt sin rang taga emot den förnäma världen. Dessutom vågade hon -- »Brandts» hustru knappt förråda för utomstående vem hon var.

Om hon bara känt sig frisk, skulle denna prövande tid varit lättare att bära, och till och med den kroppsliga svagheten, kunde hon fördragit, om ett enda modigt, viljekraftigt brev från Gustav Mauritz uppmuntrat henne.

Men varje gång han skrev, kastade han till henne hela sin bekymmersbörda, sina motgångar, sin outhärdliga ledsnad och sitt dagliga misshumör, sin sjuklighet och sin beständigt stegrade livsleda.

Hon svarade käckt och med en hurtighet, vilken endast fanns på pennspetsen. Att också hon led, att ekonomiska svårigheter gnagde henne och att ständiga förödmjukelser mötte henne, förteg hon. Även Augusta korresponderade med sin söta pappa, men modern hade förmanat henne, att endast skriva om sådant, som kunde förströ och glädja honom.

»Du förstår, barn», sade grevinnan, »att man aldrig får betunga den, man håller av, med sina egna små motigheter.»

Månad hade lagts till månad utan att resan kunde fortsättas, och flera gånger nödgades Hedvig byta bostad för att få billigare hyra. Just denna vinter var det alldeles särskilt dyrt i Petersburg, och hon kunde ligga vaken halva nätterna för att räkna ut möjligheter att spara ett eller annat, ty den långa, kostsamma resan till Sverige finge ej uppgivas.

Januari hade gått, februari likaså och det mesta av mars. Vintern var sträng och sollös, klimatet ohyggligt, veden orimligt högt i pris. Hedvig Armfelt undrade ibland, om livet var värt denna krampaktiga uppehållelsedrift.

Ju tyngre hennes kropp blev av sin levande börda, desto oftare försjönk Hedvig Armfelt i stumma spörsmål inför de småting, som trist ensamhet fördjupar och förstorar, till dess de bli skrämmande gåtor.

I sådana stunder av svårmod gled nuet i bakgrunden; det fanns där som en ruin med lösa stenar, vilka skulle lossa och skada hennes kära och henne, om hon ej i tid avvärjde faran, men hon tänkte på annat, hur vaksamt den inre som yttre blicken än stirrade.

Aldrig förr hade hon så klart och så vemodigt iakttagit sina ungdomsår. Hennes barndom hade tidigt tagit slut; den högättade unga damen fördes till hovet och blev hovfröken hos en drottning, som aldrig visade henne vänlighet. Sofia Magdalenas uppvaktning blev därför snarare kungens, ty Gustav älskade ungdomen och fann alltid tillfälle att visa det.

Charmante Gustav! Och ändå ... Den forna hovdamen suckade. Som fjärilar uppträdda på insektnålar tedde sig de brokiga hågkomsterna från teaterkvällar och fêter. Döda, förtorkade voro de. Hon saknade dem knappast. Trots all sin mångfald hade de varit obeskrivligt enformiga.

Från första stunden hon träffat Gustav Mauritz, hade han sysselsatt henne, och fort nog blevo hans intressen hennes, fastän hon sagt sig, att han var plågsamt ytlig och ombytlig. Till sist tog dock hennes starka, fullt medvetna kärlek överhand, och hon hade blivit hans hustru, ehuru hon märkt hans flyktighet, hans skiftande stämningar och lekande självsvåld.

Det är möjligt, hade hon sagt sig, att jag inte blir lycklig med honom; det är säkert, att utan honom blir det omöjligt att leva. Alltså har jag intet val. Hon hade då känt hans passion omsvepa sig som eldslågor och genom hela sitt väsen värmts av dessa flammor.

»I lust och nöd» hade hon tänkt så allvarligt som om orden varit en helig, okränkbar invocation till framtiden vid

Gustav Mauritz' sida.

Mycket snart hånades hon i sin kyska tro på kärleken mellan man och hustru, ty som en oemotståndlig Circe trädde Magdalena Rudensköld fram, och lockade med trolska löjen och sprittande skalkaktighet Armfelt till sig. Hedvig hade till att börja med förlamats av detta våldsamma slag både mot respekt och känsla. Hon skulle helst ha velat sjunka i jorden för att ingen skulle se henne skymfad.

Men hennes kloka mor, sondotter till general Stenbock (getabocken), påminde henne om att hon var av krigaresläkt både på fädernet och mödernet. »De la Gardieer och Stenbockar ha aldrig flytt, och ingenting grämde dina förfäder så som feghet. Mod, Hedvig, är kvinnans lösen så väl som mannens.»

Mors starka, nästan stränga ord åtföljdes av den mildaste, ömmaste smekning. Hedvig hade kysst de kära händerna och med högburet huvud gått prövningen till mötes. Den sorgen, den striden, de dagarnas och nätternas ångest lågo nu långt tillbaka. Gustav Mauritz hade återvänt till henne -- för en tid. Nästa gång hans lidelsefulla natur bröt äktenskapslöftet, var hon mera härdad, och han sökte henne snart ångerfull, älskvärd, nästan med ett barns »jag skall aldrig göra så mer», och lika litet, som man kunde tro ett tanklöst barn, kunde man lita på en tanklös man.

Vad älskade hon då hos honom? Överlägset skakade hon på huvudet åt en så enfaldig fråga. Han var hennes allt utan några därför. Ingen kan säga, var själen sitter, men ingen förnekar, att kroppen den förutan är värdelös. Som den oumbärliga själen var hennes kärlek. *I lust och nöd.* Ja visst, medgav den värkande rösten, som ej kunde tiga, ty den bar bud från timmars kval, men skall du stå ut med alla vedermödor, när han, som är din kärlek, bara klagar -- och önskar sig död?

Du har dina barn att handla för, det är sant. Kanske det är för dem du orkar vara så nitisk?

»Jag var hustru, innan jag blev mor», svarade hon sakta, »och genom att vara hustru, skänkte jag liv åt barnen. *Han* är stammen, *de* grenarna på kunskapens, det är kärlekslyckans och kärlekssmärtans, träd.»

Att drömma, fantisera och känna tankarnas trötta vingslag under enformig sysselsättning var något nytt för den verksamma grevinnan Armfelt, och hon plågades av att se in i sig själv i stället för att spana utåt. Dagarna blevo ändlöst långa och tunga, trots diplomatiska underhandlingar, samt läsning och sysslande med Augusta.

Hon tyckte ibland, den förr okuvligt modiga kvinnan, att hennes strupe sammansnördes av en kvävande förtvivlan, och det föreföll henne, att hennes bröst rosslade av instängda nödrop. Det var en drunknandes kamp att nå stranden och en drunknandes mattighet, som gjorde, att hon domnade bort. Nya simtag, ty ännu skönjde hon hamn, där det kanske till sist bjöds vila för hennes make om också inte för henne själv.

Så fortgick kampen, en envig mellan kraft och svaghet, kärlek och misströstan. Hedvig Armfelt föraktade sig själv för denna nedslagenhet, men hon kände sig stundom kuvad, övermannad.

Endast ett fåtal rum voro beboeliga i det gamla palats hon hyrt vid en av Petersburgs trånga, illa stenlagda gator.

Stadens grundläggare, tsar Peter, hade på otroligt kort tid låtit uppföra den stora, avskräckande fula byggningen, därför att han under en ritt funnit ett tomrum på denna plats. Det sades, att arbetarna jagats med vinande slag av knutpiskor, om de försökt pusta ut från hammare och murslev. Sedan skänktes palatset åt en general och blev några år en lysande medelpunkt i societetslivet. Av en eller annan anledning övergavs det -- somliga viskade om att ett avskyvärt mord begåtts där -- och fick förfalla. Endast en av dess granna salonger hade numera en användbar eldstad och några möbler i behåll. För svenska begrepp tedde sig dock det ofantliga rummet kält som en öken, och de stora speglarna, de flesta spräckta, vilka som väggfält insatts mellan förgyllda barockornament, återgåvo ödsligheten fördjupad till oändlighet.

En divan, klädd med tjock, urblekt, en gång purpurröd brokad upptog golvets mitt. I ett hörn haltade en klaffbyrå, franskt arbete i ebenholz och guld, men den hade endast tre snidade ben i behåll, det fjärde ersattes av en omålad, grovt tillyxad påle.

Frysande naken och lemmalytt -- en arm borta, en fot avslagen -- stod i ett hörn en marmor-Hebe, uppbärande en väldig, skimrande, kantstött bål, vilken fordom fyllts till randen av vodka.

Ett par linkande stolar, klädda med gyllenläder stödde sig mot tvenne ofantligt breda, stängda deuxbattanger.

I den vapenprydda chéminéen flammade en brasa, och dess sken föll över ett rikt, mörkt hår och ett par mycket vita händer. Hopsjunken, med armbågarna mot knäna och ansiktet gömt i händerna satt Gustav Mauritz Armfelts hustru där; hennes tankar voro i denna stund bittra av förödmjukelse, ty trots kejsarens välvilja, bevisad i nådiga skrivelser, hade hon ej lyckats träffa honom personligen. Den mäktige Kataisoff hade med nödtorftiga komplimanger skylt ett brutalt avvisande, och hennes okuvligt hederliga stolthet förbjöd henne att underkasta sig förnedringen av intriger, eljest visste hon vägen. Kataisoffs härskarinna, operettstjärnan, m:lle Chevalier, skulle kunnat övertala sin älskare att öppna kejsarpalatsets dörrar. Och att vinna denna franska kokött, vore lätt; hennes hjärta var un feu de paille.

Hastigt, som för att icke uppslukas av grubblet, höjde Hedvig det vackra huvudet, men sannerligen, om det gav någon tröst att se sig omkring. Smyrnamattan hade stora hål, som om dolkar rispat och sporrar borrat i dess svällande väv. På det enda bordet låg en fläckig duk med svartnade guldfransar. Som vassa knotor stucko bordshörnen fram. På en långsträckt, röd- och blåmålad hylla trängdes alla slags helgonbilder av trä, ben och metall. De förefällo ytterst bortglömda, och vigvattensskålen, vilken med klumpiga ornament hängde samman med hyllan, var tom och torr.

Från det främmande, själlösa bohaget gled grevinnans allvarliga blick vidare och stannade ljusnad på den lilla förtjusande dottern. Pasch borde ha målat henne som hon satt där på divanen. Kring det fina, förtänkta ansiktet ringlade bruna korkskruvslockar och med stora, fantasifyllda ögon stirrade hon ut i ensamheten.

Dunklet, som från alla vrår och vinklar smög sig till vintereftermiddagens möte, grått och dagtrött, bildade en sällsam bakgrund för den lilla Augustas spensliga gestalt.

»Vi borde tända ljus», sade Hedvig sakta, men lät strax både blick och tankar återvända till det inre mörkret, så mycket ogenomträngligare än det omgivande. Hon glömde till och med genast barnet.

Ljus, tänkte Augusta och betraktade längtansfullt de tjocka vaxljusen i de höga silverstakarna på klaffbyrån. Från en svart sockel höjde också en kandelaber sitt sjuarmade grenverk med ljus. Vad de skulle tindra klart och vänligt! Om hon bara vågat kalla på Mineur och säga åt honom att tända dem. Men chère maman skulle endast tillåta, att två, högst tre tändes.

»Det är tillräckligt nu; ljus kostar», skulle hon säga med sin otåligt bedrövade röst.

Omständigheterna ha gjort, att Augusta lämnat barndomens fröjder kvar för alltid på den livsväg hon redan gått, och nu minns hon lillgammalt vemodigt cher pères studérkammare i det lugubra Kaluga, där cher père varit hennes mentor och instruerat henne i franska, italienska och latin. Ryska lärde de tillsammans för informatorn hos de rika Mesaiedoffs. Han hade långa naglar och långt hår, svarta ögon och len tunga. I sin ungdom hade han varit i Petersburg och då dansat på *Franska Lejonet*. Men om de balerna borde Augusta ingenting höra. För att söta far skulle förstå, måste informatorn tala franska och Augusta fick en skalkaktig uppmaning att icke fördärva sin prononciation genom att lyssna till ryssens terribla babbel.

Hon var en liten lärd i stubb, som deklamerade Molière och Racine perfekt, översatte Ovidius hjälpligt och hackade sig igenom italiensk poesi på originalspråket. Hennes stackars landsförviste far, kunde i sin stolthet över

dottern, glömma nuet och drömma sig åter till sin lysande, vitterlekande ungdom.

Augusta ville gärna glädja honom med sina kunskaper; hon ville också uppmuntra söta mor. Det hade varit alltför sorgligt med hennes sjuklighet denna vinter och så hennes beständiga oro för vad, som skulle ske. Söta mor sade aldrig mycket, när hon var ledsen, men Augusta såg, hur hennes ansikte plötsligt kunde bli blodrött, och hur händerna skälvde, om någon obekant begärde att få träffa grevinnan. Och den myckna posten från olika håll skrämde henne också, nästan som om det varit spökansikten, tryckta mot fönstret. Söta mors ögon blevo så ångestfulla, redan innan hon bröt breven.

Så långt Augustas hågkomst sträckte sig, hade föräldrarna alltid oroligt avvaktat viktiga depescher och skrivelser från Sverige, dit söta far väl aldrig, aldrig mer skulle komma.

Hon mindes mest brådskande, ofta hemlighetsfulla resor, la petite Auguste, men ibland också fägnesamma refuger, som i det underbara Neapel, det ämabla Warschau och det ålderdomliga Riga.

Augusta undrade, om hon någonsin skulle kunna glömma den dagen, då de hals över huvud måste lämna Neapel, mor, lille bror och hon, medan chèr père nödgades stanna. Just när de stego i vagnen, hade far viskat i hennes öra, att de törhända aldrig skulle få råkas mera. Han hade snyftat till, när han bett henne, att hon inte skulle förgäta honom utan minnas, att hon varit hans älskade barn. Å, hon hade gråtit så otröstligt, och till sist hade ögonen svullnat igen.

Där hon nu satt och funderade, föreföll det henne bra besynnerligt, att hennes tjocka, präktiga pappa, som de italienska damerna och alla de ryska godsägarna voro så betagna i, och som roade en hel salong med sina kvickheter, kunde sucka så tungt och se så obegripligt ledsen ut, bara han blev ensam med mor och henne, men det hade aldrig fallit henne in att yttra något av dessa sina tankar, ty mor hade en gång för alla sagt, att Augustas uppgift vore att »sola upp» far.

Augusta sneglade försiktigt på den dyrkade modern. Hon hade fått ett brev från far i dag. Just nu stack hon handen i kjortelsäcken och tog fram en hopvikt skrivelse. Det var nog brevet. Hon kunde då inte se att läsa det, tänkte visst inte göra det heller, ty hon lade det i knät och smekte det, som om det varit en hand, hon strök över, ömt och sorgset.

Flickan hade rätt. Det var Armfelts brev till hustrun. De fladdrande meningarna voro förkolnade flagor från en själ, vars flammor tillvaron förtärde.

Hedvig hade läst episteln så många gånger, att den gått som feber i blodet. Hon hörde orden som en klagan i hjärtat, vilken hon ej förmådde nedtysta. I tystnaden ljöd den älskades bikt om ödets förkrosselse.

Det var särskilt några förfärliga rader, som plågade och sårade henne genom sin grymma självviskhet, sitt bristande mod, och -- hon sade det tvekande längst inne i sitt upprörda hjärta -- sin svikande trofasthet i *nöd*. Han hade också svikit i *lust*, men det förstod hon bättre. Då hade hans känslor illuminerats av glädjen. Så hade han skrivit:

»Var i Guds namn skall man få i lugn och ro sluta sina dagar? Detta land blir mig för var minut allt odrägligare. I Schweiz äro Gustav III:s mördare, i England för dyrt, i Italien mycket bra, men för dyrt -- under jorden det bästa och klokaste.» -- -- --

Augusta Armfelt hade nu så länge iakttagit moderns stumma förtvivlan, att hon ej stod ut med att sitta stilla. Helst skulle hon -- så mycket barn var hon -- ha velat skrika, fäkta och stampa, men hennes uppbrusning tog sig dock ej så utmanande former. Det gick endast en häftig sprittning genom de slött hängande, overksamma lemmarna, och hon började med snabba, men ljudlösa steg vandra fram och åter på den tjocka mattan. Intuitivt

anade hon brevets innehåll.

Att far näns, tänkte hon, att han näns göra chére mére så ont! Han borde verkligen skämmas, ce grand bonhomme. Han finner sig i att mor humilierar sig och har det pauvert till, men han kan inte låta bli att skriva sådant, som hon blir än ledsnare av. Och det fastän han vet -- --

Augusta rodnade djupt och kastade en skyggt vördnadsfull blick på moderns deformerade gestalt. Hennes vackra, raka mor, som brukade hålla huvudet så högt som ett arabiskt fullblod -- nu satt hon där så hopkrupen -- så -- så *ömklig*.

Men far -- det var synd om far också. Han var det snällaste, raraste i hela världen, bara han fick ha det bra, och det var terriblement orättvist av -- Augusta skakade sina bruna lockar -- hon *vågade* inte tänka tanken ut, den var allt för hädisk. Hennes hjärta bultade hårt, och hon förlorade plötsligt all självbehärskning. Med ett utbrott av vild gråt slängde hon sin gängliga flickkropp dubbelvikt över bordet. Den smärta, vilken halvt omedvetet funnits inom henne hela sista tiden, överväldigade henne nu likt en storm, starkare än det lilla människoträd, den skakade.

Grevinnan Armfelts rörelser hade blivit långsamma, därför att den själsliga tröttheten dvalband dem, och det dröjde en sekund, innan hon vände sitt ädla, härjade ansikte mot dottern. Uttrycket i de djupa ögonen var plågat, och över hennes torra läppar snubblade mödosamt två ord:

»*Du* också!»

Augusta ryckte till, och ögonblicket därefter stod hon rak mitt på golvet. Hennes magra, bara arm, knottrig av kölden, for snabbt över de våta ögonen, och hon drog djupt efter andan, som för att ge tårarna möjlighet att rinna tillbaka -- hon trodde säkert: till hjärtat, men där skulle hon allt stänga in dem.

Med ett par lätta språng var hon framme hos modern. Det föll sig naturligt för henne att falla på knä; att det var en teatralisk pose uppfattade inte gustavianens dotter, och lika litet låg det något tillgjort i hennes val av ett ryskt smekord för att betyga sin ömhet.

»Matuschka», sade hon innerligt. »Förlåt mig! Nu är jag modig igen. Jag satt visst och blev mörkrädd.»

»Det är inte så underligt», svarade grevinnan frånvarande, »mörkret är över oss. Gud allena vet, om det någonsin skingras. Men» -- tillade hon bestämt, »vi *måste* hoppas ...»

Augustas heta kind trycktes mot moderns klänning. Det glatta sidenet kändes så svalkande skönt. Hon tyckte, att hon både svettades och frös. Försagt mumlade hon:

»Varför ska människorna lida så mycket?»

Utan tvekan svarade Hedvig Armfelt, och plötsligt log rösten:

»Därför att de älskar mycket.»

Augusta flög upp. Med små hårda kyssar studsade hennes läppar mot moderns ansikte, till dess hon blev alldeles andfådd, då viskade hon hängivet:

»Chère et tendre mère!»

Hedvig Armfelt drog barnet intill sig. Hon tyckte sig se det tillfälliga hemmet i Kaluga, där make och barn vistades. De behövde henne. Augustas fråga nyss, och det svar hon ur sitt innersta givit flickan, hade på ett sällsamt sätt väckt hennes domnade medvetande och trötkörda pliktkänsla. Hon älskade, således var det hennes

skyldighet att bära lidandet. I Kaluga vid den frusna Okas strand hade hon det käraste livet skänkt henne, i Livland ägde hon också ett stycke av sitt hjärta: en son, som fötts under landsflykten för tre år sedan, och här i det isiga Petersburg skulle inom kort en liten människostackare komma till världen. Hennes famn bleve kanske den spädas enda värmekälla.

Hon lät sitt huvud falla ned mot Augustas hjässa, och ändå hade hon nästan glömt flickan för de tankar, vilka frigjorda böljade igenom henne. Hon tyckte med ens, att livskravet ropade på henne med sin omutligt befallande stämma.

Hon borde för längesedan ha varit i Sverige. Varje dags uppskov innebar en fara för att Gustav Mauritz' och hennes fiender skulle kunna innästla sig hos den unge kungen, och det var förfärligt att vidriga förhållanden tvungit henne att stanna i detta spöknäste, nu måste hon, *måste finna* en utväg att komma härifrån.

»Mor», bad Augusta, »säg något. Tystnaden är så gruvlig.»

»Lilla barn, du borde ha några jämnåriga. Ditt liv är för enformigt. Men det blir bättre, hoppas jag, när vi kommer hem.»

»Till Kaluga?»

»Nej, *hem* -- till Sverige. Måtte vi inte vara alldeles glömda där.»

Det för en stund förgätna brevet gled ned på golvet, och när Hedvig Armfelt tog upp det och stoppade det innanför klänningslivet, tycktes henne det styva papperet förvandlat till ett varmt människohjärta, prässat intill hennes eget. Och det talade in till hennes värkande sinne. Hur kunde du misskänna mig, sade det, hur kunde du döma mig hårt, därför att jag blivit dödstrött av ständigt gäckade förhoppningar? Har du då alldeles glömt, hur jag flugit livet till mötes, det starka, stolta, stridbara livet? Om jag nu längtar bort ifrån tillvaron, borde du, som älskar mig, förstå det bättre än någon. Du borde veta, att för en man är intet grymmare än att skjutas åt sidan som vrakgods!

Hedvig tryckte båda händerna mot bröstet, och hon nickade med ett uttryck av uppmärksamt lyssnande.

Han hade rätt. Han var utestängd från den politiska såväl som från den militära karriären, om han fortfarande ville kalla sig svensk. Att gå i rysk tjänst, ikläda sig den gröna uniformen och försvärja sig till det moskovitiska barbariet vore omöjligt för Gustav Mauritz Armfelt. Den frågan hade de dryftat och lagt ad acta som hade den inneburit en skamlighet.

Hennes fina, kloka ansikte med den klara pannan och det energiska bakpartiet lyste vitt i den tätnande skymningen. Hennes tankar brottades med framstormande känslor och spörsmål.

Hon visste, att hon aldrig tvekat att göra sin makes lidande till sitt; villigt tog hon sin part av svårigheterna. Som om han, hennes käre, stått framför henne, såg hon upp med en full och klar blick.

Jag förstår dig, sade det inom henne, och jag förstår dig inte. Beror det kanske på att man och kvinna vilar hjärta mot hjärta, famn i famn, men aldrig själ i själ. En man är den starkaste, så länge hans plats är främst. En kvinna genomlever tåligt försakelsen; är det inte så? Är det inte det jag har att lära mig av ditt brev?

»Mamma», viskade Augusta bönfallande, »får vi inte tända ljus nu!»

Hedvig svarade ett tankspritt: »Vänta litet»; hon tyckte, att hon just nu behövde den tystnad, vilken bor i mörkret för att tillkämpa sig lugn, och den lilla flickan var henne i denna stund fjärmare än maken i det avlägsna Kaluga.

Augusta suckade litet, men hon hade i grund lärt sig tålamod under de skiftande och farliga förhållanden, vari

hon levat. Stillsamt förfogade hon sig tillbaka till divanen, sedan hon lagt några stora vedträn i spisen, så att brasan fick ökad fart med djärvt stigande lågor.

Som en hundvalp kröp hon ihop och borrade in sig bland divanens kuddar. Vad hon glatt sig åt den här resan och åt att få vara en liten tid i Petersburg -- inte så här gräsligt länge.

Chèr père hade beskrivit alltihop som en saga. Han hade sagt, att Stedingen och Klingspor, vilken Augusta brukade kalla »den söte idioten», för hon talte honom rakt inte, skulle göra allt för att söta mor och hon skulle få en angenäm sejour. Och han hade berättat om Eremitaget, detta Rastrellis rokokoslott, som hon alldeles säkert skulle få se.

Hon hade verkligen varit där en gång, men hela tiden saknat sin söte pappa, ty det var tusen saker, hon skulle velat fråga honom om, och tusen sinom tusen enchantements hon skulle velat visa honom. Som alla tavlorna i det superba galleriet! Hur levande skulle inte pappa gjort dem! Och teatersalen! Där hade hon varit gråtfärdig, så längtade hon efter far, som visste allt möjligt om spektakler, och som tjusades av allt vackert på ett sätt, vilket hon sög upp i sig, till dess hon blev sprickfärdig av samma beundran som chér pére.

Stedingen och general Klingspor hade inte brytt sig mycket om dem och några nöjen hade de sällan varit med om. Det hade inte alls blivit så, som far drömt det in i hennes fantasi. Det gjorde inte så mycket i verkligheten, för hon skulle nog känt sig blyg och bortkommen, då alla måste tala ryska, men det var ledsamt att inte kunna skriva till chèr père så som hon föresatt sig, brev som sprakande, lysande raketer, brev fulla av upplevelser, av musik och bjällerklang och danssteg. Här satt hon dag ut och dag in eller sprang litet i de många trapporna: hon åkte också ibland skridsko med den beskedlige Peyron, vilken följt dem från Kaluga. Föräldrarna kallade honom sin bäste vän, och att rysligt bra människor var tråkiga, rådde de väl inte för. Peyron var tråkig. Han talade med henne som om hon varit en värdig matrona -- kunde aldrig leka och skämta som far -- utan beskrev med tiodubbelt så många ord, som behövdes, hur han fick gå och söka inflytelserika personer, vilka skulle bistå hennes pappa. Han beskrev de prunkande palatsen till dess Augusta kunde dem utantill. Och han sade alltid: »den allsmäktige Araktjejev, den pösande furst Kotsjubej, nippertippan Nelidov.» Tänka sig för resten -- denna Nelidov hade en gång, då de spelat *macao* i Vinterpalatset, om juveler, som det brukades, och hon tappat hela tiden under det att kejsaren bara vann, blivit så ursinnig, att hon slängt sin lilla sidensko nästan ända upp i ansiktet på honom. Kejsaren fyllde den strax med champagne, vilken han drack upp i ett drag.

Det om skon hade inte Peyron berättat. Sådana historier kunde Nadja, deras petersburgska piga massor av. Chèr père skulle skratta gott åt dem, när han fick dem till livs, men månne de förmådde locka fram mamans bedårande leende? Det syntes så sällan numera. Augusta kunde bli så förfärligt ängslig att det för alltid försvunnit, när hon i flera dagar fåfängt tittat efter det. »Solskenet» kallade hon det, »vackra solskenet», skulle det inte lysa och värma någonsin mera?

Hennes tankar återvände till den beskedlige Peyrons berättelser som till sagor, vilka måste diktas om för att bli njutbara. Den där slädfärden han företog för att träffa en prinsessa, som skulle tala för far hos kejsaren, den kunde ha gjorts så spännande, att det risslat kallt mellan skuldrorna, om pappa haft ordet. Vargarna tjöt ju så gott som i öronen på dem, och de hade många verst kvar till någon by. Då var det hundarna, som drev vargarna på villospår ner mot en vak. Och de hörde i slädarna, hur det plumsade av tumlande kroppar, hundar och vargar om varandra, hemska skrik från djur i dödsångest, och så blev det tyst. De hade piskat hästarna blodiga för att jaga dem framåt och kommit undan faran. Men hundarna såg de aldrig mer. Augusta hade gråtit överljutt, när hon hört om denna färd, och hon behövde bara sluta ögonen för att se de sönderslitna hundarna vid den svarta vaken.

Haglund, deras svenske betjänt, hade varit med, och han blev så underlig efter det äventyret, att de måste skicka honom till Kaluga, ty husbonden, hans käre baron, hade så god hand med honom.

Augusta var nära att störa mor igen. Hon kom ihåg, att hon hade något att tala om, men så behöll hon det för sig

själv, fastän det var något så märkligt och storartat, som att hon på morgonen sett kejsar Paul vid Isakskyrkan. Nadja hade skyndsamt dragit ned henne på knä, så att hon nästan försvann i en smutsig driva, själv kastade Nadja sig på marken med pannan mot snön. Alla voro tvungna att hälsa tsaren på det sättet, annars skickades de till Sibirien.

Flickan darrade nervöst av rädsla och otrygghet. Fanns det då ingen, som ville dem väl och kunde hjälpa dem till Sverige? -- *Hem*, sade alltid föräldrarna!

I tysthet hade den ensamma flickan redan länge umgåtts med de uppnästa, glosögda, grant utstyrda helgonbilderna, vilka stodo uppradade på den snidade hörnhyllan, och även nu kastade hon en snabb blick bort till dessa sina förtrogna. De blankkyssta, maskstungna och illa medfarna figurerna fingo i hennes ögon något verkligt. De kunde svara, trösta och beskydda henne, när hon kände sig övergiven och olycklig.

Och därför hyste hon en barnslig, vördnadsfull tacksamhet emot helgonbilderna, vilka hon dessutom hade alldeles för sig själv utom de få gånger, då Nadja höll storstädning och flyttade dem samt knäböjande kysste och dammade dem.

En kort tid efter deras ankomst till Petersburg hade chère mère häftigt och svårt insjuknat. Hon hade haft så hög feber, att hon yrat, och Augusta hade varit alldeles utom sig. Vid detta tillfälle hade helgonbilderna kommit in i hennes medvetande genom Nadja, som sett hur förtvivlad hon var.

Nadja hade föreslagit en helgonprocession över den nådiga fruns kropp, och fastän Augusta förstod, att detta vore något förskräckligt enfaldigt, hade hon gripit fatt i det usla halmstrået.

Helst skulle ett par poper komma och smörja den sjuka med bönolja först, för att undret skulle få tillbörlig kraft, hade Nadja menat, men detta tordes Augusta inte gå in på. Hon hade sällan sett präster i föräldrahemmet, och ryssarna hade en helt annan religion, så deras präster skulle kanske bara plåga chère mère och göra henne ännu sjukare.

Men att stänka vigvatten hade hon inte trott kunde skada. Och vad helgonprocessionen beträffade, var hon mitt i sin bedrövelse mycket nyfiken på att få se, hur den skulle gå till.

Efter många knäfall och frammumlade, otroligt långa böner vid skenet av små tända vaxljusstumpar, hade den hederliga Nadja burit fram till mors säng både sankta Anna med gulddoket, sankta Theodora, den förnämligaste av dem alla, ty hon hade en krans av blodröda rubiner kring huvudet och sankt Gregorius, en ful gubbe av rosenträ vars enda förtjänst var, att han luktade gott. Vidare sankt Per med en nyckel, sankt Paul i mantel av veckrikt, himmelsblått siden och slutligen sankt Niklas med det långa skägget utskuret i elfenben.

Chère mère hade haft en förnimmelse av att de voro på uppvaktning, eller vad hon nu föreställde sig. Med den hovdamsröst hon brukade använda ibland, hade hon mumlat: »Comme vous êtes drôles et petits!» Hon trodde kanske, att det var salig kungens teatertrupp. Så hade hon slutit ögonen och dåsat till eller somnat.

Nadja hade viskande överlämnat den ena helgonbilden efter den andra till Augusta och sagt åt henne att föra dem över »nådig frun» från huvudet till fötterna. Hela tiden stänkte Nadja vigvatten och båd böner. Hon kunde bestämt en hel bönbok utantill.

Augusta mindes än, att hon skämts, och att hon tyckt, att det liknade leka med dockor, och hon hade varit frestad att skratta, men plötsligt blivit allvarlig igen, då hon höll på att tappa sankt Paul, en tung klump, på mors fötter. Hon hade inbillat sig, att helgonet såg förebrående på henne. Det miste sin dockskepnad, och hon hade blivit lika rädd för bilden med den frasande manteln som hon i dag varit för hans namne, den mäktige tsaren. Men hennes fruktan för helgonet hade gått fort över. Dess blick var mild och tålig. Sankt Paul ville henne bara gott; ängslig och trött som hon var, hade hon fått tillit till honom. Hon hade behållit honom kvar i famnen, medan Nadja burit

ut de andra undergörande gestalterna och ställt dem tillbaka på hyllan.

När Nadja ville ta sankt Paul ifrån henne, hade hon skakat på huvudet och smugit sig bort till en pall, där hon satt sig med det lilla träbelätet, vilket på ett förunderligt sätt tröstade henne. Dess ögon hade till sist blivit riktigt levande, som delade de hennes sorg, och hur det var, talade hon om för S:t Paul, hur svårt det kändes att vara så ensam och så bedrövad som hon, att ha en far, vilken inte fick komma till sitt eget land, hur mycket han än längtade, och att inte veta, om ens älskade mamma någonsin skulle bli frisk igen. Helgonet bara såg på henne, men med ett drag av ömt deltagande kring de stela läpparna, som om det gärna velat säga, hur synd det var om den lilla främmande flickan, vilken så ofta nämndes »stora damen», att hon bjöd till att låtsas vuxen. Det var ifrån den stunden Augustas tillgivenhet för sankt Paul härledde sig.

Chère mère hade sovit länge, först oroligt, men slutligen så lugnt, att Nadja förtjust gjort korstecknet till tack och lov. När mamma vaknat, hade hon känt sig mycket bättre och kunnat både äta och dricka. Några dagar därefter hade hon stigit upp.

Denna stora glädje hade gjort, att Augusta alltjämt höll av det snälla helgonet, men det måste vara en hemlighet för föräldrarna. Om de fått vetskap om hennes enfald, skulle de både bannat henne och skrattat ut henne. Och ändå -- ändå *trodde* hon på, att just den bilden bland alla de andra på hyllan ägde en undergörande kraft.

Hon hade läst tjocka lärda böcker tillsammans med chèr père, och han hade berömt hennes intelligens, men under vistelsen i Petersburg hade all den vetenskapliga lärdomen inte kunnat hjälpa henne varken att hoppas eller att vara glad. I sankt Paul däremot hade hon en vän, hans blå mantel var som en liten flik molnfri himmel, och hans blick förstod henne.

Hon reste sig beslutsamt. Mamma hade lagt handen över ögonen och gav ej akt på henne. På tå trippade flickan fram till hörnhyllan, famlade försiktigt bland bilderna och fann sitt helgon. Med sankt Paul tryckt intill sig, bad hon brinnande för sina kära. Hon var icke religiöst uppfostrad, och de böner hon läst för att det skulle så vara, sade henne inte hälften så mycket som de ord hon själv satte samman till på en gång barnslig och brådmogen åkallan. Till sist kysste hon bilden och ställde den tillbaka.

I detsamma ljöd moderns röst:

»Ring på Nadja, barn. Hon skall tända ljus och ta in mera ved. Här är kallt!»

Nadja kom, servilt ödmjuk inför den högättade matmodern, men med hundtrogen tillgigenhet i varje liten omsorg. Sedan hon tänt, sköt hon luckorna för fönstren och tog in ett stort fång ved. Förstulet log hon och nickade åt sin lilla dyrkade fröken.

Kölden högg sina vassa bett i väggarna. Från den närbelägna flodarmen dånade det i isen som om kanonskott avlossades, ett säkert tecken på, att isen skulle ligga länge än. Men skenet från vaxljusen föll blitt och vänligt som bleka solstrimmor ut över rummet.

Hedvig Armfelt gick några slag fram och åter, stannade så och kysste dottern på pannan.

»Ta en bok, Augusta», sade hon, »det är inte nyttigt för dig att vara sysslolös.»

Hon avvaktade ej, att flickan lydde hennes uppmaning, ty hennes tankar förmådde ej släppa brevet. Hastigt öppnade hon dörren till ett angränsande rum, hennes arbetskabinett, för att lägga ned skrivelsen i chatullet till dess många föregångare, så omsorgsfullt förvarade som om vart och ett innehållit löften om den högsta sällhet.

Sedan hon låst skrinet och lagt nyckeln på dess plats, stannade hon mitt på golvet med händerna bakom nacken. En oövervinnelig, förlamande fruktan grep henne -- icke för framtiden, det skulle varit förklarligt, men vad hon

nu kände sig digna under, var föreställningen om denna aftons ändlösa timmar efter en dag utan annat innehåll än smärta. Om hennes älskade varit här, eller om hans brev givit hennes sinne fred, skulle hon ej varit så hemlös. Det tyngsta av allt, det, som malde sönder hennes själ, var medvetandet om, att han, hennes make och vän, led som hon, pinades av samma ångest, gjorde samma krampaktiga ansträngningar att icke sjunka i ödets gungfly, men -- utan hennes energiska sikt mot målet.

Om bara han sluppe lidandet, tänkte hon klart och fast, om jag kunde taga det ensam. Förebråelserna, som hon i sin förtvivlan riktat mot hans brev, förefällo henne plötsligt orättvisa. Hennes kärlek visade bort dem som lågsinnade bakdantare. Och hon bredde ut armarna till ett famntag. I morgon skulle hon skriva till honom de starka, livgivande ord han så väl behövde, och hon visste, att hennes eget inre fick ny spänstighet av den förtröstan hon uttalade. Att visa sig svag vore att svika sitt trohetslöfte.

-- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- --
-- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- --

Nadja hade kommit intassande till Augusta.

Hon tyckte, att hennes söta änglabarn såg så blekt ut, att hon var tvungen höra, hur det var fatt. Den lilla flickan mötte emellertid de bläcka, bekymrade ögonen i den slappa, gula slavfysionomien med den mest strålande min.

Det tunga hade blivit henne för tungt, och hon hade känt, att hon måste befria sig ifrån det. Barnasinnet reagerade hastigt och omedelbart. Hon hade nyss under den korta stund, då hon var ensam förnummit sankt Pauls levande kraft på nytt, och inspirerad av sin egen fantasis drömlycka log hon mot Nadja.

»Jag är så glad», sade hon.

»Glad!» Nadja ruskade på huvudet, »ock, ock, ock.»

»Fy skäm ut dig, Nadja, tror du inte på helgonen?»

»Jo, hjärtanes barn, visst tror jag», utbrast tjänarinnan häpen.

»Den, som tror, måste vara glad, det har sankt Paul sagt mig. Han märkte, att nu orkade jag inte tänka ledset längre, och så gav han mig tron på en stor, stor fröjd.»

»Är det möjligt? Välsignat vare helgonens namn.»

Augusta stod framme vid bordet och lekte med dukens guldfransar. Hon kom ihåg, att hon en gång för flera vårar sedan sett ett träd, som slog ut på en enda natt. Var det varit, och vad trädet hette, hade hon glömt, men hon såg det så tydligt för sig. Och hon fick lust att skratta högt och hjärtligt, som om det trädet varit hon.

»Du är mig just en lurifax, sankt Paul», ropade hon muntert och kamratligt, men på svenska för att inte Nadja skulle förstå och kalla henne hädisk. Lilla Augusta var så fången i sin ljusa stämning, att hon otåligt väntade sig något underbart av nästa minut. Spänt lyssnade hon ut i tystnaden. Vaxljusens lågor blinkade åt henne: du skall få se! Brasans glöder formade figurer och tecken, men dem kunde hon inte tyda, hon visste bara, *att* de betydde något.

Och plötsligt höll hon andan, ögonen blevo vidöppna av förväntan. Bjällerklang! Stark, klar bjällerklang ljöd utanför på den trånga gatan. Icke en sekund föll det Augusta in, att det kunde vara en släde som alla andra, en av de många, vilka skulle köra förbi utan ärende till den bortglömda grevinnan Armfelt och hennes lilla dotter.

Snabbt ilade hon fram till ett av fönstren, men luckorna voro förskjutna med reglar. Det var omöjligt att se ut. Släden hade för resten redan stannat vid porten. Mikael måtte väl ha sopat snön av trappan, föll det henne

omtänksamt in, för det här var en gäst, som skulle hedras.

»Nadja, spring och tag emot», ropade hon ivrigt, »vi får storfrämmande.»

För Nadja var varsel och synskhet ingenting skrämmande. Sådant hade hon ofta själv, men hos sin lilla fröken hade hon aldrig märkt det förr och stirrade därför förundrad på det med ens förvandlade barnet.

»Skynda dig», utbrast Augusta, fastän hon visste, att både Mikael och Sonja nog redan öppnat den tunga porten och tänt i farstun. Hennes hjärta bultade långsamt. Hon rycktes oemotståndligt med av den upphetsningens makt, vilken så sällsamt kommit till henne genom en tummad och nött helgonbild, ett stycke snidat trä, vilket i många år endast varit ett vanemäs-sigt föremål för ljum tillbedjan. Barn som hon var, begärde hon ingen förklaring, krävde ingen upplysning, om hur undret kunnat tränga in i hennes själ utan tog endast jublande emot, och därför fick tron kraft att verka.

Hon lyfte de smala armarna, som om de varit bärande vingar, och svängde runt med lätta, lyckliga rörelser.

I detsamma kom Hedvig Armfelt upprörd ut. Också hon hade hört bjällrorna och ett ovanligt buller utanför palatset. Och för hennes ängsliga, upprivna tankar hade strax framställt sig fruktan för att det skulle vara en av tsar Pauls kibitkor, dessa ohyggliga fordon, vilka körde omkring, företrädesvis i skymningen för att avhämta misshagliga personer och föra dem till en eller annan förvisningsort. Dylika hemlighetsfulla avhämtningar skedde ofta utan att offren hade en aning om den kejserliga onåden. Kanske den mäktige kejsaren ville bli kvitt henne och hennes outtröttliga suppliker. Allt vore möjligt; en fallen gunstling kunde vilja gömma sig undan här i det dystra palatsets irrgångar. En spion kunde befalla henne att utlämna alla papper. Någon utsänd från svenska regeringen kunde klubba ned hennes sista förhoppningar.

Tankarna brusade i vild ångest som en fors, vilken kastas från bråddjup till bråddjup.

Vid åsynen av den sorglöst dansande flickan, studsade hon.

»Men barn då -- -- --»

Augusta flög fram och slog armarna om modern.

»Jag tror», sade hon starkt, »och jag vet, att det skall hända något roligt.»

»Roligt», började Hedvig bittert, men avbröts av Nadja, som under det att hon neg till golvet, lät brådskande ord tumla ut mellan de tjocka läpparna. Hennes ögon och tänder lyste. Hon hade svårt att stå stilla.

»En nådig fru har kommit hit», flämtade hon, »en fin, nådig fru, som rest mycket långt. Hon har ett konstigt namn, som hon sa', att jag inte behövde komma ihåg, för hennes högvälborenhet sa' att hon är nådig fruns mor, sa' hon.»

Augustas rop: »Mormor!» ljöd som en hornstöt och ekade strax därefter gång på gång som smattrande fanfarer i trapporna.

Hedvig skyndade också den kära modern till mötes. Detta besök var en stor överraskning för henne. Visserligen hade grevinnan De la Gardie skrivit att hon på våren ämnade sig till Petersburg, men ännu var det ju full vinter, och färden från hemmet i Reval måste varit farlig och mödosam. Dock trotsade Magnus Stenbocks ättling både köld och obehag, när det krävdes. Krigareblodet rann alltfort i hennes ådror. »Tapperhet och mod hör inte bara till slagfältet», brukade hon säga, »de prövas i var dags handgemäng med det onda i världen.»

Hand i hand sutto mor och dotter hela kvällen, sedan de äntligen slitit sig ur varandras famn, och efter det att Augustas regn av kyssar på mormors kinder och händer övergått till stillsammare smekningar.

Slutligen skickades barnet i säng. Under avklädningen viskade hon ivrigt med Nadja, som tydligen gjorde invändningar. Men när Augusta låg i sin bädd, och de bruna korkskruvslockarna förvandlats till lustiga, prasslande papiljotter runt huvudet, hade det i alla fall lyckats henne att övervinna tjänarinnans betänkligheter, ty efter att ha försäkrat sig om att »härskarinnorna» dragit sig tillbaka från salongen, tassade Nadja dit in i strumplästen och tog från helgonhyllan sankt Paul, som lades på kudden bredvid den lilla flickan.

Den blå manteln försvann under täcket. De milda, tåliga ögonen kysstes av friska, röda läppar, och den lilla lärda i stubb mumlade naivt ett »tack» till den gamla träbilden. Hon kände sig övertygad om, att sankt Paul uppskattade utmärkelsen att få ligga mjukt på hennes arm.

* * *

»Nå, hur låter det från Kaluga», frågade den gamla grevinnan och betraktade forskande dottern. »Står han på sig i olyckan, eller är det klent beställt med modet hos min käre måg?»

Hedvig rodnade häftigt. Och hon visste strax, att i allt annat skulle hon vara fullt uppriktig mot modern, men sina egna anklagelser gent emot makens ståndaktighet under prövningarna, skulle hon ej blotta.

»Det är svårt för en man att nödgas vara overksam», svarade hon sakta.

»Visst det, men Armfeltens verksamhet har väl mest bestått i att spela komedi och kurtisera. Och det är inte lätt att lära gamla hästar nytt språng. Men lika gott, inte ska jag lägga sten på börda. Tvärtom vill jag uppmana dig, hjärtans Hedvig, att vara en god och uppoffrande hustru. Det är kvinnan, som sitter till roders i motvind, för hon har tålamodet.»

Hedvig satt tyst med huvudet mot moderns skuldra. Det hade blivit lugnt inom henne, och den sinnets fred hon så brinnande önskat sig, skänkte moderns närvaro henne. Plikten hade alltid varit rättesnöret för denna mors enformiga levnadsväg, och pliktens bud lärde hon barnen. Hedvigs upproriska knot lade sig inför moderns fasta stämma och myndiga, säkra väsen. För den gamla fanns icke vankelmod eller klemande ömhet, men hennes hjärta var mäktigt en kärlek, vilken ej begärde vederlag.

Efter en lång paus sade Hedvig Armfelt:

»Jag har tålamodet, mor, men kraften -- var får jag den ifrån?»

»Inte från människorna, de äro stympare och stackare. Du får den från ditt eget inre och från Gud.»

»Jag är så rädd att mista det käraste, jag äger. Mor, förakta mig inte, men utan Gustav Mauritz vill jag inte leva.»

»Vill! Livet är du *skall!* Både han och du *ska* leva så länge det behagar Den Högste. Kära dotter», tillade den gamla mildare; »ett äggskal kramar man sönder, aldrig sitt öde, hur skört det än tycks. Huvudet högt, min Hedvig!»

Och Hedvig Armfelt höjde huvudet; hennes kinder glödde. Hon tänkte ånyo på brevet hon skulle skriva till sin man. Orden sjöngo plötsligt inom henne som en allvarlig hymn till lyckan, vilken gått, men kanske kunde komma åter, när de voro två att bida den.

* * *

Hela den korta, ljusbländande våren och ett långt stycke in på sommaren hade den väldiga kören av sjungande näktergalar uppfyllt de stora, tätstammiga skogarna, vilka omgåvo Kaluga. De livliga fågeldrillarna ljödo under junis långa, grönskimrande dagar in i det rum, där »herr Brandt» låg på soffan, och varifrån hans skrällande, ihållande hostattacker hördes och skrämde den trogne Haglund.

Näktergalarnas livsjubel tystnade fram i juli, hettan blev outhärdlig, och de tunga, svavelgula eller blyblå molnen urladdade sig med ljungande åskväder. Gustav Mauritz Armfelt kände sig allt mattare och svagare. Hans ben svullnade, hans huvud värkte och handlederna voro alltid fuktigt varma som hos ängsliga, oavbrutet oroade människor.

Hans hustru hade äntligen anlänt till Stockholm, och han kunde ej beklaga sig över nedslående underrättelser ifrån henne. Hon skrev tvärtom hoppfullt och uppmuntrande, som om hon mellan varje brev hunnit ett gott stycke fram mot målet. Men i sin nuvarande sinnesstämning läste han skarpsynt mellan raderna, och han förstod, att hon för hans skull nödgades utsätta sig både för smälek och elaka tungors gift.

Han föresatte sig att icke plåga henne med att omtala sin svaghet, men sömnlösa nätter och ändlösa dagar övermannade honom. Och han lät sin förtvivlan störta fram som om varje ord varit en brännande tår. Först när posten bortfört hans skrivelser, ångrade han sig, men då var det för sent, och när han ej orkade förebrå sig själv längre, sjönk han ihop med trasiga, blödande tankar som stora sår i huvud och hjärta. Han vred stönande sin tunga kropp, så att det knakade i den bristfälliga soffan, tryckte de darrande fingrarna mot tinningarna och mumlade:

»Är detta tillstånd uthärdligt? Är det värt att förlängas?»

Han, som för ett decennium sedan varit oumbärlig för en självhärskare så väl som för många hans undersåtar, ägde nu icke ens den trösten att kunna i minnet framkalla denna tid av makt och glans.

Han ruvade mörkt och sjukt över sina olyckor och längtade knappast längre efter upprättelse. Allt föreföll honom avlägset utom plågan av att leva ett uttorkat liv.

Mitt i rötmånaden, då marken tycktes andas ut giftiga ångor och icke en droppe regn vederkvickte de stackars flämtande människorna och djuren, utbröt en elakartad feber. Smittan spreds snabbt från hus till hus och vida omkring i trakten. När lantborna kommo in till torget med sina produkter, stillsamma, blida och förnöjsamma, fingo de med sig hem den förödande sjukdomen.

Nu, tänkte Armfelt, lär väl Karon ta mig i båten, och skulle han inte gitta frakta salig baronen till de sälla jaktmarkerna, så må han stjälpa av mig, var det honom lyster, bara det blir vid någon brygga i Hades.

Och han väntade med en viss tillfredsställelse på budet om uppbrott. Hans lugn återställdes vid tanken på, att han snart skulle slippa grubbla sig igenom dimmgrå dygn, och hågkomsterna glimtade fram som om vänliga ljus tänts i avlägsna fönster. När han låg vaken under heta nätter, andlöst fångna i kvalmet, kunde han fantisera sig tillbaka till gångna tider och erfara en barnslig tjusning inför gruppen av fagra kvinnor och vid minnet av muntra upptåg, däri han varit själen.

Det föreföll honom naturligt, att de stora, avgörande händelserna i hans liv icke sysselsatte hans hjärna. Varken hans krigaregärning, hans politiska ärelystnad eller de stormande lidelser, som slungat honom nedför branten, avspeglades under dessa förbidans tysta nätter i hans inre. De hade spelat ut sin roll, tänkte han med ett domnande, nästan frivolt leende. Det är bara komparserna, som alltid fylla på scenen och som dekorera i sluttablån.

En morgongryning, när han vaknade ur en kort slummer, såg han sig främmande omkring, ty drömmen ville ej lämna honom. Han hade varit med kungen på Haga och Gustav hade invigt honom i sin luminösa idé att genom Fersen rädda den franska kungafamiljen, men just som Gustav Mauritz skulle avge sin replik, hade Magdalena Rudensköld kommit indansande i eldröd roberonde och med flygande lockar, och hon sjöng med sin klingande sopran en fransk chanson. Det var visst den, som väckt Armfelt.

Nej, det var ingen sång utan istället ett barns entoniga, högljudda jämmer.

I rummet intill låg Susanna med den lille Konstantin, ty Armfelt ville ha sin älskling i sin omedelbara närhet. Han ville i det sista se sin gosses svenskblå ögon och det nordiska, ljusa håret. Sina andra söner skulle han ju aldrig mera återse.

Nu satte han sig upp i sängen, och en alldeles oväntad ångest kramade om hans hjärta. Konstantin måste vara sjuk.

Ett par minuter senare stod han lutad över ett litet feberblossande ansikte med ohyggligt blanka, förvirrade ögon.

Susanna hade ej förmått lämna sin bädd för att ge det klagande barnet vatten. Under natten hade hon häftigt insjuknat och var redan medvetslös. Läkaren tillkallades skyndsamt och förklarade, att Susanna icke skulle leva till kvällen. Gossen däremot kunde kanske komma sig.

För första gången på åratal glömde Armfelt helt och hållet sitt eget jag. Han märkte inte ens, att en postdag gick utan brev från hans hustru, ty hans tid togs plötsligt i anspråk.

Han måste laga, att den goda Susanna kom i jorden, och detta vållade oanade svårigheter. Han var ju en kättare. Den heliga ryska kyrkan kunde ej låta ens den ringaste av sina tempeltjänare befatta sig med ett kätterskt hus. Och i vigd jord tilläts det honom ej att låta gräva en grav.

Det forna, heta blodet sjöd upp inom Armfelt, och han utslungade en förbannelse mot denna avskydda plats, där icke ens veneration för döden visades.

Några dagar efter det att han läst likbönen vid Susannas i hast hoptimrade kista, drabbades han av en ny förlust. Lille Konstantins blå ögon brusto, och högt snyftande höll han gossens stelnade kropp i sin famn. Först när de späda lemmarnas kyla genomisade honom, lade ban den lille döde tillbaka i bädden, där det blåbleka ansiktet, tunt och visset sjönk ihop inom ramen av ljusa lockar.

Aldrig mera skulle de glada lockarna flyga för vinden, aldrig mera skulle de små starka pojkhänderna »slå trumma på söta fars bröst», aldrig mera -- aldrig mera ...

Gustav Mauritz måste ånyo låta gräva en grav och beställa en kista. Än en gång skulle han uttala ritualens ord, förnumna som klämtslag genom hela hans varelse.

Omgiven av sitt tjänstefolk stod han vid den öppna graven och lät långsamt de tre skovlarna mull falla; han hade hört sin stämma som om den varit en annan yttra: »Av jord är du kommen och till jord skall du åter varda.»

Var det icke också en annan, som tog upp psalmen? Slaget hade kommit så våldsamt och träffat honom så oförberett, att han dövats. Tankarna arbetade endast mekaniskt och med samma möda som utsläpade dragare för ett lass tunga stenar.

Som om han varit ett pinat lastdjur dröp svetten ur alla porer, och han tyckte, att han i vilket ögonblick som helst skulle störta omkull. Men han höll sig uppe. Tjänare skottade till myllan över lille Konstantins kista. En jordklump smällde dovt mot trät, några förut upprivna blommor följde med på spaden, det var ett par vallmor, och de flammade till därnere i mörkret som röda gnistor.

Slutligen blev Armfelt ensam. Det led mot kvällen, och för första gången på mycket länge fläktade det svalt genom träd och buskar, susade och sorlade, som om vinden färdats vida och fått ekot av många röster med sig. Lutad mot ett skrovligt, bredbröstat äppleträd, där klasar av mognande frukt hängde tunga, stod Gustav Mauritz och kände det kylande luftdraget kring panna och kinder. Slött blickade hans rödsprängda, förgråtna ögon på gossens grav, och han frågade ut mot tomheten efter mening och mål. Ett barn föddes, livade genom sitt väsens fröjd de vuxna, och blev det framtidshopp, som ej den dystraste melankoli fullkomligt slog sönder. Barnet växte

sig fast i sin omgivnings hjärtan. Då kom liemannen, fann den späda människoblomman däjlig och mejade henne av -- var det för att med det lilla blomstret pryda himmelens salar? Var det för att detta barn -- just *det* bland tusen -- skulle befrias från livets börda, innan det erfarit dess tyngd?

Äppleträdets knotiga stam hade långt nere vid roten en stark och självständig gren, vilken sträckt ut sig i hela sin längd, så att den bildade ett slags bänk. Armfelt sjönk ned på den med ryggen vilande mot moderstammen, och mottaglig för intryck, som han var, till och med i denna stund, vaggades han in i aftonens fred. Hans kroppsliga svaghet kändes nästan välgörande, ty han hade inga plågor, tyckte endast att tröttheten tystade all oro, och att någonting inne i huvudet domnade bort, som när kvarnvingar stanna, och det blir så underligt tyst efter det bullrande, knakande bruset.

Han korsade armarna över bröstet och lät stillheten taga hans tankar med sig. De voro för övrigt knappast tankar, endast osammanhängande bilder och lösryckta meningar, tillhörande det förflutna, vilket strax före Konstantins död sysselsatt honom. Den sista veckans grymma intermezzo utplånades icke, det sveptes in i något vagt böljande, färglöst, ordlöst, skimrande. Armfelt uppfattade icke tydligt gestalter och situationer, icke ens sin dyre kung såg han klart, och han kunde befinna sig på Gripsholm, Drottningholm eller Haga, ty vad han förnam var ej platsens yttre, endast dess själ, förborgad och ändå honom så oändligt förtrogen.

Så småningom letade minnet sig in i andra skrymslen och fann halvt förgätna kupletter, uddiga epigram, ett stycke gustaviansk operatext. Vad skulle han med det nu? Var hjärnan så tom, att den som en papperskorg kunde fyllas med lappri? Nå, nå, allt hade icke varit strunt. Oxenstierna var ett geni -- och Lidner, den slarven -- och Bellman i sin röda väst. Carl Mikael! Gudomlige Anakreon, nu tillhörde också han skuggorna.

Plötsligt blixtrade fast och utpräglad en hågkomst fram ur töcknet. Varför just den? Vem uppställde denna tavla till hans beskådande? Han strök sig över pannan och mindes ett barns begravning. Det var en liten son till Bellman, som begrovs, och bland gästerna hade det utdelats verser, vilka sjöngos vid graven.

Det hade varit en vacker dag, och mycket solsken föll över de sörjande. Bellmans rock var nött, på den ena strumpan hade han ett hål. Han hade tett sig avdankad där han stod och snyftade och snöt sig. Hustrun i torftig habit och tre pojkar, bröder till den lille döde, klumpade ihop sig, bleka och tårögda.

Armfelt erinrade sig, att han undrat över denna stora sorg hos det fattiga folket. De hade ju ibland knappt sovel till brödet, och framtidsutsikterna voro beklagligen mörka. Vore det inte då skönt med en mun mindre?

Han trodde ändå, att hans deltagande förefallit hjärtligt. -- Käre Carl Mikael, om vi nu kunde träffas, skulle vi tryckt varandras händer och blandat våra tårar och förbannat all kall klokskap.

Som om den sörjande gruppen stått framför honom och han hört sångarna under Kraus' ledning uppstämma elegien, ljödo dess vemodiga, naiva strofer för honom. Han hade den gången berörts flyktigt av dem, så hade han trott, men de måtte av en högre makt ha inpräntats i hans hjärna för att just i detta ögonblick skänkas honom åter av den Outgrundliges förbarmande nåd.

Oemotståndligt mumlade han rad efter rad alldeles som när han fordom lärt in en hyllningsdikt eller en versroll:

»Farväl mitt kära barn, till dess vi åter råkas!
Din sorgsna, hulda far än gråter vid ditt namn.
Min lilla ögnalust i Serafimers famn,
hur ljuvligt blir för oss att med varandra språkas»
-- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- --

Där svek hågkomsten med ens, och synen försvann hastigt. En vit dimma kom smygande mellan träd och buskar som ett för tidigt varsel om hösten. Armfelt hade börjat småfrysa och han reste sig med besvär, stel i de

giktbrutna benen. Böjd, och oändligt ensam i det främmande, avskydda landet, stapplade han in, sedan han med en avskedsnick skilts från sin gosse. För hans öron susade det dämpat: »Farväl mitt kära barn, till dess vi åter råkas ...»

Ett par dagar senare hade han vaknat ur den lindrande domningen och skrev till sin hustru ett brev, där bitterheten sågade vasst i kärleken, och där han uteslutande hyste misskund med sig själv.

Han hoppades, att nästa begravningsprocession skulle bli hans egen, och att han blott finge le *rôle muet* att spela. Som en buran, en av de stormar, vilka brukade sopa samman höstens gula löv för att strax därpå sprida dem och jaga dem på nytt, piskade orden skoningslöst över papperet.

»Min själ är bedrövad intill döden», skrev han, »förtvivlan bor i mitt hjärta och söndersliter det» -- -- -- »En människa, som alla möjliga sorger till kropp och själ ruinerat, är både för sig och andra bäst placerad fyra à fem alnar under jorden.»

* * *

Tiden gick. Den ena skrivelsen följde outtröttligt den andra i spåren bort till det höstliga, dimmiga Kaluga. Som om lätta, snabba kvinnofötter skyndat till den älskades möte, så flögo dessa bud från Hedvig Armfelt till hennes make. Han skulle kunnat föreställa sig, att hon aldrig misströstade, så starka och ljusa voro orden. Och han tackade henne, än som en sönderbruten stackare, än som en beundrande man, vilken ödet slagit i bojor.

Hon ordnade den trassliga ekonomien, lugnt och försynt, men utan att släppa trådarna. Hon uppvaktade den unge kungen och skrev efter sitt besök hos Gustav III:s son: »Han är den ärligaste karlen i sitt rike. Gud låte honom få leva för sitt folks väl och sitt lands sällhet!»

Så småningom kunde hon meddela, att allt vände sig till det bättre, och att Armfelt skulle ha rättighet att vistas varhelst han ville utom Sveriges gränser.

Gustav Mauritz mottog den underrättelsen med en harm, vilken kastade av hans djupa nedslagenhet som om den varit ett lånat plagg. Hans vrede sjöd och de franska ordens hagelbyar smattrade ned på papperet. Hedvig borde ha varit för klok för att ge honom en dylik malörtsdryck att tömma, sade han sig, men innan skrivelsen avsändes, märktes det dock, att ovädret rasat ut, ty i de sista raderna lyste det till av längtan efter världen utanför Kaluga, världen, som hans väsen trots allt tillhörde.

* * *

I december samma år hade Hedvig Armfelt fullbordat sin mission i hemlandet för denna gång och återvänt till Reval för att där invänta Gustav Mauritz, vilken var på väg från Kaluga.

Lilla Augusta motsåg med förtjusning cher pères ankomst. Här hos mormor skulle de samlas allihop för att fira julen. Hennes små bröder, som vistats hos släktingar, hade redan anlänt. Allting var så roligt, att hon fullständigt glömde bort, att hon för icke längesedan trott, att hon aldrig skulle bli glad mer, och att hon aldrig skulle få träffa cher père mera.

Hennes lilla mamma hade återfått sin raka, värdiga hållning, och det ljuvliga leendet lyste upp hennes ansikte och ögon, så att hon såg riktigt ung ut igen.

Men när de nu hunnit till den dag, då far kunde väntas vilken timme som helst, blev mor så förströdd och så röd om kinderna, att mormor och Augusta måste skratta åt henne.

Snön föll i stora, våta stjärnflingor, som breddes i bländande, enformig vithet över marken. Bjällerklang skulle nog inte kunna urskiljas, så förtätad av snön var luften. Och hästhovars tramp skulle inte höras mer än klubbslag

mot vadd.

Först när den efterlängtade släden körde upp på gården, skulle den kunna iakttagas. Men Hedvigs otålighet drev henne gång efter annan ned i allén. För varje gång hade hennes fotspår snöat igen, och hon blev tvungen att trampa sig stig i drivorna, vilka töblåsten yrde omkring.

Väglaget var halt som såpa, och Hedvig halkade tillbaka vid vartannat steg efter vad det föreföll henne. Flingorna smetade sig fast vid bahyttens pälsbräm eller borrade in sig i ögonvrårna, men trots dessa obehag log grevinnan friskt och varmt. Ja, plötsligt stannade hon och brast ut i ett hjärtligt skratt, ty det förekom henne, att inom denna korta vägsträcka rymdes hennes senast genomkämpade år, de många motiga dagar, vilka nu förlupit, men, som var och en haft ett hinder att övervinna.

Att hon ej nu kände sig mera beklämd, förundrade henne nästan, att sorgens moln ej blott rämnat sönder utan också fördunstat, borde verka ofattligt, men hon grubblade icke över det, lyfte i stället glädjen som en skål med blommor och bar den med sig till honom, som så länge saknat doft och fägring.

Grevinnan De la Gardie bodde strax utanför staden, och från gårdsplanen ledde en lång almallé ned till landsvägen. Det var denna Hedvig Armfelt gick för fjärde gången i dag; skymningen skulle snart förvandla det vita landskapet till en konturlös grå massa, och måste hon också nu återvända förgäves, skulle hon taga lykta med härnäst.

Vid slutet av allén stannade hon och lyssnade spänt. Vinden pustade snön i ansiktet på henne, och från de nakna trädgrenarna dryssade flingorna som lösgjorda fruktblommor.

Drivorna krusade sina vågkammar på det vita snöhavet, där ljuset från en bondstuga lyste med en avlägsen fyrbåks sken.

Ensamheten skrämde icke Hedvig; den fylldes av hennes inre jubel, och hon försökte hålla andan, så att icke de hårda slagen av hennes hjärta skulle överrösta ytterljuden, medan hon böjde sig framåt lyssnande -- lyssnande -- lyssnande ..

Äntligen! Hon hörde bjällrornas dallrande, spröda klang, och fann, att de ringde som bröllopsklockor. Icke en sekund tvivlade hon på, att trojkan, vilken dök fram i vägkröken och tycktes jättestor, var just det fordon hon väntade. Hon tog ett par steg emot de kallande bröllopsklockorna, emot de travande hästarna, emot den reslige mannen, som i detta ögonblick hoppade av släden och vinkade med båda händerna.

Såsom hon stått och spejat, så hade han suttit med ansiktet tryckt mot rutan och försökt genomtränga snögloppet med blicken. Han hade, när trojkan svängde, sett den ståtliga, mörka gestalten, stadd på språng emot -- ja visst -- emot honom, och han bredde ut armarna för att kunna fånga henne redan innan släden hunnit stanna. Med ilande hast togo de ut stegen.

»Min Hedvig!»

»Du käre!»

Hon slöts i hans famn.

*

EN FALLEN KUNG.

Decembersnön faller så tätt, så stilla, med stora, vänliga, stjärnformiga flingor, vilka tyckas ha brått att få de fattigas täcke tjockt och mjukt och höljande. Flingorna berätta också sagor för de små barnen och de gamla, vilka stå utanför verklighetslarmet.

I den vackra staden Basel, vilken liksom klängt sig fast vid den branta Rhenstranden, bor detta år, 1820, en av livsödenas armaste stigmän, som biltog flackat det mesta av Europa runt i ett decennium, och under denna tid förlorat land, hem, makt och skydd -- allt hade den irrande stackaren mist utom samvetsfrid och en stark tro på den Högstes nåd.

I denna stad, vilken förut endast varit honom en punkt på kartan och ett främmande namn bland de många Sparren och Armfelten sökt inpränta i hans hjärna, hade han nu fått en tillfällig fristad i ett av de ringaste husen på vänstra flodstranden, där det uråldriga »Gross-Basel» utbredde sig. Det föreföll både honom och andra mycket längesedan han nämndes »majestät». Nu är han rätt och slätt överste Gustavsson. Som en krökt stör är hans hållning, och när han -- beständigt ensam, företar sina timslånga vandringar och då ofta stannar en stund på den klumpiga bron från 1200-talet, där kapellet Käppelin joch reser sig, blir han mestadels förbisedd, men det händer också att någon fotgängare intresserat viskar till sitt sällskap:

»Den där mannen i blå surtuten, som posterar så orubbligt, är en avsatt kung. Han har regerat i Sverige och ställt till så många galenskaper, att han måste rymma hals över huvud. Drottningen är tyska. Hon har gift sig morganatiskt med sin sons hovmästare, påstås det.»

Bättre underrättade uteslöto versionen om konungens flykt och berättade istället, att hans eget folk »lejt» ett parti, som skulle ta honom till fånga. Avsättningen kolorerades saftigt, och än grellare färger bestodos på Gustav Adolfs äktenskap och hans erotiska utsvävningar.

Han hade låtit skilja sig från den änglalika Fredrika, därför att han önskade ingå en ny förbindelse, sades det, och det tillades -- av de sanningsömma med förlägen tvekan -- att f. d. drottningen tröstat sig i greve Polliers famn. Denne var dock inte prins Gustavs hovmästare, utan guvernör. Att exdrottningen skulle ha gift sig med greven, förnekades av de initierade. Så vävdes dikt och verklighet samman till ett brokigt stoff för skvallret att slita i, kopiera och förvanska.

Överste Gustavsson bekymrade sig till synes alls inte om folkets bavardage. Han brydde sig icke ens om att dölja den hetta i blodet han erfor vid åsynen av unga, vackra kvinnor, helst borgardöttrar och värdshusflickor. Oförställt kunde han stirra på dem, kanske följa efter dem, men oftast försvann helt hastigt det lidelseväckande intrycket, och han stelnade in- och utvärtes redan efter några steg och ändrade kosa.

Den forne suveränen, vilkens barndom höljts i glans och prakt, bebodde nu en torftig lägenhet på tre rum och kök, ursprungligen avsedd för någon lägre tjänsteman. Det enda behagliga med det fattiga huset var den stora altanen, som vette åt Rhen, och varifrån utsikten var vidsträckt och härlig.

Men en vinter som denna med täta snöfall och dessemellan skarp köld, var altanen omöjlig att begagna. Så snart vinden låg på från det hållet vräkte snön upp sig i höga drivor, vilka stängde utgången.

Det är efter en misslyckad pilgrimsfärd till det heliga landet den trötte f. d. kungen hamnat här. Hans fantasi -- ett underligt instrument, på vars brustna strängar han ständigt klimprar -- hade föregycklat honom en skön fred i Herranom om han besökte Jerusalem. Han måste också bekänna, att han hyst vissa andra planer, vilka dock Gud ej ville tillstädja honom att utföra. Så hade hans pelerinage blivit fruktlöst, och han begav sig till Basel, till den gamla staden vid den mångbesjungna floden.

En beskedlig herre av hans tillfälliga bekantskaper hade föreslagit honom strandhuset, och så flyttade översten in där, ty hyran var särdeles rimlig, och fattigdomen tryckte beständigt Gustavernas ättling. Menade man, att denna

myntnöd var frivillig? Ja, kanske det, ty allmosor avvisades i vilken form de än förekommo. Allmosor! Gisselslag för stoltheten.

Så inreddes då den allt utom kungliga bostaden. Det yttre rummet namnes mottagningsrum, men det kan gå månader om, utan att någon inträder där, ty oftast avvisas de fåtaliga besökarna redan vid porten. Möbleringen -- om det kan kallas så -- består av en lång soffa, klädd med svart tageltyg, och ett divansbord med repig skiva. Det enda av intresse för blicken att dröja vid är ett porträtt i olja, vilket dominerar på den fuktbuktande väggen. Strålande vackert är gossansiktet på duken. De ljusa lockarna glänsa i mjuka ringlar mot panna och kinder. Ögonen äro stora, klara och allvarliga, de röda läpparna med sitt bestämda, förnäma drag fint formade. Mot den lilles mörka sammetsdräkt bryter det vattrade, ljusblå, handsbreda serafimerbandet bjärt av, och som solglimtar skymta guldbroderierna.

De båda inre rummen äro helt och hållet privata. Hitin släpps endast »tjänstepersonalen», trotjänaren Iver Naijen och Lisette, en liten näpen slarvunge med brinnade rött hår, bländvitt skinn och duvoblå ögon. Lisette skall städa och damma, jollra och smeka. Den ensamme mannen i det förfallna huset inbillar sig stundom att han håller henne kär. Hon var fasligt nyfiken första gången den slutna dörren till våningens inre öppnades, men knappt hade de blå duvorna flugit åt alla håll ett par tag, förrän deras upptäcktslust slappades.

»Ä», sade hon med eftertryck, »var det alltihop!»

Hennes utrop måste anses berättigat. Det var övermåttan armt både i förmaket och sängkammaren. I det förstnämnda rummet utgjordes föremålen av en urmodig clavesymbale och -- en värja, vilkens ära det var, att en gång ha tillhört det nordiska lejonet, tolvte Karl.

En enslig stol fyllde efter bästa förmåga vid det ena av de två fönstren, vilka saknade gardiner, men hade höga halmjalusier.

I sovrummet stod en enkel tältsäng och ett provisoriskt tvättställ, vidare ett par stolar och framför fönstret ett furubord utan duk. Prydnader saknades fullständigt, men på bordet låg alltid en svensk bibel med tryckår 1774 uppslagen. Fyra år före hans födelse hade denna omarbetade bibelupplaga blivit färdig, och hans herr far hade redan på hans andra födelsedag skänkt honom detta exemplar.

Överste Gustavsson vandrar inne som ute; det är honom en olidlig plåga att sitta länge stilla, och när han då kommer fram till bordet, stöder han sig mot dess kant och läser i bibeln. Nästan alltid samma sidor: tredje kapitlet av Jeremias klagovisor.

Det händer, att han under det rastlösa vankandet av och an genom de ödsliga rummen gör halt vid clavesymbalen, slår an en ton och börjar sjunga, mässa fram som ett slags recitativ de ord, han nyss läst i bibeln.

Visserligen kan han det mesta av den heliga skrift utantill, men han vilar ändå ofta blicken på de kära, kända typerna, vilka så orubbligt mana från det grova papperet.

Just denna snöhöljda, blåsiga december glida hans vilsna, värkande tankar tillbaka till den ohyggliga fängelsetiden på Gripsholm. Då hade de trånga kamrarna och frihetens förlust synts honom svår att uthärda. Men nu! -- Nu minns han med saknad en tid, som skänkt honom hans makas ömma och trägna omsorger, hans små barns smeksamma tillit. Han hade kunnat ropa, och de hade skyndat till honom. Han hade fått lägga sitt huvud mot ett varmt kvinnobröst i medvetande om att det hjärta, vars slag han hörde intill sitt öra, led med honom, älskade honom, kämpade som han för att behålla modet. Frivilligt hade icke hans Fredrika övergivit honom. Han måste fly för att undkomma henne, och dessutom försäkra -- vad han för övrigt själv trodde vid det tillfället -- att hans kärlek var komplett utslocknad, för att hon skulle underskriva skilsmässobrevet. Väl ställd inför en oåterkallelig upplösning, hade hon ryckt till sig barnen, både Gustav och de tre små döttrarna, och han överlät

dem. Ville ej tvista om oskyldiga väsen.

Där han står krokig och tunn vid clavesymbalen, huttrande av köld, ty det eldas ytterst sparsamt härinne, fantiserar han feber sjukt över sina utståndna lidanden, hätsk gent emot den enda människa, som offrat honom år av sitt liv, och som aldrig svikit honom. Fredrika, hustrun, vilken villigt som hans kamrat och tröstarinna skulle stått vid hans sida till sin levnads slut, hade han, eljest så försynt, i lågande harm slängt ifrån sig, när hon nekade, att dag och natt vara hans älskarinna.

Att hon begärt barnen, var sant, hon var alltför helt mor för att kunna avstå från dem. Var skulle han också gjort av dem under sitt skygga, ovissa nomadliv? Men han sargas av ensamheten, isas av kölden och anklagar den minst straffvärda, ty endast henne kan han ibland hata.

Han sjunger mullrande dovt:

»*Min själ är fördriven från friden; goda dagar måste jag förgäta.*»

Och han går igen. Tankarna skrälla som hornstötar i hans pinade hjärna. Han har aldrig kunnat fördraga jakt, men är han icke själv vorden ett hetsat villebråd.

I skrovlig, förtvivlad mollton halvsjunger han:

»*Mina fiender hava besnärjt mig liksom en fågel utan sak.*»

Händer det, att Lisette visar sin rödtopp i dörren, just när överstens humör nått till svartaste svart, blir hon utan vidare avsnäst, men trippar hon in, medan harmen, vilken lika mycket är längtan, sjuder, och Fredrikas vana bild skall knuffas undan, får hon ett så stormande välkommen, att hon andfådd och skrattande väjer undan. Lisettes skratt springer som små gnisttroll över de svällande läpparna, och de trollen ha roligt åt allt utan urskiljning.

Fram emot jul slår den envisa kölden sig, och det är då det börjar snöa igen, mildare och barmhärtigare än någonsin förr under denna redan så långa vinter. Som om stora, goda moderhänder bäddade åt trötta barn, faller snön. Vit och mjuk och trygg blir bädden för den, som sjunker ned på den och somnar. Stilla, stilla lägges täcket tillrätta över jordens stackars fredlösa. Bäst, att de aldrig vakna mera.

Överste Gustavsson är fredlösare än någonsin, men han går inte ens ut till den vänliga snömor, som bäddar oförtrutet. Hans oroliga hårda steg mäta golven i de tre låga rummen. Fram och åter vandrar han, kliver över de höga trösklarna, sätter ned klackarna i tiljornas gropar; en golvplanka knarrar, en annan sviktar. Han märker det ej.

Sådan har han varit alltsedan den dag hans näpna rödluva kom inhoppande med duvoögonen fuktigt glänsande och läpparna korallrött lystna. Hon ropade med sin snattrande diskant, i det hon pekade upp på gosseporträttet:

»Överste Gustavsson! Överste Gustavsson! Kan ni tänka er, att jag har sett honom där alldeles livslevande. Och han är en prins, en riktig prins. Det har ni aldrig talat om.»

»Det är något, som inte rör Lisette.»

»Rör mig! Ha, ha, ha, så lustigt inbiten översten är. Men jag vet något, jag!» Hon lade huvudet på sned och satte de vita små händerna mot svajande höfter. »Han, den alltför söte, den gudomlige kallar sig prinsen av Vasa och vill gruvligen gärna råka kära pappa.»

Enslingen slog ut med handen som för att hindra en surrande insekt att irritera honom längre. Men Lisette lät inte hejda sig:

»Han gav mig en handfull guldmynt, bara för att jag sa', att jag -- ha, ha, ha, hade tumme med er! Pardon cher monsieur, var i tjänst hos er! -- Å, en så förbålt gentil och vettig ung kavaljer! Han hade gjort allt, sa' han, för att få träffa er, men ni lär undvika honom. Fy, det är stor synd! Han var så grann! Och han besvor mig att försöka övertala er. Se så, en puss på bägge kinder skall ni få av er lilla Lisette, om ni ...

Där tvangs den yra pratmakerskan att avbryta, så skrämd blev hon av överstens vilt rullande ögon i det med ens mörkröda ansiktet, vanligen elfenbensvitt. Stelt lyfte han ena armen och utan att mala ett enda ord grep han med iskalla, hårda fingrar den unga flickan om handleden och förde henne genom den trånga, mörka farstun ut på gatan.

När porten dånande slagit igen efter henne, sköt han regeln för. Skälvande som en stormskakad fura stod han där. Han andades mödosamt och stönande. Hjärtat tycktes vrida sig i smärta. Pannan var våt av kallsvett.

»Min son! Min son», mumlade han tonlöst. »Min son här.»

När han slutligen återhämtat sig och långsamt gick tillbaka in, fick hans ansikte igen sitt orörliga uttryck, och hans hållning blev rak, fientlig. Med fasta steg mätte han det yttre rummet både på längd och bredd, så stannade han framför porträttet, höjde armarna och vände det om med framsidan mot väggen. Därefter öppnade han till köket och ropade:

»Naijen.»

Den gamle soldaten visade sig ögonblickligen och gjorde ställningssteg.

»Porträttet skall hänga så, Naijen!»

»Väl, ers maj.. herr överste.»

»Porten skall hållas tillbommad hela dagen.»

»Som befallt, herr överste!»

»Fönsterluckorna åt gatan få *icke* skjutas ifrån.»

»Som befallt, herr överste.»

Gustav Adolf sneglade på honom. Hur mycket visste han, den sluge dansken? Visste han, att -- att Gustav befann sig i Basel?

Inte spörja -- inte blotta sin sinnesrörelse, stänga sorgen inom sig och -- smäleken, ty efter att ha förskjutit sin far och handlat mot hans vilja, som Gustav gjort -- ledd av sin mor -- var det ett hån att söka upp sina dagars upphov. Det skulle förmodligen ånyo bjudas allmosor.

»Du släpper inte in någon -- inte heller Lisette -- ingen, ingen.»

»Som befallt, herr överste.»

»Du får köpa hem några skålpund talgljus av de billigaste.» -- -- --

Och översten skingrar efter denna dag det rådande mörkret omkring sig med en enda talgdank i en malmstake. Inom honom förblir det ogenomträngligt mörkt, och hans grubblande tankar treva, klösa och riva som instängda, hungriga djur.

Han går och går. Stundom talar han med sin oro som med en sjukling, vilken envist begär en föda, som skulle

sätta ned motståndskraften.

»Det duger inte att klema med känslor», säger han, »jag har intet att förebrå mig emot Gustav. Hela min förmögenhet har jag avstått åt honom. Och jag har givit honom goda, ärliga råd, som han otacksamt förkastat. Det är ett oförlåtligt fel av honom att ej vilja avstå från anspråken på Sveriges tron.»

Han stannar framför det avigvända porträttet, höjer rösten och ryter: »Jag vill inte ha med skälmar och odågor att beställa. Min son hör till dessas antal, när han ej som varje annan hederlig yngling söker sig en tjänst.»

Somliga dagar ligger översten kvar i sängen, orörlig och på rygg. Då stönar han oavbrutet som ansatt av olidliga plågor. Det är minnena, som värka. Han längtar det förflutna till sig, längtar efter de kära små barnen och efter det aldrig sedda barnbarnet, den lilla Alexandrine. Varför hade de kallat barnet så? Hans ständiga misstänksamhet är på vakt. Har det skett för att han skulle erinras om sin ungdoms dårskap, sin Rysslandsresa och sin tilltänkta förbindelse med furstinnan Alexandra?

Han kunde borra sig in i dylika föreställningar som om han iklädde sig en sargande tagelskjorta, och ju ondare såren gjorde, dess oresonligare blev han.

Iver Naijen tassar med allt annat än soldatsteg omkring sin arme husbonde. Hans strama, militäriska hållning har slaknat, och med darrande stämma meddelar han en dag sin herre, att prinsen av Vasa enkom rest från Heidelberg hit för att få träffa sin far och söka förlikning. Han hade hyrt ett hus mittöver gatan för att strax kunna komma, om den lyckan att bli kallad skulle vederfaras honom.

»Hör på Naijen», säger Gustav Adolf med majestätisk värdighet och vänder sitt askgrå ansikte med den hängande underläppen mot trotjänaren, »hör och minns! Aldrig tar jag emot prinsen. Han har tredskats. Han har visat uppenbar olydnad mot min faderliga myndighet. Han har låtit sin mamma, exdrottning Fredrika regera sig. Intet vill jag ha med honom att beställa, förr än han kristligen och ödmjukligen gör det rätt är.»

Han tystnar tvärt, men fortsätter i tankarna, envist och oböjligt: »Han *skall* avsäga sig Sveriges krona. Mitt folk har fördrivit mig. Det är inte längre värdigt att styras av min son.»

Naijen har sällan hört sin käre herre tala så mycket om något, som rör det förflutna. Han tycker så synd om kungen. För Naijen förblir Gustav Adolf majestätet.

»Vatten», befaller översten plötsligt häftigt. Och när han får det, tömmer han glaset i ett drag. Naijen kan ej hjälpa, att tårar långsamt rinna ned för hans väderbitna kinder. Det är som såge han kungen tömma en smärtsam kalk till botten. Han hade ärnat yttra något om den gode unge furstens tillgivenhet för sin höge far, men orden skrumpna som frostbrända. Här finns ingenting att säga.

Den dagen ligger tystnaden som ett obrutet sigill över det skröpliga, snötäckta huset, men morgonen därpå, när Naijen serverar frukost, bestående av ölost och bröd, spörjer Gustav Adolf hastigt:

»Har prinsen sin guvernör med sig?»

»Ja, herr överste.»

»Det är en coquin, min gubbe, en coquin.»

Iver Naijen förstår, att detta fransyska ord inte är menat för det bästa, men han har sett greve Pollier och tycker, att det är en grann karl med ett par glada, vänliga ögon. När Naijen gått på vakt utanför överstens port och frusit i sin tunnslitna mundering, har det hänt ett par gånger, att prinsen och greven kommit, stoppat en rulle tobak i en av hans fickor, några silvermynt i en annan och i en tredje en plunta med värmande fluidum, och så ha de språkat så gement och vänligt, bett honom försöka övertala sin herre och försäkrat honom, att de vilja göra allt för

överstens trevnad och behag. Prinsens stora, milda ögon ha ivrigt blickat mot de slutna fönsterluckorna, och hans unga, klara röst har låtit så sorgsen, när han utbrustit: »Ack, om min far ville låta mig betyga honom min sonliga kärlek!»

Naijen förmår dock intet, hur gärna han vill det.

På sitt sätt är prinsen av Vasa också halsstarrig. Han kan icke -- vill icke ändra sina politiska åsikter. Men han fattar ej, att detta oåterkalleligen måste skilja honom från fadern.

»Käre greve», säger han förtroligt till Pollier, »ska vi verkligen nödgas resa härifrån med oförrättat ärende? När vi sist därhemma firade min fars födelsedag, lovade jag mamma, att jag skulle göra honom allt gott jag kunde.»

»Drottningen är rörande trofast», mumlar Pollier. »Värdigas förlåta mig, ers höghet, att jag tycker hon överdriver sitt ädelmod som nu att varje år fira en förlupen gemåls födelsedag, och att outtröttligt vilja sörja för hans behov.»

Gustav ler och slår sin vän och lärare på axeln.

»Ja, hon är oövervinneligt trofast», svarar han, »stackars Pollier! Men -- skulle vi dyrka henne som vi gör, om hon vore annorlunda?»

Den unge fursten hyser en obegränsad tillit till modern, och han brås mera på henne än på sin far. Efter landsförvisningen 1809 har den vackre fursten omfattats med det livligaste och varmaste intresse av de europeiska hoven. Till och med Sveriges drottning, Hedvig Elisabeth Charlotta, har försökt understödja hans tronanspråk. Denna famnande hjärtlighet har tagit brodden av all bitterhet, och Gustav är glad, älskvärd och tillgänglig. Med naturlig sympati har han tagit emot deltagande, understöd och råd. Hans ynglingahåg har eldats av de nya vännernas intresse för hans framtid, och enligt deras och hans övertygelse, bör Sveriges krona tillfalla honom.

Under de första landsflyktsåren hade Gustav hört sin far berömmas som en ädel människa, men så småningom förändrades omdömet. Man fann exkonungen överspänd och moraliskt hållningslös. Nästan med avsky berättades det om hans äventyrliga förbindelser, och hans löjeväckande försök att skaffa sig en position, ömkades överlägset.

Endast prins Gustavs mor fäller aldrig en hård dom över den make, som nästan skymfligt övergivit henne. Hennes ömhet är oföränderligt densamma. Och hur brutalt ryktet förtäljer henne om hans tarvliga amourer, förblir hon sin kärleks minnen trogen. Med rörande omsorg och nästan barnslig glädje (ty drottning Fredrikas väsen växer aldrig ifrån de små fröjdernas hjärtevärme) har hon valt ut några gåvor, ämnade till julklappar. Just detta år, då hon själv känner sig så lycklig i familjekretsen och vid åsynen av sin gifta dotters unga hem, plågar det henne mer än annars att veta Gustav Adolf i nöd. Hon hade vid avskedet lutat sitt vackra huvud mot sonens skuldra och viskat:

»Du anar inte, hur stark kärleken blir genom lidandet. *Nu* vet jag, att jag älskat din far. Så länge vi levde tillsammans, trodde jag det inte alltid.»

Hon hade också ängsligt varnat sonen för att förråda, att julklapparna voro från henne.

»För Guds skull, låt honom inte få en aning om det. Då kastar han dem tvärt på elden, och jag är ändå säker, att han väl behöver både resskärpet, handskarna och den lilla silkesduken, min tjuriga slarver!» Hennes egendomligt barnsliga leende bröt sig igenom tårarna. Sådan var hon, glad och modig, färdig att mota bort misstämningen med ett lustigt uttryck, ett muntert upptåg, men ändå så oändligt varm och vek.

Gustav älskade detta ljuva, vemodiga ansikte. Han kunde gått i döden för sin mor.

Hans systrar hade inte sett sin far på många år och inte firat någon jul tillsammans med honom sedan 1809, då de ombord på fregatten Euridice fördes från Sverige. Östersjöns vintriga vågor hade dånat som tungt rullande kanonkulor mot fartygets sidor, och den fördrivna kungafamiljen satt huttrande och snyftande i salongen, där ljusen ej kunde vara tända för stormens skull.

Prinsessorna skulle för länge sedan ha glömt sin far, om ej modern talat med dem om honom, berättat om »söta pappas» barndom och ungdom och lärt dem fira hans födelse- och namnsdagar.

Det var de, som virkat det långa, granna resskärpet, som Gustav fått med.

Gustav själv ägde många ljusa, goda hågkomster av fadern, särskilt från fängelsetiden vid Gripsholm, då han ofta fått promenera med föräldrarna och även spela schack med fadern eller sjunga till dennes ackompagnemang på pianot. Han önskade intet högre än att än en gång få tillbringa förtroliga stunder med fadern.

Dennes öde rörde djupt prinsens unga, mottagliga sinne. Han hade hoppats på Lisette som medierska. Hon stod tydligen högt i gunst hos enslingen med det stolta hjärtat.

Emellertid måste Lisette erkänna, att hon ingenting förmått hos »herr översten».

Högst förgrymmad berättar hon, att hon blivit utkörd.

»Han tog mig i armen och kasta' mig på dörren, som om jag varit en skyffel med sopor.»

Prinsen fyller hennes små knubbiga händer med mynt och ber henne försöka sin lycka på nytt.

Hon knycker kokett på nacken och ler smickrad.

»Ja, inte för pengarnas skull», säger hon lent och obeskrivligt trovärdigt, »men för en så galant och ung herre, skall jag göra mitt bästa.»

Hon beger sig till den maskstungna ekporten för att med energiska bultningar »få liv i murmeldjuret», men det är det gamla Göta lejons ättling, som slumrar därinne. »Med öppna ögon sover» han.

Tyst och översnöat ligger det lilla huset, en gånggrift, vari en vålnad vankar av och an.

Varken den gången eller senare slappes Lisette in. Översten håller ut. Hans son gör detsamma, reser icke sin väg utan hoppas alltjämt, att fadern skall låta beveka sig. Han spionerar på Naijen, och är som en pil hos gubben, när denne kommer lunkande. Han kan åtminstone sticka till trotjänaren en sedel att köpa något åt sin herre för. Det plågar den unge fursten övermåttan att hans far skall försaka de läckerheter, vilka förekomma dagligen vid prinsen av Vasas bord.

Så blir det till sist julafton.

Nu är den blida snömor färdig med allt sitt bäddande och har lagt sitt vita täcke helgslätt över den åldriga stadens krokiga gator, branta hustak, vinkliga torg och bågspända broar.

Klockorna ringa med sina gladaste röster från kyrkor och kapell; de flesta ha ringt in Kristusfesten i sekler, men de bli unga på nytt i klangen och rytmen var gång julen gör sitt intåg. Och människorna lyssna, visserligen ännu upptagna av mångahanda bestyr, men dock medvetna om, att de snart skola slutas i julfredens famn.

Medan alla andra portar gästvänligt öppnas dubbelt så ofta som eljest, förblir överste Gustavssons sluten, och det förefaller icke som om de helga klockljuden från templens torn och tinnar skulle kunna tränga in i det

tillbommade huset.

Tidigt på förmiddagen öppnar gamle Naijen försiktigt en liten port, vilken endast han har nyckel till, ett slags köksväg, som vetter åt den smala gränden, vilken sluttar starkt ned mot floden.

Både prinsen av Vasa och Lisette ha försökt tubba Naijen att släppa in dem i hemlighet genom bakporten, men förr skulle den grånande soldaten låta hugga huvudet av sig än inlåta sig på något sådant.

Genom den oskottade snön vadar han fram till gatmynningen. Och strax är prins Gustav där.

»God jul», nickar han.

»Glædelig jul», svarar Naijen.

»Hur har min far det.»

»Som vanligt, ers kunglig höghet.»

»Ja, men det är ju julafton. Bryr han sig inte om det?»

»Jo, han har allaredan bett julbönen för vänner och fiender.»

»Då måtte väl hans hjärta vara försonligt stämt, gamle Iver! Tror du inte, att han tar emot mig? Jag vill så gärna kyssa hans hand och önska honom god jul.»

Naijen skakar bekymrad sitt stora huvud med den gammalmodiga, pudrade stångpiskan.

»Det går nog inte för sig, unge herre. Det sker inga tockna underverk hos oss. Översten har senast i dag upprepat sin befallning, att *ingen* får släppas in.»

Prinsens blå ögon flamma till av harm och vrede, och han mumlar vanvördigt:

»Ärketjurskalle!»

Men den uppbrusande häftigheten ebbar strax bort. Han gripes av bittert missmod och säger sakta:

»Om det aldrig blir frid bland människorna, vad tjänar då helgen till?»

Naijen står och ser ner på. den solbelysta, blåskimrande snön,

»Klockorna ringer så vackert», försöker han tafatt trösta, rätar så på sig, gör ställningssteg och honnör, för nu har han inte tid att stå här längre.

»Iver», utbrister prinsen och lägger en välförsedd plånbok i hans hand. »De här pengarna är dina. Du ska ha dem för att det ska bli jul hos min far. Köp det bästa du kan få tag i. Han tycker om kalkon och burgunder. Köp vaxljus och några blommor, men ingen julgran, det skulle kanske göra honom ont. Säg Iver, tror du inte, han skulle vilja ta emot några julklappar? Drottningen och prinsessorna ha skickat -- -- -- --»

»Nej, ers kunglig höghet, det går aldrig», avbryter Naijen helt förfärad. »Hans maje.. herr översten, menar jag, skulle bli rent utom sig.»

Den unge fursten blir åter mörk. Solstrålarna som klättra upp på hans rygg och kittla honom i nacken, avvisas med en tvär vändning av den ranka gestalten.

»Ja», infaller han dystert, »det är nog troligt, att han skulle reagera mot vänlighet och minnesgodhet på det viset.»

Tårarna hota att bryta fram, han är dock bara en yngling, och för att ej den gamle soldaten skall beklaga honörn med ord, vilka skulle göra honom än svagare, nickar han hastigt och brådskar därifrån. I hans förmak står Pollier.

»Vi reser flux, Pollier», flämtar prinsen.

»I *dag*, Ers höghet?»

»Ja, genast. Jag uthärdar inte en minut längre.»

»Så säger jag till om packning, Ers höghet!»

Greve Pollier går fram till prinsen och lägger faderligt sin arm om hans skuldror:

»Stackars min gosse! Så brast den illusionen.»

Julklapparna tagas ej upp ur kofferten. Prinsen av Vasa, som går fram och åter i sängkammaren, efter att ha gjort toalett för resan, stannar dock plötsligt inför ett omsorgsfullt lackat föremål, vilket lakejen av någon anledning lagt på en stol bredvid prinsens bordsilver.

Gustav tar det mjuka paketet, vilket under hans grepp kurrar levande och nästan som om det hade egen värme. Det är den vita silkeshalsduken, som hans kära, lilla mamma virkat åt f. d. kungen. Mjuk och len, som sammanfogad av friska rosenblad är den. I varje maska har det virkats en längtande, saknande, innerlig tanke.

Den julklappen *kan* han icke återlämna. Hur skulle han kunna stå ut med att se moderns tårar glittra i detta nät av minnesgod ömhet? Han tycker sig höra hennes snyfta, så hjärtskärande bittert, att det är som om smärtan skulle slita sönder henne.

Han måste kunna säga henne, att halsduken kommit hans far till hända. Hastigt sliter han upp förseglingen, ty i sigillet står ett F med krona över. Hans gullemor hade i sin kärleksfulla iver förbisett, att signetet skulle förråda vem presenten var ifrån. Kammartjänaren får hämta papper och lack. Omsorgsfullt sveper Gustav det skyddande silkespapperet om halsduken, så ett styvare karduspapper och slutligen lackar han och jämnar ut de röda fläckarna med tillhjälp av en ljussax. Pollier får skriva adressen. Han låter också förmå sig att bära det lilla paketet över gatan och lägga det på stenavsatsen vid porten.

Ett par timmar senare sjunga klingande bjällror på den vanligen så tysta gatan, och två präktiga slädar ila förbi de låga, helgsmyckade husen. I den första släden sitta prinsen av Vasa och greve Pollier. Prinsen har en djup rynka mellan ögonbrynen, och han glömmer sätta på sig pälsmössan, vilken han vördnadsfullt hållit i handen, när de passerat överste Gustavssons kvarter.

Framåt eftermiddagen, när det redan är skumt eller skulle varit det, om icke månen skyndat sig att efterträda solens helgfirande, och nu redan fermt hunnit silverbeslå alla fönsterposter, gesimser och utsprång, öppnas fönsterluckorna och skjutes regeln från porten i överste Gustavssons hus, på skvallersystrarnas kafferep kallat: kungliga slottet.

Gustav Adolf trängtar efter frisk luft. De sista dagarna har han otåligt sport Naijen, om icke hans kunglig höghet begivit sig av än. I dag har han genom slutna fönsterluckor hört den ståtliga bjällerklangen och därefter av trotjänaren erhållit det meddelande han vill inbilla sig vara hugsamt, att sonen avrest.

Och nu skrida de avmätta stegen genom rummen och den långa korridoren ut till porten, vilken han öppnar mot den månskensbländande gatan. Mager och böjd, i en urmodig blå rock och en svart halsduk hårt virad flera varv om halsen, står han där.

Ingen observerar honom. Han behöver ej lägga band på sina bedrövade känslor. Var människa måste väl begripa

att en far älskar sin son och önskar att sluta honom i sin famn. Men ett ohörsamt barn är en styggelse, och ett brott mot fjärde budet.

Nu är emellertid det olydiga barnet borta, och Gustav Adolf vill unna sig saknadens smärta. Förtvivlad stirrar hans stela blick upp mot den mörka fönsterraden mitt emot.

Över hans gråbleka ansikte gå kvalfulla ryckningar och hans smala, kantiga axlar slutta tunnare och ledsnare än vanligt, medan han sjunker ihop under sin längtans klubbslag.

Då råkar han med handen stöta ned det lilla paketet från stenpelaren, det faller till hans fötter, och i den stämning han nu befinner sig, tycker han sig se en död svala ligga där med blodfläckar på de hoptryckta vingarna. Det gör honom ont, men han bannar plötsligt sin blötsinthet och rätar på den värkbrutna kroppen, pinsamt styv i lederna.

»Iver», ropar han, »kom hit!»

Den gamle soldaten är alltid beredd på att bli kallad, och ögonblicket efter står han bredvid sin husbonde.

»Vad är det där?»

Kungen utan land och hem pekar på sin enda julklapp. Han förstår med den snabba intuition, vilken hans eljest förvirrade och trassligt tänkande hjärna äger, när det gäller bibehållandet av isoleringen, att här kan möjligen en hund ligga begraven. Det är törhända meningen att överrumpla honom.

Iver tar upp det ovant och ganska klumpigt inlagda paketet.

»Det är adresserat till herr översten», säger han, och även han tänker, att här ligger nog en hund begraven. Hans kungliga höghet hade ju talat om julklappar; det var nog han, som låtit lägga dit paketet, och med sin outrotliga danska slughet -- han är från Fyen, gubben Naijen -- tillägger han ytterst oskyldigt: »Månne det kan vara en julklapp från Lisette. Stackars lilla yrhättan, hon är väl så kuschad, att hon rakt inte torts försöka än en gång att slippa in.»

»Från Lisette», upprepar Gustav Adolf långsamt, och nu tar han paketet i handen, men det är med ens ett alldeles vanligt sådant, ingen svala. Blodet, som hans fantasi stänkt fram, är illa påsatta lackklumpar. Den tarvliga personen har ej ägt tillgång till det enklaste sigill.

»Från Lisette», upprepar han än en gång, »ja visst, vilken annan skulle komma ihåg mig numera.»

F. d. kungen återvänder in. Fötterna släpa sig så ovilligt fram, den vänstra armen hänger slappt, men den andra håller han krökt mot bröstet med handen till hälften instoppad under rockuppslaget. I den handen kramar han det, som han vill kalla Lisettes julklapp.

Naijen följer efter, och översten befaller kort, pekande på porträttet av prins Gustav:

»Vänd det där rätt. Gå sedan!» -- -- --

Den ensamme mannen står mitt i det kala rummet och ser, hur månljuset strömmar över sonens älskliga ansikte och gör de allvarliga dragen outsägligt vemodiga, under det att serafimerbandet får förhöjd glans som om silvertrådar spunnits in i moarésidenet.

Hårdare kramar Gustav Adolf paketet, prässar det som en mjuk hand mot sitt bultande hjärta, medan han talar till gossen på väggen.

Han bekänner sin aldrig utplånade kärlek, sina stolta, till spillror slagna drömmar, sin sönderrivna, en gång så fasta tro på att sonen skulle fullborda regeringsverket och göra det dyra fosterlandet, vartill Finland skulle höra,

ärat vida över Europas gränser.

Och honom hade han kunnat få träffa, få höra hans stämma och spörja honom efter -- -- -- Nej, det skulle han icke gjort. Hastigt drar han fram handen ur rockens gömma, och med en instinktiv rörelse av nyfikenhet, hopp och fruktan lossar han lacket på paketet, tar av det yttre omslaget.

En svag, nästan odefinierbar blomdoft andas emot honom från det matt ljusröda silkespapperet. Den doften är kungen alltför välbekant. Tusen gånger har dess kyska mildhet väckt hans rasande passioner, och den har också -- vresigt medger han det -- skänkt honom den högsta salighet. Endast *en*, som han känner, nej *har* känt, använder denna parfym. Han förnam den först vid ryska kejsarinnans hov, där han träffat lilla Fredrika, och han hade tänkt: »en späd viol bland prunkande, bombastiska stockrosor!»

Vilken sällhet, när den violen blev hans, och sedan -- hur skiftade ej lyckan allteftersom denna knappt märkbara doft kom i hans närhet eller skyggt gömde sig.

Han stampar till, knyter händerna. Minns! -- Minns!

Så faller huvudet dinglande ned mot bröstet i sin vanliga tröstlösa ställning och tunga tårar droppa på rockens blekta kläde. Han glömmer tid och rum.

Sent omsider smyger Naijen sig in för att elda. Kölden smäller i knutarna. Frosten har kommit igen. En stor, värmande julbrasa skall herr översten få och sedan glödgat vin, nötter, äpplen och konfekt.

Gustav Adolf stryker med handen över ögonen; han märker, hur dödstrött han är och mumlar:

»Sätt fram en stol till eldstaden, gamle Iver.»

Det sker prompt, och den biltoge sjunker ned. Hans hand omsluter alltjämt den julklapp, som *icke* var från Lisette. När Naijen ånyo lämnat rummet, vecklar han upp den vita halsduken, trycker den hårt mot ansiktet och snyftar dovt som i olidlig värk.

En stund förgår, det är en strid, som den vapenlöse utkämpar. På sitt sätt blir han segrare, ty han får mod att slunga halsduken rätt in i brasan, där flammorna illuminera den, slicka runt dess ådernät av maskor, sticka eldnålar genom den och slutligen svärta den och förvandla den till svedda flagor.

Hela tiden stirrar Gustav Adolf in i elden. Hans ögon äro blanka och vassa, underläppen hänger. Bröstet häves och sänkes oroligt, och det märks, att han drages mot det brinnande vita silket, som vore det en len kvinnokropp, vilken han ville rycka till sig. Han gör det icke. Han är ståndaktig. Han låter sitt begär och sina minnen förkolna.

*

FIDEIKOMMISSET.

Så snart tåget höll vid den lilla lantliga stationen, hoppade Carl-Sebastian spänstigt av. Han behövde ej länge se sig om efter vagnen från Bergsmark. Naturligtvis var det den där vapenprydda, antediluvianska landån med de två, synbart sällan motionerade, skinande hästarna. Den väntade på honom, och det var pricken över i't.

Som herrgårdskuskar bruka, satt också denne på sin upphöjda plats, varifrån han gjorde honnör mot brättet av en galonerad, uråldrig, hög hatt, när Carl-Sebastian närmade sig, lång, mager och muskulös. Carl Sebastians yttre var oklanderligt up to date, men inte tillfredsställde det en herrgårdskusks kultur.

En grånad betjänt kom i detsamma springande från stationsområdet. Djupt bugande och korrekt höll han vagnsdörren öppen.

»Bagaget, herr baron? Får jag ödmjukast be om besked.»

Carl-Sebastian mönstrade road den servile trotjänaren, vilken säkerligen bidat vid första klassvagnen, under det att Carl-Sebastian praktiserat sig ned från sista plattformen där han stått och hämtat frisk luft, obekymrad om kupéns rang, utled på tågets sniglande, van, som han var vid med svindlande fart framrusande expresser. Att det ännu finns sådana djur i vår Herres beteshage, var hans tanke beträffande betjänten, som med en ny djup bugning tog emot en resväska och ett resgodskvitto, den nästa tanken gällde den fina titeln han fått. »Baron!» För första gången hörde han sig på allvar kallas så. Det lät fullständigt overkligt för hans öron. Signe och han hade på skämt högtidligen titulerat varandra baron och friherrinna, när de under överresan från Amerika och under de dagar de bott på ett stockholmskt hotell och då talat om den förunderliga lyckovinsten, men americans, som de blivit under de långa hund- och slitåren, klang adelsstämpeln nästan löjlig från deras läppar. Och först sedan Carl-Sebastian besökt fideikomisset och på ort och ställe fått ytterligare bekräftelse på, att det verkligen skulle bli hans, ämnade han låta kalla sig baron.

Han satt nu i den ofantliga landån, vilken tycktes honom tillräcklig för ett större garden-party, och han fortsatte att undra över världen och sig.

Hans föräldrar hade dött tidigt. En gammal tant tog hand om honom, men hann endast lära honom be »Gud, som haver», så fick hon ovan stjärnorna lönen för sin gudsfruktan. Carl-Sebastian skulle aldrig glömma henne, ty emellan henne och honom hade stått en hård strid. Hon hade måst använda bannor och aga, för att förmå sin skyddsling att säga: »lyckan *går*». Regelbundet hade han avbrutit bönen efter: »lyckan kommer».

Med tiden insåg han det logiska i de ord han hyst en så outrotlig avsky för. Efter med glans tagen studentexamen, kastades han ut ur det tillfälliga hem han haft hos främlingar. Det lilla kapital han ägt, var uppslukat av skoltidens krav. Nu finge han vara så god förtjäna sitt uppehälle. All right, Amerika. Up and down. Struggle for life, you know. Och så innerst den förbaskade adelshögfärden och de nedärvda klassfördomarna. Som pimpsten mot skrovlig hud slipade förhållandena bort ruvorna efter blödande, värkande sår, som hans stolthet eller rättare högmod fått, när han måste underkasta sig de grövsta och tarvligaste sysselsättningar för att inte svälta.

I åtskilliga år hade han praktiserat »lyckan kommer -- lyckan går». Så fick han vind i seglen, glömde tradition och hela rasket, fick jobb på ett fabrikskontor, vars personals numerär var större än invånareantalet i en svensk småstad. Han blev chef över en avdelning, infördes hos sin huvudman och träffade där lilla, svenska Signe, en arbetsmyra som han själv. Hon hade ett omkullramlat stockholmskt föräldrahem bakom sig. Många sköra och vackra illusioner om en framtid som konsertsångerska hade krossats vid det tillfället. I nya världen var hon lilla miss nothing, utom när hon dekorerade middagsbord hos millionärerna och fick beröm för sin smak.

De träffades i liften några gånger, upptäckte sin gemensamma nationalitet och blevo goda vänner, därefter man och hustru.

De hade det bra därute -- han förtjänade så de kunde lägga av stora summor till och med -- men de längtade hem, som de flesta, vilkas släkt har djupa rötter i Sveriges jord, och som stångat hornen av sig, så att äventyrets spänning icke längre är insats.

Carl-Sebastian närmade sig de fyrtio, när han fick ett högst oväntat brev från en -- till och med för att vara jurist -- otillåtligt omständlig, svensk häradshövding, vilken med lagrum och paragrafer av olika slag klargjorde, att Carl-Sebastian, därest han till fyllest kunde legitimera sig som den rätte, eftersökte, längst ute i släktgrenen befintlige Ritterfeld, borde med erforderliga handlingar bestyrka detta, då den nittioårige baron Ritterfeld på Bergsmark önskade till honom överlåta fideikomisset snarast möjligt. Den gamle ville endast förbehålla sig några

rum i kavaljersflygeln. Det skulle vara honom kärt att få göra bekantskap med den ende, som numera bar det 1635 introducerade, adliga namnet. Åtskilliga svårigheter hade det vållat att finna den ur Sverige avflyttade Carl-Sebastian, som aldrig tycktes ha haft någon gemenskap med sina släktingar; vid tiden för hans emigration för cirka tjugotre år sedan levde nämligen ännu hans sysslings farbrors son och hans fars kusins änka.

Carl-Sebastian och Signe hade funnit det hela rörigt, men onekligen både tilltalande och upp-piggande, varför de hemsänt ett tjockt brev med fakta och nöjaktiga upplysningar.

När svaret anlände, låg i det ett kronprytt papper, varpå en darrande gubbhand präntat:

»Okände frände!

Välkommen till Bergsmark, vår släkts arvegods sedan anno 1648. Alla, som hittills ägt det ha tjänat kung och fosterland. Nu skall den nya tiden och dess man göra sitt intåg där. Det vore agreabelt att få se en skymt av Bergsmarks blivande possessör, medan jag ännu har mina själskrafter i behåll. Det lider, min unge vän, men vad mera: *Stat sua cuique dies*. Jag hoppas att man ej ignorerar romarspråket i det fria Amerika!

Med de bästa hälsningar till dig, min snälle gosse, samt med en komplimang till din goda hustru, har jag äran teckna mig din bevågrie

Onkel och farfars kusin.
Göran Magnus Ritterfeld.»

Utan uppskov hade Carl-Sebastian ordnat allt för hemresa. Signe och barnen skulle förstås med. Nödårshågkomster lämnades kvar, de goda minnena blevo reskamrater, och ju mera de närmade sig fäderneslandet, desto förunderligare syntes det dem, att de fått ett eget stycke av Sveriges bästa jord.

Barnen voro ännu för små att njuta av färden, men föräldrarnas blickar tindrade vid föreställningen om, att deras älskade ungar skulle växa upp på en stor gård med allt, som där levde och rördes.

Som fjäll efter fjäll faller av knoppande träd och låter dess ljusa grönska nyvorden framträda, så avfjällades småningom Amerikas demokrati från de gamla släkternas ättlingar, och deras förborgade väsen fick en oanat frodig vår, då önskningar och föreställningar de knappt vetat sig hysa, framträdde livskraftigt.

Carl-Sebastians skrinlagda bokvetande uppenbarade sig. Han erinrade sig historiska detaljer och överraskade sig med att undra om Ritterfeldarna deltagit i det eller det slaget, om någon av dem suttit vid rådsbordet, när den store kanslern var Sveriges statsroder, och om deras namn nämnts bland dem, som följde drottning Kristina ur landet.

Ingen hade under hans pojkår talat med honom om fädernas bedrifter, nu hade han själv en son, snart stor nog att höra hjältesagor. Carl-Sebastian sade sig generat, att han gärna ville ha en bragd att berätta om någon Ritterfeld.

Där han satt och försökte göra det bekvämt åt sig i den alltför rymliga landån, gledo tankarna med telegrafisk precision genom hans hjärna. Idéassociationerna, föllo snabbt och naturligt in i varandra, vid varje avslutad idéföljd, märkte han, hur hans åskådning återbördades till ett förflutet, vilket aldrig varit hans, men ingått i hans blod.

Vagnen, som först förefallit honom som ett museiföremål, blev under färden en gammal bekant, en trotjänare också den, liksom betjänten och kusken på den gård, som under århundraden hållit vård om släkttraditionerna. Hur såg det månne ut på detta Bergsmark? Hurudan var the very old man, som trodde sig ha sina själsförmögenheter i behåll vid nittio år?

Vad skulle de två tala om, det låg en hel generation emellan den gamles kraftdagar och Carl-Sebastians. Och

»onkel» Göran Magnus hade väl mest sysslat med fältmanövrar, älgjakter och fester. Om valkiga händer och brödkamp, visste han säkert ingenting. Det är en vid klyfta emellan den, som är sitt ödes man, och den, som driver med ödet. Hade de ej i allmänhet gjort det, adertonhundratalets svenska ädlingar? --

Vid krönet av en backe, vände betjänten sig om från sin plats bredvid kusken och sade, utan att peka:

»Där till höger ser herr baron Bergsmarks corps de logis. På ägorna har vi åkt hela tiden. Nådig översten befallde mig att säga till här på Rohultabacke, att man kan se slottet.»

Slottsherre, jag tackar, tänkte Carl-Sebastian, det är nästan, som i sagan, när gatsoparen blev prins. Och han betraktade en mäktig, fyrkantig koloss, vilken med en mängd krenelerade eller spetsiga torn höjde sig över grönskan, som om en forntidens jätte rest sig ur sömnen för att se på det lilla människokryp, vilket ämnade störa honom.

»Det låg en borg där redan på 1400-talet», sade betjänten ånyo. »Den fanns kvar, när herr baronen och översten Carl-Sebastian Ritterfeld vid Gustav II Adolfs Gula brigad, lät uppföra detta slottet, som sedan ombyggts av hovmarskalken Göran Magnus på 1780-talet och än en gång förskönats av hans sonson generalen på 1840-talet.»

Det är säkert allt det där krimskramset på taket, som kallas försköning, tänkte Carl-Sebastian. Generalen får vända sig i graven, bäst han gitter, men nog skall det bort, och den ursprungliga stilen renodlas.

»Ja tack, nu kan vi köra vidare», sade han med en nick. »Kavaljersflygeln syns väl inte härifrån?»

»Det är bara en fil rum på nedre botten, som kallas så», upplyste ciceronen med den vördnadsfulla, tandlösa rösten. »Hertig Fredrik besökte på hösten 1779 Bergsmark för att jaga, och då bebodde hans hov den delen av slottet. Vi ha fyrtiotre rum utom galavåningen och den nu ramponerade kyrksalen. Ja, den var teater en kort tid under hovmarskalkens herr kusinsons glansperiod vid hovet. Herr baron Carl-Sebastian hörde till de bekanta *gullgossarna*.»

Han är mycket lärdare än jag, log Carl-Sebastian för sig själv. »Vad var det för gullgossar?» frågade han nonchalant.

»Hans majestät, kung Gustav III:s favoriter», svarade trotjänaren med orubbligt samma vördnad i rösten, men ändå på något odefinierbart sätt poängterande sin gränslösa förvåning över en sådan okunnighet om svenska historien.

Kusken hade icke på åkturen upplåtit sin mun. Men alldeles säkert satt också han inne med en ansenlig fond av Bergsmarksvetande och hovkunskap.

Sedan hur länge hade dessa gentlemen gått upp i att vara herre tjänare? Hade de rent av från vaggan utformats till de petrifikat av andryghet och underdånig pliktkänsla de nu tycktes vara. Han skulle naturligtvis pensionera dem. Men om det fanns en hel rad av liknande nummer inom och utomhus, blev situationen besvärlig.

Han hade inte råd att underhålla dessa murknande rester och rakt inte lust att se så gamla människor släpa vidare.

»Är det stor personal på gården», undrade han.

»Det är mamsell Beata, Lisa och Sofi, jag, kusken och lill-Anders, som sköter trädgården. Jorden är bortarrenderad. Vi har varit flera. När jag tog vid efter far min, var vi tio, och på farfars tid hade herrskapet två lakejer och en resebetjänt. Det var under Karl Johans regering.»

Signe skulle då bestämt tappa andan, om hon oförberett finge höra, hur vi stiga i en osynlig lift till samhällets topp, tänkte Carl-Sebastian road. Vi vaknar nog inte till verklighet någonsin mera i livet. Och så gott är det, ty

efter vad jag förstår, lämpar inte realiteten sig för oss hädanefter.

Vagnen svängde från landsvägen in i en lång, grönskymmande allé, där doften av blommande lindar och det intensiva surret av humlor och bin, försatte Carl-Sebastian i en förromantisk stämning av något han medvetet aldrig upplevat, men, som verkade intimt på hans fantasi, likt familjeporträtt i ett gammalt album eller som blyertsteckningar av ett landskap, vars vägar aldrig varit ens egna, men där förfäderna vandrat.

»Det var vallgravar runt slottet förr», upplyser betjänten hemlighetsfullt, »men efter den stora olyckan ha de fått växa igen.»

»Vilken olycka?»

»Herr hovmarskalkens kusins sons fästmö drunknade när hon skulle plocka svärdsliljor.»

»Spökar hon»? frågar Carl-Sebastian uppsluppet.

Det spörsmålet var tydligen hädiskt, ty han bekom intet svar, och över den något förfallna stenbro, vilken förmodligen byggts, där den forna vindbryggan förmedlat slottsholmen med fastlandet, rullade landån in på en ganska rymlig borggård och fram till ett valv, där det luktade stenfukt och något obestämt ålderdomligt, som om seklens andedräkt imbiberat luften. Från den robusta, svenska högsommaren med tungt blå himmel och tungt vaggande, gyllene sädesfält, kom Carl-Sebastian in i den feodala unkenheten så brådstörtat, att hans amerikanism reste borst: By Jove, här skulle vädras!

På översta trappsteget i portalöppningen visade sig, så snart vagnen höll, en sirlig gubbgestalt med snövita hängmustascher, hög, smal panna, fortsättande i bengul kalhet över hjässan. Av de säkerligen en gång martialiska ögonbrynen funnos endast stubben kvar. Ögonen voro rödsprängda och liksom överdragna med en färglös hinna. Men näsan var alltjämt ett praktstycke från örnnäseperioden under den förste Bernadotte. Alldeles givet hade nittioåringen prytt sin plats i »Hvita hafvet», på lustslotten och i officersmässen. Carl-Sebastians nymornade skolkunskaper frammanade vid åsynen av onkeln Per Brahes kända deskription över gamle kung Gösta: »En välskickad mun, röda läppar, blommor på kinderna, passelig mans längd och utöver all sin lekamen välskapt.»

»Välkommen till dina fäders hus, unge frände», sade en underligt på en gång stark och spröd röst. Man kunde jämföra den med en malmklocka, vilken ringt så länge, att den slutligen brustit.

Handen, som räcktes Carl-Sebastian, var iskall och torr som bränt trä.

»Tack bäste onkel», svarade »unge» baron, och tänkte i detsamma. »Det här är absolut en roman eller en Holbergs komedi. Jeppe, Jeppe, inte är du baron!»

»Har du posten, Quartus», ropade översten till betjänten.

»Ja, herr översten. Det vill säga, det var ingen.»

Hette karlstackaren Quartus? Carl-Sebastian framställde sin förvåning över namnet, när herrarna placerat sig i rökrummet, efter att ha ätit lunch i en typisk adelsmatsal med exposition av familjeporträtt ända från Ehrenstrahl, Pasch, Roslin och Breda till Per Krafft, Köhler och Sandberg. Porträtt av yngre data utgjorde ett fåtal.

»Heter betjänten verkligen Quartus», sporde Carl Sebastian.

»Nej fanken heller. Han heter Olsson, men det är Olsson den fjärde i rätt nedstigande led. Med honom utslocknar dynastien. Han lär ha haft en olycklig kärlek till en högättad fröken. Hon anade naturligtvis inte hans lamentabla passion, men har på sitt samvete, att Quartus förblivit ogift.»

Strax efter den sena middagen skulle Carl-Sebastian återvända från introduktionsvisiten, och översten var angelägen att hinna med så mycket som möjligt under de få timmarna.

»Skönt, att inte gikten och andtäppan ansätter mig», sade han. »Jag är vid ovanligt god vigör. Vore du här för att intervjua, skulle du kunna skriva rätt artigt om en vacker ålderdom. Nå, min gosse, ska vi se oss om i rummen ett slag och sedan gå ner i trädgården? Ge mig käppen och din arm dazu, så startar vi. Hela huset orkar jag inte med att visa dig. Vi får nöja oss med stora salongen, där vi har en haut-lisse-tapet från Kristinas dagar. Vidare ska vi titta på biblioteket och rustkammaren. *Arte et marte*, som min käre, unge frände vet. Antikviteter får du själv skaffa hit. Det är ju nutidens specialitet att tänka och handla förbaskat nymodigt, men omge sig med tocket, som vi kallade skräp och sålde på auktion.»

Carl-Sebastian hade just sett sig omkring efter något »rart» i möbelväg och blev litet generad, för Signe och han hade kommit överens om att göra »borgen väldigt stilenlig». Ingenting nytt annat än värmeledning och elektricitet och badrum. Bekvämt måste det vara. Deras dollars skulle i Sverige få ökad pondus och dessutom hade Carl-Sebastian hört att på Bergsmarks ägor fanns ett marmorbrott, som ingen tagit notis om. Det skulle ge åtskilligt. Och torvmossarna han sett på planritningen, hade inte heller utnyttjats rationellt.

Plötsligt hejdade han gubben framför en bordspendyl av brons.

»Den var proper», sade han slängigt för att maskera sin förtjusning.

»Vad säger han, pojkbyting?» for gubben ut. »Det är en charmant pjäs. Min mor fick den av drottning Desideria. Det är en Bourdillon. Där är hans signatur. Var nyårsdag drar jag upp den, och så går den och slår utan att det nå'nsin klickar, till nästa nyårsdag. Jag har väl dragit upp den för sista gången, förmodar jag.»

Medan de stodo i det praktrum, vilket kallades Stora salongen, och där gul- och vitrandigt överdrag betäckte empiremöbelns sidenklädsel, sade översten vemodigt:

»Här ha många Ritterfeldar döpts. Men sedan jag kom hit, har aldrig dopfunten använts. -- Är du lyckligt gift, min gosse?»

»Låt oss säga lyckligast, onkel.»

»Vaba? Det är mig för krångligt med moderna vitsar. Du menar -- --?»

»Att Signe och jag håller jädrans myck--»

Nu såg gubben ta mig faktiskt arg ut -- -- »Min hustru och jag är obeskrivligt fästa vid varandra.»

»Vad var det nu, hon hette själv?»

»Staarck.»

»Med två a'n.»

»Ja, hennes farfarsfarfar lär ha haft ett traktörställe på Djurgården under Bellmansperioden.»

»Bellmansperioden? -- Du pratar en smula bredvid mun, käre gosse. Bellman har aldrig varit en period och blir aldrig -- en *turné* i ert Amerika, om också alla svenska lutspelare drar dit hans epistlar. Han är:

»den störste sångaren, som Norden bar. Det finns ej tid, som dessa toner söver, det finns ej land, som deras like har.»

»Det är sant», medgav Carl-Sebastian och -- föresatte sig att göra bekantskap med någon monografi över »den

störste sångaren». Strax därefter utbrast han beundrande framför en hög och smäckert rakbent sekretär. »Den var väl sabla stilig?»

»Jaså, det tycker han, munsjör. Då kan min gunstig herre slicka sig om mun med, att det är en äkta Haupt. Jag frågar inte efter den, för jag vet inte dess historia. För att bohag skall intressera mig, vill jag ha glatts och sörjt med det. När vi kommer in i biblioteket ska jag visa dig en chiffonjé, jag håller av. Den fick jag som liten pojke, och den har följt mig troget i alla skiften. Sedan jag rustat om som gardesofficer och praktiserat den gyllene läran *es lebe das Leben*, var chiffonjén det enda mina kreditorer inte rådde om. Det var inte jag utan min äldste bror, Carl-Sebastian, som skulle blivit fideikommissarie, men så dog han, och chiffonjén och jag fick oväntat tak över huvudet. Och jag kom i tillfälle att gifta mig rikt med en av greve Hornlurs tre döttrar, de s. k. disgracerna. Ja, du blir möjligen chockerad över min frivolitet, men expressionen är lustig och var -- tant pis -- sann.»

Ogrannlaga i alla fall, tänkte Carl-Sebastian rätlinjigt. -- -- -- --

I biblioteket tog översten fram en portfölj med franska och engelska kopparstick och en Karl XII:s bibel. Hans sätt att presentera celebriteterna var så ytterst elegant, att Bergsmarks blivande herre än en gång kände sig som Jeppe i baronens gemak.

Kritiskt undrade han dock, om gubben ägde någon gedigen bildning, eller om alltsammans var fanér och vanepatina, sådan man får av att leva inom en krets av sysslolösa munskänkar i konstens, mystikens och litteraturens kungasal. --

Vapensamlingen föreföll den hädiske Carl-Sebastian som värdelöst järnskrot. Han tog bestämt och oryggligt parti för avrustning och ansåg alla slaktredskap, använda mot människor, förkastliga.

En dolk med ett par förrostade blodfläckar betraktade han nästan ironiskt.

»Ska det vara ett värdefullt minne?»

»Ja, min gosse, det dyrbaraste Bergsmark har. Vår svenske stamfader dödade med den dolken en papistisk spion, som förklädd trängt in i det svenska lägret vid Chemnitz, med avsikt att lura ut av den store fältherren, Jan Baner, hans planer. Den här dolken sitter, som du nog observerat, kopierad i vårt vapen, och vi Ritterfeldar har aldrig sedan tvekat att draga i strid för kung och fädernesland.»

Så stolt och martialisk gamle översten såg ut! Carl-Sebastian tänkte på kung Gösta, som »grånat i harnesket», men otåligt och pietetslöst längtade han bort från rustkammarens instängdhet.

Trädgården med rosenparterrer och klippta ligusterhäckar lockade hans fantasi. När de kommo ut på terrassen, där två länstolar väntade dem, sjönk översten trött ned i den ena.

Sätt sig, min unge vän. Här är ljuvligt i dag, annars kan det dra otäckt. Jaså; Quartus har satt fram whisky. Servera dig, var så god. Jag har ingen smak för den drycken. Om en stund skall jag ta min lilla lur före midda'n, och då får jag mjölk och skorpor. On revient toujours ... Jag tänkte jag skulle berätta dig lite om Bergsmarkskrönikan. Så'nt, som inte finns antecknat i gårdshandlingarna, men som vi haft reda på generation efter generation. --

Du snusar inte?»

»Nej tack, onkel. Jag har min pipa, om jag får lov.»

»Visst, kära vän.» Han tog sig välbehagligt en pris snus, men vände sig litet oroligt.

I detsamma syntes Olsson den fjärde med en filt, vilken sveptes om överstens ben och en kudde, som stoppades

bakom hans rygg.

»Vi ska ha den äldsta burgundern till midda'n, Quartus,» teaterviskade översten, »och malagan för 1880.»

»Jo, jo, du Signe, det kunde allt hända, att du finge en vinkällare som hette duga! Då ska du och jag ha de allra finaste årgångarna för våra privatfester på tumanhand vid bemärkelsedagar sådana som den första middag jag åt, när du dekorerat bordet hos millionären, sir Davis esq., och den gången jag kilade ut i farstun och kysste min, min, min dekoratrice, och bröllopsdagen, you know, och ...»

»Ja, blanda nu den ädla drycken, unge vän! Inte passar den till, vad jag skall berätta, men en amerikanare utan whisky är väl otänkbarare än en piga utan fästman. Köks-Sofi är fyrtio år och rödbrusig som en oskurad kopparkastrull, men giftas ska hon; vaggan har de redan.»

Carl-Sebastian drog litet på munnen. Han visste, att stelbenta kavaljerer bli de ekivokaste, men ingen slags slipprighet roade hans arbetstränade och projektupptagna hjärna.

»På femtonhundratalet», började översten, »då det på slottsholmen bara fanns ett grått stenhus, omgivet av djupa vallgravar, bodde här en riddare, som inte tåldes av sitt folk och inte av sin unga hustru heller, ty han plågade henne, påstås det, med sin vilda grymhet.

Riddaren hade en gång begivit sig ridande bort och skulle inte komma igen på flera veckor. En natt kom han emellertid i skarpt trav och trodde sig finna, att vindbryggan ej var uppdragen. Vredgad över en sådan vårdslöshet, skulle han sporra sin häst och spränga ned på träbron, då han lär ha hejdats av ett eldrött sken, som bländade honom. Strax därpå hörde han en väldig knall. Det var vindbryggan, som sprängdes i luften, och slottsherren lär ha kastats av hästen och hamnat på ett gärde. Först, när det blev dager, vågade han sig fram till borgen igen och fann den till sin förskräckelse förvandlad till en ruinhög. Ingen människa syntes till, och ingen båt fanns, som kunde frakta honom över vallgraven. Krönikan säger, att borgfruns älskare ställt till denna överraskning för den äkta mannen efter att först ha bortfört hans viv.

Aldrig mera fick Bergsmark någon vindbrygga utan först en välvd stenbro och sedan tid efter annan lämplig omläggning av denna.»

»Olsson berättade om någon ung dam, som drunknat i vallgraven.»

»Jaha, det är riktigt. Hennes porträtt sitter därinne i salen. Hon är alltför täck, men hennes fästman hyllade dock principen: »Mister du en, står dig tusende åter.»

»Jag frågade Olsson, om hon spökade.»

»Min käre gosse. Det förflutna spökar alltid. Det lär du dig nog, när du blir ensam, och livet inte längre trampar dig på hälarna. Somliga ser, andra hör, hur det förgångna rör sig i tystnaden. Och återigen andra, nykterdansare som jag själv, får nöja sig med minnenas skuggspel. Men man ska vara utan hum om tradition för att göra narr av syner och varsel.»

»Varsel, tror onkel på -- --?»

»Min salig hustru visste på pricken, när en kunglig person skulle dö. Hon blev alldeles blå på vänstra underarmen. Och fast Gud ska veta, att vi inte frossade i ömma känslor för varandra, så nog kunde hon förutsäga, när jag kom hem, om hon också inte väntat mig. En kvart förut hörde hon vagnsbullret i portvalvet.»

»Det låter nästan kusligt.»

»Varför det? Vill vi ha våra gamla gårdar i behåll, får vi ta pyske och annat med, som hänger ihop med släktens

krönika. Inbilla dig inte, min gosse, att du slipper höra fänrik Ritterfeld gå och sucka i södra torntrappan över att huldran anammat hans förnuft. Så sent som på 1700-talet, hade hon makt ännu.»

»Nej, nej, bäste onkel, det är ju rena amsagor.»

»Va? Va? Morska dig, du! Din stund kommer väl. Ni ungdomar, inbillar er, att ni kan bestämma själva, hur mycket ni vill ha med av det förflutna. Den birån och den soffan! Bordet med lejonfoten, spegeln med träskulptur, de fransyska målningarna och de buckliga dryckesbägarna, si, det ska berätta om gångna tider, men livet, som levats, när bohaget inte var antikt, det dömer ni tusan så käckt till papperslump i memoarerna. Jag var likadan en gång. Ensamheten har gjort mig förtrogen med det fördolda, det, som går igen. Kalla det spöken eller vad du vill.

En dag vart år, det är den 17 april, hör alltid mamsell Beata en häst galoppera över stenbron. Hennes mor var husmamsell här på den tiden, då den *verkliga* hästen galopperade bort med en förtvivlad ryttare, som kommit som brudgum till Bergsmark samma dag.

Den Ritterfeld, som skulle gifta bort sin yngsta dotter, misstrodde hennes fästmans sparsamhet och strax före vigseln lät han läsa upp ett *pactum antenuptiale*, om du vet, vad det är.»

»Äktenskapsförord?»

»Precisemang. Den tiden var mannen hustruns förmyndare och mer än så, han hade rätt till all hennes egendom och förmögenhet. Detta upphävdes genom pactum. Enligt då gällande åsikter betraktades den som en pjalt, vilken ej fick handha hustruns pangar. Och den här hade inte haft en aning om saken. Det var en så gruvlig förödmjukelse, att han blev alldeles utom sig och störtade ut ur bröllopssalen -- Stora salongen -- fick fatt i en häst i stallet och red som en galning tills han rände mot ett träd i Junkerskogen -- den är komplett nerhuggen nu -- och spräckte skallen.»

»Här tycks inte ha rått mycken lycka», sade Carl-Sebastian efter en paus.

»Å jo, på ett par hundra år hinner vädret vända sig många gånger, och lyckan är en kvickbent kvinnsperson. Men de goda dagarna talar man inte om, när de är förbi. De onda däremot ...»

Översten gäspade eftertryckligt.

Carl-Sebastian tyckte att the very old gentleman började bli litet pjollrig och önskade, att han skulle ta den omtalade luren.

När gubben gäspade ännu en gång, föreslog han därför, att onkel skulle vila sig.

»Jaha, det ska jag!» Han bredde ut de blåvita, tunna handflatorna mot den lackröda silkesfilten och nickade ett par gånger. »Det är för besynnerligt -- för besynnerligt! Låter jag hes?»

»Nej, inte alls.»

»Ja, då sitter det längre in. Det är något, som stramar i strupen, ackurat som om jag överansträngt stämbanden med att tala till en lomhörd. Det är för besynnerligt -- för besynnerligt! -- Jag tyckte det skulle bli så roligt att få spraka med en Ritterfeld, och att få sätta dig in i släktsägnerna, men de är ingenting för dig. Du förblir främmande för -- för deras bouquet, alldeles som för min uppfattning. Det kan inte hjälpas, min gosse -- inte hjälpas.»

översten reste sig mödosamt. Quartus kom som om han skjutit upp ur marken och ledde sin husbonde över den solbelysta terrassen in i den skumma förstugan. Deras steg och röster ekade svagt; sedan blev allt underligt tyst.

Carl-Sebastian strövade omkring i trädgården, bland aklejor, gula och röda rosor, vita liljor och vajande lavendel. Det hela föreföll så oberört. Gräsmattornas gröna sammet tycktes aldrig ha varit beträdd av dansande fötter. I den lilla dammen framför ett fallfärdigt gustavianskt lusthus frodades nate och vattenpest.

Ett duvslag, i form av ett tempel stod tomt och övergivet, som om fladdrande vingar flugit bort för alltid.

På andra sidan om den igenvuxna vallgraven syntes genom en glänta i björkdungen en liten vit kyrka och på en höjd därintill en svartbrun klockstapel, liknande ett jätteskelett.

Under kyrkgolvet därborta sovo väl Ritterfeldar led efter led den eviga sömnen. Onkel Göran Magnus tilläts möjligen att förena sig med förfäderna. Det berodde väl på, hur långt i hygien myndigheterna hunnit.

Men jag och mina efterkommande, tänkte Carl-Sebastian, ska inte trängas med släkten. Våra urnor ska stå i ett gravkummel över jord. Han lutade sig ned och luktade på en yppig, röd ros. I det ögonblick den vidrördes, föllo alla dess doftande blad och det gula blomfästet lyste naket och nästan vederstyggligt med sitt virrvarr av skälvande trådar på den lilla uttjänta kronan.

Sanden fläckades som av friskt blod. Det stänkte rött ända upp i gräset, och en faun, som vred sig i förstenat skratt fick ett pannsmycke av rosenblad. Men den skrattade inte högre för det. Här rådde den stillhet, som förebådar död.

Var det gamle överstens fylgia, som fört dödsbudet till slottet? Eller gällde det alls inte åldringens utslocknande?

Carl-Sebastian greps av en beklämmande oro, något högst sällsynt hos honom; han kunde knappt minnas, att han någonsin haft en så sysslolös stund som denna.

Visserligen kunde han utarbeta förslag till ändringar av den stora stenkolossen, vilken snart skulle bli hans. Och hans fantasi var inte torftigare än att han kunde föreställa sig vallgraven uppmuddrad och nytt vatten ipumpat. Han kunde se svanor simma där och böja sina långa halsar, lika materiellt lystna som mindre majestätiska varelser. Han kunde med lätthet föreställa sig de vanprydande småtornen borthuggna från slottsfasaden och stenbron konstnärligt utförd.

Men vad han icke längre förmådde urskilja naturligt, angenämt och levande, var sig och de sina inpassade i denna omgivning. Det hade gubben överstens fabler åstadkommit; de hade förtagit glädjen och tryggheten av äganderätt från hans sinne. Han kände sig nästan som inkräktare. Den gamle hade rätt: det förflutnas ande kunde ej förstås av en nutidsmänniska. Hon imiterade dess arkitektur och konstarter, letade sniket efter dess målningar, möbler, silver och guld, men leva sig in i det förgångna, förmådde endast undantagsnaturer.

Hur hade det inte gått honom själv? En viss sentimental ängslan hade ofrivilligt bemäktigat sig honom under dessa timmar, då han kände sig avstängd från det, som för honom var tillvarons aorta: verksamhet, driftighet.

På vålnader trodde han inte, men på de skuggor, som efter solfall lägra sig över en livsväg, de spöken, som avskildhet och ensamhet sitta till bords med. Hur skulle det gå Signes och hans friska samliv, om det förpuppades däruppe i stora, dystra rum?

»Nej», sade sig Carl-Sebastian högt, »det skall nog Signe inse, när hon kommer hit, att våra naturer inte lämpar sig för ett sextonhundratalshus. Vi är både för små och för stora. Jag får bygga mig en villa högt och fritt ute på ägorna.»

Han vandrade, tumlande med sina många planer, ända till dess gongongen ringde till omklädning före middagen, då gick han upp på det honom anvisade gästrummet för att tvätta sig och borsta av resdräkten.

När gonggongen ringde nästa gång, knackade Olsson samtidigt på dörren och bugade:

»Serverat!»

I förmaket satt översten, omklädd och med ordensband i knapphålet. Han bjöd Carl-Sebastian armen, Olsson slog upp dubbeldörrarna, och de båda herrarna tågade in i matsalen.

Vinet livade värden så, att han berättade anekdoter i det oändliga från prins Karls och prins Oscars ungdom. Den vackre prins Gustav, som dog så tidigt, nämnde han med bruten röst. Han hade varit adjutant hos Oscar I under dennes sista år, och hovhistorierna flödade som rojalistisk honung.

Han höll också ett lyckönskningstal till sin unge frände.

»Jag vet», sade han, »att en dag, när de öden och händelser, du nu finner så märkvärdiga, brunnit ner till aska, skall du uppskatta Bergsmark just emedan det tillhör ett annat sekel än det ytliga och mångfrestande du själv lever i. Och det händer, att du en sommarkväll som nu, minns detta vårt kanske enda sammanträffande, och mina ord: lyckan vänder sig ofta om i slott som i koja, men ett hems trygga grundval bär lika trofast både sorg och glädje. Ja, min unge vän, lyckan har varit dig förunderligt blid. Mig har hon ofta vänt ryggen. Men jag klagar inte. Jag är färdig med mitt. Jag hoppas, att du och din hustru ska finna, att förfädren menat er väl, när de byggde för sena tider. Drag in här med Guds och min välsignelse, käre Carl-Sebastian Ritterfeld!»

Den gamles darrande hand kunde ej balansera glaset, när han skulle sätta det tillbaka på bordet. Då lyfte han det ånyo med en egendomligt stolt rörelse över sitt kala huvud och kastade det bakom sig, så att det krossades mot golvets hårda ekrutor, och yrde upp i ett glittrande regn av skärvor. Rak satt han i sin karmstol, men handen föll utmattad ned efter denna ansträngning att bringa den nya tidens son en hyllning, sådan Gustav II Adolfs krigare ägnade hedersgästen vid sin taffel.